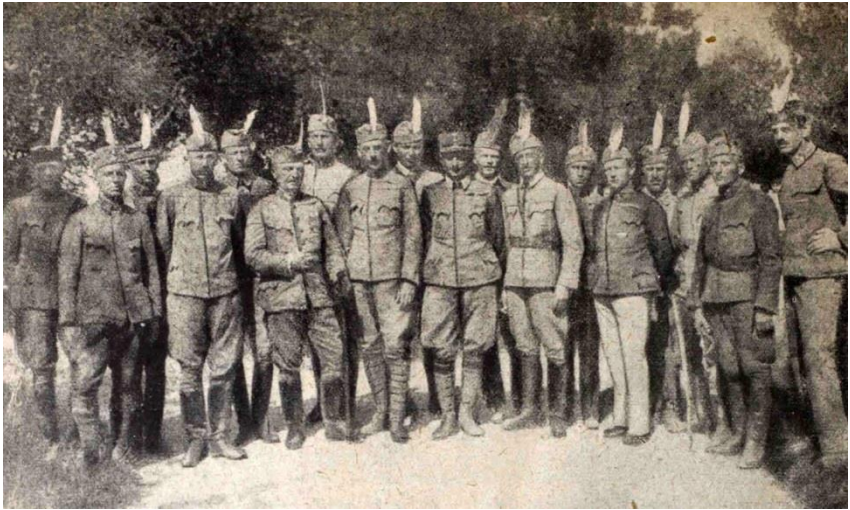

**LEVÉLTÁRI IRATOK
A KETTŐSKERESZT
VÉRSZÖVETSÉG
KATONAI TITKOS TÁRSASÁG
SZÓRVÁNYOSAN DOKUMENTÁLT
TÖRTÉNETÉHEZ
1920–1945**

**SZERKESZTETTE:
KÁNTÁS BALÁZS**

**LEVÉLTÁRI IRATOK A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
KATONAI TITKOS TÁRSASÁG SZÓRVÁNYOSAN DOKUMENTÁLT
TÖRTÉNETÉHEZ 1920–1945**

A kötet az alábbi forráskiadványok átszerkesztett,
kizárólag levéltári forrásokra hagyatkozó változata:
*A fekete hadsereg. Tanulmány és válogatott dokumentumok a Kettőskereszt
Vérszövetség katonai titkos társaság 1920-as évekbeli működéséről,*
forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár
Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
<https://mek.oszk.hu/20400/20475/>

*Árnyékhadsereg?. Válogatott dokumentumok a Kettőskereszt Vérszövetség
katonai titkos társaság 1920-as évekbeli működéséről,* forráskiad.
KÁNTÁS Balázs, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2020.
<http://real.mtak.hu/106528/>

**A forrásokat közreadja, jegyzetekkel ellátta, a bevezető
tanulmányt írta és az életrajzi adattárat összeállította:
Kántás Balázs**

A szakmai tanácsokért köszönet illeti dr. Zinner Tibort.

A forráskiadvány a
Horthy Korszak Kutatásáért Társaság
támogatásával és társkiadásában valósult meg.

ISBN 978-615-81598-3-8

**MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2020.**

TARTALOM

A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG PARAMILITÁRIS TITKOS TÁRSASÁG ÉS IRREGULÁRIS KATONAI ALAKULAT TEVÉKENYSÉGE AZ 1920-AS ÉVEKBEN	6
LEVÉLTÁRI FORRÁSOK A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGRŐL.....	94
TITKOS KÜLÜGYMINISZTERIUM ELŐTERJESZTÉS AZ ELCSATOLT TERÜLETEKEN DIVERZIÓS TEVÉKENYSÉGET VÉGREHAJTÓ, TITKOSSZOLGÁLATI JELLEGŰ SZERV FELÁLLÍTÁSÁRÓL.....	95
SCHITLER JÓZSEF VEZÉRKARI ALEZREDES FELJEGYZÉSE A MAGYAR KORMÁNY, VALAMINT AZ OSZTRÁK ÉS BAJOR NACIONALISTA SZERVEZETEK KÖZÖTT LEFOLYT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL.....	99
MORLIN ERVIN MINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS JELENTÉSE A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ ORKA ÉS ORGES BAJOR ÉS OSZTRÁK NACIONALISTA PARAMILITÁRIS SZERVEZETEKKEL FOLYTATOTT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL	106

GÖMBÖS GYULA LEVELE BETHLEN ISTVÁN MINISZTER-
ELNÖKNEK A HÉJJAS-KÜLÖNÍTMÉNY MEGFÉKEZÉSE
ÉRDEKÉBEN, MELYBEN A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
FEGYVERESEINEK SEGÍTSÉGÉT KÉRI112

RÉSZLETEK SHVOY KÁLMÁN TÁBORNOK NAPLÓJÁBÓL AZ
IRREGULÁRIS-TITKOS KATONAI ALAKULATOK REGULARI-
ZÁLÁSÁRÓL, ILLETVE HÉJJAS IVÁN ALFÖLDI BRIGÁDJÁNAK
ÁTALAKULÁSÁRÓL KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGÉ.....114

CSÁKY KÁROLY HONVÉDELMI MINISZTER TANÚVALLO-
MÁSA A NEMZETVÉDELMI ALAKULATOKRÓL BUDAPESTI
KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELŐTT MÁRFFY JÓZSEF
ÉS TÁRSAI BÜNTETŐPERÉBEN..... 118

RÉSZLET A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK
MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI PERÉBEN HOZOTT ELSŐFOKÚ
ÍTÉLET INDOKLÁSÁBÓL, MELY AZ ÉBREDŐ MAGYAROK EGYE-
SÜLETE FÉLKATONAI ALAKULATAIVAL FOGLALKOZIK 128

A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE
A KOVÁCS TESTVÉREK ÉS TÁRSAIK BŰNÜGYÉBEN 132

A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM BIZALMAS
KÖRLEVELE TÖRVÉNYHATÓSÁGOKNAK ÉS A RENDŐRKAPI-
TÁNYSÁGOKNAK A NEMZETI MUNKAVÉDELMI TARTALÉK
A MEGSZÚNT KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGEL VALÓ
KAPCSOLATBA HOZÁSA TÁRGYÁBAN 154

A MAGYAR ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI FŐKAPI-
TÁNYSÁGÁNAK ÁLLAMRENDÉSZETI OSZTÁLYA JELENTÉSE
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG FELOSZLATOTT
EGYESÜLET ADATAI TÁRGYÁBAN BUDAPEST FŐVÁROS
FŐPOLGÁRMESTERÉHEZ..... 156

A TANULMÁNYBAN ÉS A LEVÉLTÁRI FORRÁSOKBAN
ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK
ÉLETRAJZI ADATTÁRA..... 159

A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG PARAMILITÁRIS TITKOS TÁRSASÁG ÉS IRREGULÁRIS KATONAI ALAKULAT TEVÉKENYSÉGE AZ 1920-AS ÉVEKBEN

Bevezetés

Titokban működő szervezetekről írni meglehetősen hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy rosszabb esetben éppenséggel egyáltalán nem képeznek iratot. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is nyomon követni, rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő, ezzel együtt sokszor intoleráns és erősen antiszemita szellemiségű – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek között igen jelentős személyi átfedéseket találhatunk, illetve a politikai életre is igen nagy befolyással rendelkeztek.¹ Ezeknek a titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket.

¹ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve többnyire KKV vagy KKV Sz) névre hallgató katonai titkos társaság / titokban szerveződő irreguláris vagy paramilitáris alakulat ezen szervezetek közül is különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében igencsak erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvényteleniséget (önbíráskodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, vagy legalábbis iratai többsége nem maradt fenn közgyűjtemények őrzésében, így a létezésén kívül a történészek máig keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig leginkább találgatásokon, feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul.

A Kettőskereszt Vérszövetség alapvetően – ha ugyan hihetünk a forrásoknak és azoknak az információknak, amelyek a köztudatban róla elterjedtek – nem volt más, mint az Etelközi Szövetség nevű, nagy befolyással rendelkező, a politikai és katonai elit tagjaiból szerveződő titkos társaság egyik alszervezete, annak egyfajta katonai-félkatonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak fehér/nacionalista változataként funkcionáló titkos társaságáról – Zdravec István tábori püspök emlékiratának,² Prónay Pál alezredes feljegyzéseinek,³ illetve Shvoy Kálmán

² ZADRAVE CZ István, *Páter Zdravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

³ PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó,

tábornok napló-memoárjának,⁴ e három, a Kádár-korszakban könyv formában is publikált alapidokumentumnak és más forrásoknak köszönhetően – titkossága és titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk.⁵ Az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X) a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét valamilyen módon irányította, vagy legalábbis irányítani igyekezett, így azok egyfajta ernyőszervezetének is tekinthető. Tagjai a fenti rövidítéseket konspirációs okokból felváltva használták. A szervezet valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden,⁶ az ellenforradalmi kormány közvetlen környezetében, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a Vezéri Tanács, más néven Nagytanács nevű, 7–12 fős vezető testület 1944. október 16-áig

1963. A könyv formában 1963-ban csak részben közreadott, eredeti forrás ma is a Politikatörténeti Intézet Levéltárában található: HU-PIL-IV-973.

⁴ SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983. Az eredeti forrás a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárában található: HU-MNL-CSML-XIV-12.

⁵ Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

⁶ Az Etelközi Szövetség érthető módon a katonai vezetésre és a hadseregére is nagy befolyást gyakorolt, alapító tagjai között főtiszteket is találunk. Ily módon nem meglepő az sem, hogy a KKV Sz valószínűleg az EX közvetlen irányítása alá tartozott. Vö. ERDEŐS László, *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919-1944*, szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007, 115–117.

többször a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE)⁷ szoros együttműködésben irányította, annak lefoglalt budapesti székházában tartotta összejöveteleit.⁸ Az EX rítusaiban, külsőségeiben az általa gyűlölt, hazafiatlannak és nemzetrombolónak tartott szabadkőművességre⁹ kívánt hasonlítani, ironikus módon székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt

⁷ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselői kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párhadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: Dósa Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

⁸ Vö. L. NAGY Zsuzsa, *Szabadkőművesek*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988, 68.

⁹ Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén. Az belügyminiszteri rendelet indokolása szerint a szabadkőműves páholyok az „*alapszabályaikban kitűzött, kormányhatóságilag is törvényesen elismert céljaik és feladatuk megvalósítása helyett a politikai élet irányítására és a tényleges hatalomnak a kezükhöz ragadására terelték át egyleti tevékenységüket*”.

Podmaniczky utcai székházában rendezte be, ugyanott, ahol a MOVE is működött. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a korszak politikai életére, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak többek között Bethlen István, Teleki Pál, Károlyi Gyula, Bánffy Miklós, vagy éppenséggel Eckhardt Tibor, aki 1923 decemberétől az Ébredő Magyarok Egyesületének,¹⁰ a korszak legbefolyásosabb nacionalista tömegszervezetének¹¹ elnöki tisztét

¹⁰ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmrecsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

¹¹ Zeidler Miklós szerint a Magyar Országos Véderő Egylet, az Ébredő Magyarok Egyesülete, az Etelközi Szövetség, a Kettőskereszt Vérszövetség és más nacionalista társaságok alapján határozták meg az ellenforradalom ideológiáját és káderállományát. Vö. ZEIDLER Miklós, *A revízió gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009, 105.

is betöltötte. A szövetségbe meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott misztikus szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és fajvédő célok szolgálatára.¹² A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő csaknem minden fontos kérdést megtárgyalt. Az EX fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt, azonban ez jóval később, 1923-ban alakult csak meg és hagyták jóvá alapszabályát. 1936-ban bekövetkezett haláláig az EX informális vezetője lényegében Gömbös Gyula honvédelmi miniszter, majd miniszterelnök volt,¹³ és igen alaposan feltételezhető, hogy mind a MOVE-hez, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatok és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.¹⁴ Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korabeli radikális jobboldali szervezetek informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott bűncselekményekről, és adott esetben támogatta is azokat,¹⁵ az Etelközi Szövetség pedig a jobboldali mozgalmak egyfajta irányító szerveként működött.¹⁶ 1923 után a kormánypártból kilépő fajvédő frakciót, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot megalapító Gömbös igen aktív kapcsolatot ápolt Héjjas Ivánnal és az Ébredő Magyarok Egyesülete alföldi fiókszerve-

¹² Az EX történetének az egyik alapító, Zadravecz István tábori püspök emlékiratában egész fejezetet szentelt. ZADRAVECZ, i. m. 129–150.

¹³ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó, 2001, 208.; valamint SHVOY, i. m. 74.

¹⁴ VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, 2012, Napvilág Kiadó, 100–101.

¹⁵ VONYÓ, i. m. 101.

¹⁶ Erről Zadravecz István tábori püspök is ír emlékiratában: ZADRAVECZ, i. m. 148–149.

zeteivel, 1924 novemberétől pedig a Fajvédő Párt vidéki gyűléseit az ÉME helyi szervezetei koordinálták, így kevésbé tűnik valószínűnek, hogy Gömbös ne tudott volna az 1923 során az ÉME tagjaihoz és Héjjas Iván paramilitáris csoportjaihoz köthető elkövetett erőszakos bűncselekményekről.¹⁷ Gömbös Gyula halála után, a II. világháború ideje alatt az Etelközi Szövetség is fokozatosan a szélsőjobboldal felé tolódott,¹⁸ és báró Feilitzsch Berthold, a korszak befolyásos politikusa, az EX egyik alapítója és hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke a nyilasok felé orientálódott¹⁹ és fokozatosan magához ragadta az – amúgy egyre csökkenő jelentőségű – szervezet teljes irányítását.²⁰ Ezzel együtt megemlíten-

¹⁷ VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Pécs, Kairosz Kiadó, 2013, 169–170.

¹⁸ Vö. Ismeretlen forrásból származó beadvány a magyar belpolitikai helyzetről, a nyilasok növekvő befolyásáról, a kormánypropaganda fogyatékoságairól és erélyes kormányintézkedések szükségességéről, in *Horthy Miklós titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965, 252–260, 257.

¹⁹ Feilitzsch Berthold báró, az EKSz vezérintézője az 1944. októberi nyilas hatalomátvétel után az új nyilas törvényhozó testület, a Törvényhozók Nemzeti Szövetségének elnöke lett. Vö. KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 177.

²⁰ Vö. SERFÖZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 22–24. Az EX négyoldalas, intranzigens irredentizmust hirdető alkotmánya fennmaradt továbbá dr. Minich József VI. kerületi tisztiorvos népbírói perének iratanyagában. Az orvos tagja volt az Etelközi Szövetségnek és fedőegyesületének, a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesületének, aminek köszönhetően a világháború után állásából végül elbocsátották. HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947. Idézi: ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*,

az is, hogy a szövetség egy másik, sokkal inkább mérsékelt és németellenes, elsősorban Bethlen István és Kállay Miklós nevével fémjelvezhető szárnya a kormányzót támogatta a sikertelen kiugrási kísérlet során.²¹

Az Etelközi Szövetségről tehát, ha szórványosan is, de összességében igen sok minden tudható, az annak elvileg (fél)-katonai szárnyát / militáns alszervezetét²² képező Kettőskereszt Vérszövetség esetében azonban sokkal rosszabb a helyzet. Amennyiben lehet hinni az egyébként igen ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet az EX-hez hasonlóan minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irredentizmus céljaira. Elsőszámú vezetője, parancsnoka Siménfalvy Tihamér²³ honvéd ezredes, később tábornok volt, aki az 1920-as

Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576, 564. A szervezet működéséről fennmaradt még egy mindössze egyoldalas, 1945-ös keltezésű, kritikával kezelendő jelentés a Magyar Kommunista Párt fegyveres erők, karhatalmi osztályának iratai között: HU-MNL-OL-M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység, Jelentés az Etelközi Szövetség működéséről, 1945. május 29. Az EX működéséről kellő forráskritikával olvasandó továbbá az egyik legfontosabb forrás, Zadrevecz István tábori püspök, a szervezet egyik alapítójának és vezetőjének emlékirata. Vö. ZADRAVECZ István, i. m. 129–150.

²¹ SZEKÉR, i. m. 81,

²² Komoróczy Géza az Etelközi Szövetséget is a paramilitáris társaság jelzővel illeti. Vö. KOMORÓCZY Géza, *A zsidók története Magyarországon II. 1849-től a jelenkorig*, Pozsony, Kalligram, 2012, 380.

²³ Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922–1924-ben*, Párttörténeti Közlemények, 79–80. Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok leginkább a Vitézi Rend egyik törzskapitányaként ismert, titkosszolgálati tevékenységéről jóval kevesebb forrás maradt fenn. Az általa vezetett titkosszolgálati szerv megfigyelte többek között az emigrációba távozott Károlyi Mihályt is. Vö. Siménfalvy

évek elején külföldi szélsőjobboldali szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kereste a kapcsolatot. A szervezet vidéki vezetője elvileg Makai Imre százados volt, továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror²⁴ olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas István és Prónay Pál különítményparancsnokok, a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula illetve Endre László,²⁵ Prohászka Ottokár püspök, Zdravec István táborig püspök, Klebersberg Kunó belügy-, majd közoktatási miniszter, Habsburg Albrecht főherceg, Görgey György ezredes, valamint egy bizonyos Sassy Szabó József ezredes.²⁶ A Kettőskereszt Vér szövetség alakulását tehát a Szegeden szerveződő ellenkormány

Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1., in *Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920 –1944*, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES ÉVA, HOLLÓS ERVIN, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977, 100–101. Az irat ma is fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. Jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042.

²⁴ A fehérterrortól lásd részletesebben például Bődök Gergely hiánypótló PhD-értekezését: BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

²⁵ Endre László saját bevallása szerint is tagja volt az ÉME-nek, a MOVE-nak, az EX-nek és a KKV Sz-nek is, noha vezető szerepét a radikális jobboldali szervezetekben népbírói perében tagadta. Vö. *Az Endre-Baky-Jaross-per*, forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994, 25.

²⁶ Endre László a népbírói előtt azt vallotta, hogy míg az EX-ben az államigazgatás magas rangú tisztviselői tömörültek, a KKV Sz-nek leginkább katonák voltak a tagjai. Ő nevezte meg a vezetőségi tagok között Szabó József ezredest is. Uo. 25.

Horthy Miklós vezette fegyveres erejéhez és a fővezér²⁷ közvetlen környezetéhez szokás kötni,²⁸ alapításában pedig olyan, később befolyásos katonatisztek és politikusok vettek részt, akiknek egy részétől a Tanácsköztársaság bukása utáni időkben nem állt messze a katonai diktatúra bevezetésének gondolata. Az elképzelésre e bizonytalan időkben minden valószínűség szerint Horthy Miklós, Magyarország nem sokkal később megválasztott régens államfője is hajlott, és csak fokozatosan, az Antant és Bethlen István mérsékeltebb környezetének nyomására mondott le a hadsereg által vezetett állam gondolatáról, és tért vissza az alkotmányos, parlamentáris keretekhez.²⁹ Horthy maga egyébként valószínűleg sem a KKV Sz-nek, sem az EX-nek nem volt tagja

²⁷ Pölöskei Ferenc egyenesen azt írja, hogy nem csupán a tisztí különítmények, de az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Országos Véderő Egylet és a Kettőskereszt Vérszövetség fegyveres, paramilitáris alakulatai már 1919-ben a Nemzeti Hadsereg és annak fővezére, Horthy Miklós közvetlen irányítása alatt álltak. Habár kétségtelenül voltak átfedések az irredenta egyesületek tagsága és a Nemzeti Hadsereg személyi állománya között, illetve a szegedi ellenforradalmi kormány éppen a Kettőskereszt Vérszövetség égisze alatt igyekezett a különböző fegyveres csoportokat valamiféle egységes irányítás alá vonni, az antibolsevizmus eszméje pedig szinte minden ekkoriban működő fegyveres formációt összekötött, ez így igen erős leegyszerűsítésnek hangzik. Vö. PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980, 15.

²⁸ Erről többek között Mester Miklós (1906–1989) történész és politikus, aki a Horthy-korszakban maga is számos titkos társaság tagja volt, számol be egy vele időskorában készült interjúban: OSZK 1956-os Intézet OHA–45. sz. 53. Mester Miklós–interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás 1986-ban. Idézi: SZEKÉR Nóra, *A Magyar Közösség története*, PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009, 75.

²⁹ TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011, 66–92.

formálisan,³⁰ nem vett részt a társaságok beavatási szertartásain és esküjüket sem tette le, mivel pragmatikus, mondhatni kissé földhözragadt katonatisztként és politikusként nem vonzotta különösebben a titkosság, a titokzatosság és a miszticizmus. Ezzel együtt azonban valószínűleg mindkét, egymással szoros személyi átfedéseket sejtető társaság informálisan a vezetőjeként ismerte el,³¹ és befolyását bizalmasain keresztül mindkettőben érvényesíteni tudta, csak úgy, mint a hozzájuk igen szorosan kötődő, nyíltan működő nacionalista egyesületekben.³²

A Kettőskereszt Vérszövetség katonailag szervezett egységeinek tagjait igen szigorú eskü kötötte, mely állítólag az alábbi módon hangzott:

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami előttem szent, hogy az országfelforgató vörös elemek, azoknak izgatósa és mozgolódása ellen, ha kell, fegyverrel a közért is harcolok, és ezeréves magyar Hazám elrablott területeinek visszaszerzése érdekében, ha kell, életemet is feláldozom. Vezéreimnek és általuk kinevezett előljáróimnak parancsait a leghívebben teljesítem. Ha ezen

³⁰ ORMOS Mária, *Mussolinitől Hitlerig*, in *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Diktátorok – diktatúrák*, szerk. ERÉNYI Tibor, Budapest, Napvilág Kiadó, 1997, 27–47, 31.

³¹ Az Etelközi Szövetség fővezéri székét a vezetőségi tagok elvileg Horthy Miklós kormányzónak szánták, aki ezt azonban nem fogadta el, ám a tagok ettől függetlenül őt tekintették a szervezet valódi vezetőjének. Erről többek között Prónay Pál, Shvoy Kálmán és Zadravecz István is beszámol a visszaemlékezéseiben több helyen. Vö. PRÓNAY, i. m. passim.; SHVOY, i. m. passim.; ZADRAVE CZ, i. m. 130–132.

³² UNGVÁRY, i. m. 98–99.

eskümet megszegném, alávetem magam a Kettőskereszt Vérszövetség vérbíráskodás-ítéleteinek. Isten engem úgy segítjen!”³³

Az esküszöveg fennmaradt egy másik változatban is:

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami szent előttem, hogy vezéreimnek és az általuk kinevezett előjáróimnak parancsait a leghűségesebben teljesítem, és a Kettőskereszt Vérszövetségben történeteket a legszigorúbban titokban tartom. Esküszöm, hogy semmiféle más irredenta szervezetnek kötelezve nem vagyok, és hogy ilyen parancsokat csakis Kettőskereszt Vérszövetségi előjáróimtól fogadok el. A Kettőskereszt Vérszövetség keretén belül sem politikai, sem királykérdéssel nem foglalkozom, és amennyiben ilyen esetről tudomást szerzek, előjáróimnak azonnal jelentem. Ha ezen eskümet megszegném, jogosnak ismerem el a Kettőskereszt Vérszövetség vérbíráskodását.”³⁴

³³ ZINNER, i. m. 568. Az eskü szövege dr. Kiss Gábor Jenő tartalékos honvéd főhadnagy perének iratanyagában maradt meg, aki az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának helyettes parancsnoka és Tiszamarosszögi Nemzetvédelmi Osztályának parancsnoka volt, amely a Kettőskereszt Vérszövetséghez és a Héjjas Iván parancsnoksága alatt álló Alföldi Brigádhoz tartozó milícia volt. Kiss Gábor Jenő 1923-ban súlyos sikkasztási ügybe keveredett, amellyel összefüggésben bűnpártolás vétsége miatt elmarasztalták, és négyhavi fogházbüntetést kapott. 1940-ben perének újrafelvételét kérte. Az 1940-es ügy iratai között a korábbi, 1923-as per legfontosabb iratai is megtalálhatók. Ezen iratokból kitűnik, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete, különösen annak nemzetvédelmi osztályai, az Alföldi Brigád és a KKV Sz működése nyilván nem elválasztható egymástól. HU-BFL-VII-5-c-198/1940.

³⁴ Az esküszöveg e változata Fábíán Béla liberális ellenzéki parlamenti képviselőhöz jutott el valahogyan, aki a sajtóban tette azt közzé. Vö.

Noha a szervezet alapszabálya eddig nem került elő levéltári dokumentumok közül, az esküszöveg és annak változatai alapján is lehet következtetni a KKV Sz nacionalista-irredenta, antibolsevista, ettől szinte elválaszthatatlanul antiszemita, illetve a katonák / katonaviselt férfiak felülreprezentáltsága és az organizáció paramilitáris felépítése okán pedig egyértelműen militarista szellemiségére. A két esküváltozat közötti apró különbségek sem meglepőek, mivel a szervezet 1919-ben valószínűleg antibolsevista céllal alakult, az irredentizmus pedig érthető módon csak később, a trianoni békeszerződés 1920-as aláírása után lett az organizáció vezéreszméje. Az apolitikusság kötelme sem meglepő, ugyanis az irredentizmus és a területi revízió eszméje az 1920-as évek Magyarországon egyébként nagyon különböző gondolkodású embereket kötött össze, így e titkos társaságban is megférhettek egymással a legitimisták, a szabad királyválasztók, vagy éppenséggel az autoritárius, katonai államberendezkedést elképzelő köztársaságpártiak. Az Umlauf Szigfrid³⁵ százados vezetése alatt álló budapesti zászlóalj egyik tagja, Kürthy Endre később arról számolt be, hogy ő maga mintegy háromszáz tagot szerzett az egyesületnek. A szövetség tagjai gyűléseiket a Nyár utca 9. szám alatti iskola tornatermében tartották, amelyet a főváros bocsátott rendelkezésükre, amennyiben lehet hinni a forrásoknak. A KKV Sz (egyik) legális fedőszerve minden valószínűség szerint a Nemzeti Múltunk Kulturális

[SZERZŐ NÉLKÜL], *A Kettőskereszt Vérszövetség eskümintája*, Az Est, 1926. 05. 07., 3.

³⁵ Umlauf Szigfrid huszár százados, különítményparancsnok, Héjjas Iván és Prónay Pál mellett egyik alacsonyabb rangú, hírhedt vezetője a fehérterrornak és a hozzá köthető politikai gyilkosságoknak.

Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, alapszabályát azonban csak 1922-ben hagyták jóvá.³⁶ Egy, a szervezetről Budapest Fővárosi Levéltárában fennmaradt, 1945-ös, kései politikai rendőrségi jelentés szerint:

„A Szövetség területi szempontból budapesti és vidéki főosztályokra oszlott. Minden főosztálynak vezérmegfigyelői, főmegfigyelői és megfigyelői voltak. Ezek havi jelentésekben számoltak be a körzetükben lejátszódó baloldali megmozdulásokról. Ha bárkiről bármilyen adatra volt szükség, úgy ezek a megfigyelők kötelesek voltak azokat azonnal beszerezni. A tagok politikai meggyőződése a jobboldali antiszemita és antibolsevista karakteren belül nem volt korlátozva. Így tagjai között Horthy-pártiakat, legitimistákat, fajvédőket és nemzetiszocialistákat is lehetett találni.

Céljuk nemcsak a baloldal figyelemmel kísérése volt, hanem a megbízható jobboldali elemek összetartása és felfegyverzése is. Fegyveres terrorkülönítményei leginkább a Nagy-Alföldön dolgoztak.

Antibolsevista célkitűzéseik révén meglehetősen politikai súlyuk volt, ez azonban a Bethlen-éra alatt kezdett eltűnni, mint ahogy az egész Vérszövetség jelentősége is a harmincas években, különösen egyéb korszerű jobboldali megmozdulások miatt, erősen csökkent. Leginkább az Etelközi Szövetség vette át a helyüket.”³⁷

³⁶ SERFŐZŐ, i. m. 79.; A Budapesti Főkapitányság 10 326/1923. főkapitányi jelentése szerint 234 791/1922-BM.VII. sz. alatt hagyta jóvá a belügy-miniszter a Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapszabályát. Lásd: HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. Idézi: ZINNER, i. m. 564.

³⁷ HU-BFL-VI-15-c-205/1945 – A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség feloszlott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 03.

Az idézett – valószínűleg jórészt spekulatív, illetve a szervezet múltbéli szerepét eltúlozni igyekvő politikai rendőrségi jelentés szerint Horthy Miklós kormányzó tagsága ugyancsak nem állapítható meg a szervezetben, de befolyását kétségtelenül érvényesítette benne. A KKV Sz vezetőségi tagjai között pedig olyan prominens személyeket találunk, mint: Than Károly báró, Kárpáthi Kamilló tábornok, vitéz Jánky Kocsárd tábornok, ifj. Horthy István, Erdélyi Lóránt vármegyei főjegyző, Héjjas Iván, Szigetváry alezredes, Teleki Mihály és Teleki Béla grófok, Vass grófné, dr. Petrányi Rezső, Teleki Tibor gróf, képviselő, Ernst Vilmos főjegyző, Ferentzy Kálmán iskolaigazgató, Hatvany Lajos báró, Helle százados, vitéz Kemény János vármegyei főjegyző, Klebersberg Kunó, Prónay Pál, Prohászka Ottokár püspök, stb.³⁸ Ebből a – jórészt jobboldali történelmi személyiségeket tömörítő, ám egyúttal véletlenszerűnek is ható – névsorból talán az asszimilálódott zsidó polgárcsaládból származó, horthyzmussal, túlhajtott nacionalizmussal vagy antiszemizmussal nehezen vádolható Hatvany Lajos báró személye a legérdekesebb, és mutat rá arra a legjobban, hogy ezt a forrást is alapos kritikával érdemes kezelni.

Ungváry Krisztián szerint a szervezet KKV Sz titkos megbeszéléseit a Nádor laktanyában (a Prónay-különítmény egyik székhelyén, ez tehát a Prónay Pál paramilitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal) tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban, megyeszékhelyen működött egy-egy alszervezet,

³⁸ Uo.

a KKV Sz tagjai pedig, behálózva a magyar államapparátust, elsősorban a kommunistagyanús egyének és szervezkedések feltérképezésével és megakadályozásával foglalkoztak.³⁹ A KKV Sz-ben ezzel együtt persze nagy arányban jelen voltak a felbomlott monarchia hatalmas hadseregének leszerelt, emiatt pedig deklasszált, egzisztenciális gondokkal küzdő katonatisztjei is.⁴⁰

Egy meglehetősen gyakran, számos szakpublikációban idézett lexikon-szócikk így ír a szervezetről:

„A Kettőskereszt Vérszövetség (KKV Sz) az Etelközi Szövetség közvetlen alárendeltségébe tartozó titkos hírszerzési és terrorszervezet. Az 1919. júliusában alakult szövetség álcázott orgyilkosságokkal, a környező országok magyarlakta területein diverziós akciókat végrehajtó szabadcsapatok szervezésével és hírszerző tevékenységgel támogatta a magyar vezetés irredenta és fajvédő politikáját. (Pl. 1938-ban a tagjai is részt vettek a Rongyos Gárda kárpátaljai akcióiban.) Az egyenként titokban felesküdt tagok egy része a BM állományában, Főtartalék fedőnévvel, külön titkos katonai egységet képezett. A szervezet vezetése sohasem volt egységes. A II. világháború alatt ez különösen élesen megmutatkozott, amikor a KKV Sz legitimista csoportja Kettőskereszt Szövetség néven a Magyar Frontba tömörült pártokhoz, egy másik csoportja a nyilasokhoz csatlakozott.”⁴¹

³⁹ UNGVÁRY, i. m. 98–99.

⁴⁰ BEREND T. Iván, *Magyarország gazdasága az első világháború után 1919–1929*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966, 13.

⁴¹ Vö. *Magyarország a második világháborúban*. Lexikon A-Zs, főszerk. SÍPOS Péter, Budapest, Petit Real Könyvkiadó–Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete–Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeli

E közkézen forgó információhalmazzal egybevágunk Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat és a későbbi Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései, melyek között található egy igen érdekes dokumentumot. E dokumentum tanúsága szerint az 1920-as években a honvédségen belül félig-meddig illegalitásban, de természetesen a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzáns- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihámér ezredes, a KKVSz igazgatója, később pedig Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége elsősorban a kisantant államokra terjedt ki, középtávú célja pedig a magyarlakta területek esetleges visszafoglalásának előkészítése volt. Ujszászy feljegyzése szerint Héjjas Iván különítményei, majd 1932-től az úgynevezett (második) Rongyos Gárda is ugyanennek a csoportnak voltak informálisan alárendelve, 1936-ban pedig ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, immár Homlok Sándor ezredes irányítása alatt. Ez az osztály nevével ellentétben nem csupán a magyar honvédség propaganda-céljait szolgálta, hanem a korábbi titkos csoporthoz hasonlóan

Intézet és Múzeum–Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Magyar Hadtudományi Társaság, 1997. Vö. a nyilasokhoz valójában az Etelközi Szövetség egyik szárnya csatlakozott, illetve az államigazgatásban, illetve a honvéd vezérkarban tevékenykedő magas rangú tagjai révén az EX kiugrási kísérlet megghiúsításában is jelentős szerepet játszhatott. Vö. SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság*, 80–81.

kisantant államokban szabotázs- és diverzánshadműveleteket is előkészített és végrehajtott, és tette mindezt a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben.⁴² A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd végül a Homlok Sándor ezredes vezetése alatt álló 5. vkf. osztály kétségkívül létezett, és tevékenységéből, valamint Siménfalvy Tihamér szervezői tevékenységéből (1929-ben bekövetkezett haláláig) akár a Kettőskereszt Vérszövetséggel való szoros átfedésekre is következtethetünk.⁴³ A külügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium közös irányítása alatt álló titkos hírszerző-szabotőr-diverzánshadművelet csoport tervezett létrehozásáról 1920-ból egy rövid, levéltárban fennmaradt feljegyzés is beszámol:

⁴² UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

⁴³ Többek között a kalandos életű, számos különítményt, irreguláris katonai alakulatot és gyakorlatilag minden két világháború között működő szélsőjobboldali egyesületet és pártot megjárt, a nyilasokból kiábránduló és végül 1944-45-ben ellenállóként és zsidómentőként ismertté váló Zsabka Kálmán alhadnagy, amúgy civilben költő, színész és filmproducer élete is rámutat a különböző paramilitáris alakulatok, irredenta társadalmi szervezetek, illetve az állami szervek, így a titkosszolgálatok szoros kapcsolatára. Zsabka Kálmán altisztként történő leszereélése után titkos tisztii állományban a Siménfalvy-csoport, majd a VKF-5 tagja is volt, korábban pedig az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályához és Prónay-különítményhez fűzték szoros szálak, így tagsága a Kettőskereszt Vérszövetségben is erősen valószínűsíthető. Vö. BARTHA Ákos, PÓCS Nándor, SZÉCSÉNYI András, *Egy hosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, *Múltunk*, 2019/2, 138–180, 159–160.

„Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta szervezéséről: Az irredenta legfelsőbb vezetésére egy a kormány ingerenciája alatt álló titkos szerv létesítetik egy polgári és egy katonai egyén vezetése alatt. Ezen szerv politikai kérdésekben a külügyminisztérium, katonai kérdésekben a katonai vezetőségtől kapja az általános irányelvekre vonatkozó utasításait, úgy azonban, hogy politikai tekintetben a nemzeti kisebbségek miniszterével egyetértően jár el. Ezen központi titkos szerv végrehajtó orgánumaiként társadalmi szervezetek (ligák) létesítendők külön-külön az egyes nemzetiségi csoportok részére. Anyagi támogatás az irredenta céljaira a kormány illetőleg egyes reszortok részéről kizárólag a központi titkos szerv útján folyósíthatók.”⁴⁴

Ezzel együtt ezeket a forrásokat is alapos kritikával kell kezelnünk, ugyanis egyrészt Ujszászy a saját feljegyzéseit az ÁVH fogságában, legalább részben jó eséllyel kényszer hatása alatt írhatta, másrészt hiába az esetleges személyi átfedések, de egyik, a Siménfalvy-csoportról szóló forrás nem nevezi meg a Kettőskereszt Vérszövetséget.⁴⁵

Nándori Pál jogtörténész ugyanakkor az I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni, halálos kimenetelű

⁴⁴ HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60. Cím és aláírás nélkül, 1920. 04. 06. Idézi: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002, 50. A felvidéken működő magyar titkoszolgálati sejtek tevékenysége kapcsán ugyanerre az iratra hivatkozik jóval korábban Boros Ferenc is: BOROS Ferenc, *Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918-1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, 231.

⁴⁵ UJSZÁSZY, i. m. 354–359.

marseille-i merénylet⁴⁶ nemzetközi jogi vonatkozásait vizsgáló monográfiájában egyértelműen le meri írni, hogy a Siménfalvy-csoport lényegében azonos a KKV Sz-szel.⁴⁷ Nándori – részben levéltári forrásokra hivatkozva – állítja, hogy a KKV Sz a kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, nem önszerveződő titkos társaság, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, melynek elsődleges célja valóban a kisantant államok elleni terrorcselekmények, szabotázs- és diverzánsakciók, középtávon pedig a magyarlakta területeken zavargások kirobbantása és a területi revízió előkészítése volt.⁴⁸ Egy általa idézett külügyminisztériumi tervezet szerint a szerv katonai parancsnoka ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán diplomata, későbbi külügyminiszter volt, a diverziós tevékenység pedig a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve kiemelten a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság / Jugoszlávia ellen irányult. Egy másik, a külügyminiszter számára készült előterjesztés mély részle-

⁴⁶ 1934. október 9-én Marseille-ben I. Sándor jugoszláv király és Louis Barthou francia külügyminiszter a király franciaországi diplomáciai látogatása alkalmával közös limuzinban utazott. Az autóra hirtelen többször rálóttek, és a merényletben mind a jugoszláv király, mind a francia külügyminiszter életét veszítette. A gyilkosságot horvát usztasák és macedón terroristák követték el, akiket nagy valószínűséggel Magyarországon, a Zala megyei Jankapusztán képeztek ki a magyar katonai titkosszolgálatok és Héjjas Iván különítményének tagjai. Vö. SÖREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merénylet*hez, Archívnet, 2013/4.

https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatte_rehez.html

⁴⁷ NÁNDORI Pál, *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

⁴⁸ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo.

tekbe menően ecseteli a határon túl elkövetendő diverziós, szabotázs- és terrorcselekmények mikéntjét, Nándori Pál pedig annak tartalmai összefoglalóját is nyújtja, így érdemes könyvéből egy terjedelmesebb részt idéznünk:

„A tervezet bevezetőjében megállapítja: „A megszállt területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyónbiztonságát rendszeresen támadó aknamunka nagyban elősegítené, mert a lelkeket a félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembetűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott fellépés mindig eredményre vezet.”

A terrorista akciók végrehajtására a megszállt területeken, a magyar kormány pénzügyi támogatásával szintén titokban létrehozott irredenta szervezetek voltak kiszemelve. Az akciók végrehajtásának sikerét a tervezet az alábbi pontokban jelöli meg:

1. A terrorcselekményeket úgy kell alkalmazni és végrehajtani, hogy ezzel az elcsatolt területeken élő magyarság élet- és vagyónbiztonsága ne veszélyeztessék. /A magyar kormány tartott attól, hogy a terrorakciók végrehajtása nyomán a román, a csehszlovák és a jugoszláv kormányok a magyar kisebbséggel szemben majd retorziót fognak alkalmazni./

2. A terrorista cselekmények útján a személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése, /itt felsorolja a tervezet, hogy kiket kell meggyilkolni: intranzigens nacionalista politikusokat, államférfiakat, vezető személyeket, veszedelmes rendőrségi és detektívtestületi tagokat, politikai szónokokat stb. Továbbá katonai lőszer- és anyagraktárak, laktanyák, pénzügyintézetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, hidak, műépítmények, közületek stb. felrobbantását írja elő./ Meggyilkolni tehát minden olyan személyt, akinek politikai maga-

tartása, befolyása az elcsatolt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt jelentett.

3.. A gyilkosság és a szabotázs időpontjának a megválasztása. A tervezet külön kihangsúlyozza, hogy nagyon fontos a kül- és belpolitikai momentumok kihasználása a gyilkosság és a rombolás eredményes végrehajtásának szempontjából.

4. Az akcióhoz szükséges anyagi költségek biztosítása a kormányzat részéről.

5. A terrorcselekmények végrehajtásához szükséges eszközök beszerzése /pisztoly, bomba, mérég, robbanóanyag, pokolgép, szérum stb./.

6. Végezetül a végrehajtó személyek kiválasztása. Az aknamunka sikere esetére a tervezet gondol arra, hogy elkerülhetetlen lesz a „Magyarország elleni kegyetlen retorzió”, és azt úgy kívánják elkerülni, ha a terrorista cselekmények végrehajtását „más irányú szocialista, kommunista, parasztforrongás, bukovinai vagy besszarábiai irredenta mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy legalábbis a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni”. Továbbá a „végrehajtó közegek oly irányú lekötése /pénz, hozzátartozók javadalmazása, pozíció biztosítása stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat”.

E cél elérése érdekében a megszállt területen működő titkos irredenta vezető embereinek a hozzájárulását is kellett az akcióhoz biztosítani, a lokális viszonyok ismerete és a tanácsadói szerepük miatt. Ha e hozzájárulás és biztosíték – az elaborátum szerint – megvan, a tervezett akció alapjait a következők képeznék:

- a) megszervezendő egy végrehajtó terrorista csoport, „elszánt, bosszúvágyó vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szófukar, esetleg tényleg elszánt nők”. Ezeket a személyeket elméletileg és gyakorlatilag speciális tanfolyamon tanítják meg a terrorcselekmények végrehajtására;
- b) a megszállt területeken a „komoly intranzigens gondolkozású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján, összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke, és az itteni /a magyar kormányról van szó – N. P./ megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné”;
- c) az akció végrehajtásához szükséges terroristáknak a helyszínre való küldése, már jóval a cselekmény megkezdése előtt;
- d) a gyilkossághoz és a szabotázhoz szükséges eszközöket Magyarországon kell beszerezni és innen a tett színhelyére elszállítani;
- e) a terroristák „pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szökésük előkészítése”.

A tervezet végezetül bejelenti: a terrorista cselekmények és a velük kapcsolatos precízebb végrehajtási metódusokat egy részletesebb javaslat fogja ismertetni.”⁴⁹

A Kettőskereszt Vérszövetség / Siménfalvy-csoport a források tanúsága szerint továbbá nem csupán a kisantant államok területén készített elő diverzánsakciókat és terrorcselekményeket, de élénken kereste a kapcsolatot a német és osztrák szélsőjobboldali paramilitáris szervezetekkel, többek között az Orgesch (Organi-

⁴⁹ HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920. Idézi: NÁNDORI, i. m. 24–25; 88.

sation Escehirsch)⁵⁰ és Orka (Organisation Kanzler)⁵¹ nevű milíciákkal is, illetve 1921-ben egy grazi tárgyaláson felmerült az is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és az német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát.⁵² E tárgyalásoknak és terveknek persze, mint utólag tudjuk, vajmi kevés valóságalapjuk volt, és 1921-re világgossá vált, hogy a területi revízió akkor és abban a formában nem lehetséges. A helyzetet pedig tovább árnyalta, hogy többek között az 1921-es nyugat-magyarországi felkelés, és a két állam közötti területi viták rontották meg a viszonyt az osztrák és a magyar paramilitáris csoportok között is.

Mindezen kívül nem csupán a diverzáns- és terrorakciók kivitelezése, hanem az első világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is célja lehetett a KKV Sz-nek,⁵³

⁵⁰ Az Orgesch paramilitáris mozgalom tevékenységéről bővebben lásd: John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Koppenhága, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007, 111–113.

⁵¹ Az Orka paramilitáris mozgalom tevékenységéről lásd bővebben: LAURIDSEN, i. m. uo.

⁵² HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221. Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.; HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo. A magyar-német-osztrák nacionalista politikai erők közötti, komolyabb eredményre egyébként nem vezető tárgyalásokról részletesebben lásd: G. Soós Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

⁵³ A magyar hadsereg 1920-as évekbeli titkos felfegyverzésének kísérleteiről lásd többek között ugyancsak Nándori Pál politikailag elfogult, de adattartalmában nagyon is jól használható tanulmányát: NÁNDORI Pál, *A hirtenbergi fegyverszállítás*, Hadtörténelmi Közlemények, 1968/4, 636–657.

hiszen rajta keresztül nagyszámú embert lehetett titkos katonai állományba sorolni és kiképezni.⁵⁴ Ebben az értelemben a Kettőskereszt Vérszövetség akár hasonló lehetett a német Fekete Hadsereghez (Schwarze Reichswehr) is.⁵⁵ Mindazonáltal azt Nándori Pál monográfiája is elismeri, hogy az irredenta titkos katonai alakulatok⁵⁶ forrásbázisa meglehetősen szórványos, így tényleges tevékenységükre a fennmaradt források tükrében is inkább csak

⁵⁴ NÁNDORI, A *Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, uo. A Nemzeti Hadsereg létszáma 1920-ban 100.000 ezer fő felett volt, miközben a trianoni békeszerződés mindössze 35.000 fős hivatásos hadsereg fenntartását engedélyezte Magyarországnak.

⁵⁵ A Schwarze Reichswehr (Fekete Hadsereg) a német haderőn belüli titkos szervezet volt, mely az első világháborút elvesztett Németország súlyos fegyverkezési korlátozások alá eső haderejének titkos újrafelfegyverzését tűzte ki célul. Az állami hadsereg, a Reichswehr az 1920-as években hallgatólagosan támogatta a különböző nacionalista milíciák, Freikorpsok működését, és lényegében félhivatalos tartalékos egységeként tekintett rájuk.

⁵⁶ Nándori Pál felsorol még néhány titkos, paramilitáris elvek szerint működő nacionalista társaságot és egyesületet: Árpád Fiai, Árpádosok, Ifjú Gárda, Felvidéki Egyesületek Szövetsége, Délvidéki Szövetség, Mefhosz, EMKE, Turáni Vadászok, Alföldi Vadászok, valamint ide sorolja az egyetemistákat tömörítő Turul Szövetséget és a Leventemozgalmat is. Állítása szerint Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt ezeket a korábban polgári formációként működő organizációkat a kormány teljes mértékben titkos katonai felügyelet alá helyezte, és a Honvédelmi Minisztérium egy titkos szervezeti egysége irányítása alá vonta. Minden szervezetnek feladata volt, hogy tagjaiban az irredenta szellemet táplálja, és hogy kapcsolatokat teremtsen az elcsatolt területeken hasonló célokkal működő titkos szervezetek vezetőivel. Ennek alátámasztása céljából egy, a Nemzetek Szövetsége Levéltára őrizetében lévő dokumentumra hivatkozik: S. d. N. C. 518.M. 234. VH. Requête du Gouvernement Yougoslave en vertu de l'article paragraphe 2, du Pacte. Communication du Gouvernement Yougoslave, 34–41. 1. Idézi: NÁNDORI, i. m. 88.

következtethetünk, mint biztos állításokat tehetünk róla.⁵⁷ Ugyanakkor nekünk is el kell ismernünk, hogy Nándori Pál bármennyire is a Kádár-korszak kutatója volt, és a Horthy-korszak kapcsán bármennyire is negatív irányban elfogult, átpolitizált véleményt fogalmazott meg, az általa hivatkozott levéltári iratok a mai napig léteznek, tartalmuk pedig ellenőrizhető, így állításainak adhatunk némi hitelt.

Természetesen nemcsak Magyarország, de a kisantant államok, így Szerb–Horvát–Szlovén Királyság is működtetett hírszerző szolgálatot, és érthető okokból a legnagyobb gyanakvással figyelték a magyarok tevékenységét. Egy 1926-ban kelt hírszerzési jelentés arról számolt be, hogy Magyarországon a Társadalmi Egyesületek Szövetsége⁵⁸ és a betiltott Területvédelmi Liga mellett még mintegy húsz titkos irredenta-terrorista szervezet működik, melyek titokban tevékenykednek, tagjaik feladata többek között, hogy hírszerző tevékenységet folytassanak a kisantant országokban:

⁵⁷ NÁNDORI, i. m. 88–89.

⁵⁸ A Társadalmi Egyesületek Szövetsége (TESZ) az 1920-as években a jobboldali, irredenta tömegszervezeteket összefogó ernyőszervezet volt, mely többek között magában foglalta az ÉME-t, a MOVE-t és a Területvédő Ligát (TEVÉL). Elnöke báró Feilitzsch Berthold, az Etelközi Szövetség vezetője, alelnöke és tényleges irányítója Gömbös Gyula volt. Történetéről lásd: KEREPESZKI Róbert, *A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban*, in „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*, szerk. GEBEI Sándor – IFJ. BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.

„Ezekből a szervezetekből verbuválódnak az úgynevezett keresztény-szociális munkások, akik, ahol csak lehetséges, felváltják a szociálisan szervezett munkásokat. Ezek a keresztény munkások dolgoznak azokban az üzemekben, ahol titokban hadianyagot gyártanak. Őket alkalmazták a francia frankok hamisításakor, mint ahogy a kisantant államok útleveleinek, pénzjegyeinek, illetékbélyegeinek és egyes katonai parancsnokságok pecsétjeinek a hamisítására is. Továbbá a kisantant országokban élő magyarok segítségével igyekeznek megszerezni hivatalos dokumentumokat, kiírásokat vagy hatósági utasításokat a helyi nemzeti elemekkel szemben [követendő] magatartásról. Ezen kiírások vagy utasítások alapján hamis iratokat készítenek, amelyekben a kisantant kormányokat vádolják meg, és amelyeket elküldenek Londonba, Amerikába, Rómába és Párizsba.”⁵⁹

E sorok minden bizonnyal immár a Nemzeti Munkavédelem szervezetére utalhatnak, mely állami paramilitáris szervezet források tanúsága szerint a Kettőskereszt Vérszövetség továbbélésének egyik formája is volt.

A Horthy-rendszer kezdetén a különböző nacionalista-irredenta egyesületek, titkos társaságok és a fegyveres testületek és egyéb állami szervek közötti személyi átfedések mindezzel együtt nyilvánvalók. Ráadásul az 1920-as évek elején a különböző

⁵⁹ A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság Külügyminisztériuma a bécsi követség jelentésére alapozva informálja a vatikáni követséget, hogy Magyarországon rendkívül aktív irredenta tevékenység zajlik, amely a társadalom szinte valamennyi rétegét átfogja, 1926. március 12., in *A Horthy-korszak Magyarországa jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941*, forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Bp., Kronosz Kiadó–MTA BTK TTI, 2016, 126–127.

(jobboldali) polgári karhatalmi milíciák hatósági jogköröket vindikáltak maguknak és / vagy gyakoroltak az (ekkor még ingatag) állam által rájuk ruházott módon, vagy éppenséggel az állam által rájuk ruházott jogkört önkényesen túllépve, így egyáltalában nem kizárható és nem meglepő az sem, hogy a nagyrészt leszerelt, aktív állományú és tartalékos katonákból álló Kettőskereszt Vér szövetség 1920-as években aktív tagjai igen nagy átfedést mutattak a későbbi magyar titkosszolgálatok apparátusával is.⁶⁰ Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, a MOVE elnöke – mellyel elsősorban katona(viselet) tagjai révén a KKVSz valószínűleg ugyancsak szoros átfedésben kellett, hogy legyen – gyakran hangoztatta saját állítólagos titkos értesüléseit, illetve keltette katona- és politikustársai- ban azt a látszatot, hogy jelentős befolyást gyakorol a hadsereg hírszerző és kémelhárító apparátusára, ami nem is nélkülözött minden alapot. 1919–1921-ben ugyanis a Szegeden alakult Nemzeti Hadsereg,⁶¹ a katonai hírszerző és elhárító szervek,⁶² valamint a

⁶⁰ A titkosszolgálati szervek és a radikális jobboldali (paramilitáris) szervezetek közti átfedésekre felhívja a figyelmet többek között Kovács Tamás tanulmánya: Kovács Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

⁶¹ Az amúgy természetesen nem csupán a fehérterror nyomán hírhedtté vált tiszti különítményekből álló Nemzeti Hadsereg történetéről lásd például Jankovich Arisztid ezredes, György Sándor szerkesztésében igen részletes forráskritikai apparátussal is közreadott visszaemlékezését: JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.

⁶² A Kettőskereszt Vér szövetség 1919–1920 során szoros átfedésben lehetett a szegedi Nemzeti Hadsereg antikommunista belső reakció-elhárító szolgálatával, a hivatalosan rövid életű, ám informálisan minden bizonnyal tovább tevékenykedő úgynevezett vörösvédelmi szervezettel, a Fővezérség II/b. osztályával is. Vö. Bádoki Soós Károly honvédelmi

MOVE között igen szoros informális kapcsolatok álltak fenn, illetve nagy befolyást gyakoroltak ezek működésére a titkos társaságok, így a többek között politikusokat és katonai vezetőket is tömörítő Etelközi Szövetség is.⁶³ Ebből pedig joggal következtethetünk az EX katonai szárnyának számító KKV Sz hadseregére és a politikai életre való erős befolyására is, lévén a KKV Sz tagjai között igen sok lehetett a főtiszti rendfokozattal bíró katona is.⁶⁴

Az Etelközi Szövetséggel ellentétben, mely alapvetően nem csupán egy pragmatikus célokat követő titkos politikai organizáció, hanem titokzatos, misztikus, filozofikus-ezoterikus szellemiséget, a tagok számára egyfajta sajátos magyar nacionalista vallást, vagy legalábbis valamiféle valláspótlékot megtestesíteni kívánó szervezet volt, a KKV Sz esetében nincs tudomásunk arról, hogy a szervezetnek az igen szigorú, árulás / parancsmegtagadás esetén a tagok ellen akár halálbüntetést is kilátásba helyező eskün kívül bármiféle misztikus jellegű, akár a szabadkőművességhez hasonlatos rituáléi lettek volna. Az EX, bár feltehetőleg ülésein születtek politikai

miniszter előterjesztése Horthy Miklóshoz a „vörösvédelmi szervezet” újjászervezése és a kormányválság megoldása ügyében, 1920. július 16., in *Horthy Miklós titkos iratai*, 27–33. A Fővezérség II/b. osztályának Kozma Miklós volt a vezetője, és irathagyatéka tanúsága szerint szoros átfedéseket mutatott a MOVE-val is. Vö. HU-MNL-OL-K 429-11. csomó – Katonai vonatkozású adatgyűjtemény.

⁶³ GERGELY, i. m. 80–83. A MOVE egyébként saját hírszerző osztályt is működtetett. Vö. VONYÓ, i. m. 159–162.

⁶⁴ Elég, ha csak Siménfalvy Tihamérra, Prónay Pálra, Gömbös Gyulára vagy Görgey Györgyre gondolunk. A KKV Sz helyettes parancsnoka, Héjjas Iván ugyan nem rendfokozatát tekintve nem volt főtiszt, sőt, hivatásos katona sem, de ebben az időszakban azonban tényleges befolyása nyilván jóval nagyobb volt, mint amit tartalékos főhadnagyi rendfokozata alapján sejttenénk.

döntések is, vagy legalábbis magas rangú közhivatalnok tagjain keresztül tényleges befolyást gyakorolt azokra, alapvetően inkább politizáló, de spekulatív szellemiségű titkos társaságként írható le. Tagjai ugyanis többnyire nem a taggá avatás által tettek szert befolyásra, hanem épp fordítva, sokkal inkább bizonyos szintű befolyással már rendelkező, megbízhatónak, a fennálló jobboldali politikai rendszerhez hűnek tartott embereket igyekeztek a tagok közé beszervezni, bár miként az minden ember alkotta organizáció esetében lenni szokott, az itt kialakított személyes kapcsolatok éppenséggel nem feltétlenül hátráltatták valakinek a további karrierjét sem.⁶⁵ A KKV Sz ezzel ellentétben egy többnyire tényleges és tartalékos katonákból, de legalábbis katonaviselt emberekből álló, paramilitáris elvek szerint szerveződő, felfegyverzett társaság volt, célja pedig egyrészt a baloldali mozgalmak elleni operatív tevékenység (hírszerzés, adatgyűjtés, adott esetben fegyveres represszió), illetve később a párizsi békeszerződések revíziójának előkészítése, az ország területi integritásának helyreállítása volt. A KKV Sz tehát inkább volt titkos, jórészt a kormány tudtával és beleegyezésével működő, bár annak céljaitól időnként egyes tagok / csoportok szintjén önkényesen eltérő titkos katonai alakulat és titkosszolgálati jellegű szerv, mint valamiféle önszerveződő, spekulatív titkos egyesület.

Mindezzel egybevág Ádám T. István 1935-ben a nyugat-magyarországi felkelésről írott igen korai, ugyanakkor részben

⁶⁵ Zdravec István emlékiratában kárhóztatja is az Etelközi Szövetséget, hogy egy idő után a nemes, hazafias céloktól eltért, és működését egyre inkább az emberi érdekek és gyengeségek, a tagok egymást különböző pozíciókba segítésének szándéka, az urambátyám rendszer kezdte meghatározni, és a politikusok játékszerévé vált. Vö. ZADRAVECZ, i. m. 140–141.

propagandacéllal, felkelők visszaemlékezései alapján íródott, így politikailag meglehetősen elfogult monográfiája, mely a Kettős-kereszt Vérszövetségnek is szentel egy rövid fejezetet, amely leginkább a szervezet felkelésben való részvételéről szól.⁶⁶ E forrást politikai elfogultsága és célja miatt ugyancsak kritikával érdemes olvasnunk, ám minden bizonnyal elfogadhatjuk azt is, hogy van igazságtartalma. A szerző szerint a KKVSz hazafias, fegyelmezett katonai társaság volt, melynek tagjai szigorú esküt tettek a haza szolgálatára, a tagsággal jogaik lényegében nem, csak kötelességeik keletkeztek. Gyűléseiket a budavári Szalag utcai iskola tornatermében tartották, szoros átfedésben voltak a Nádor laktanyában működő Prónay-különítménnyel, 1921-ben pedig a legnagyobb lelkesedéssel és tisztességgel vettek részt az Antant döntése értelmében Ausztriához csatolandó Burgenland magyar részről történő megvédésében. A szerző arra is kitér, hogy a megbotránkoztató merényleteket elkövető, Márffy József vezette csoport, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztálya megítélése szerint nem a KKVSz felbujtására cselekedett, ugyanakkor az ÉME nemzetvédelmi osztályai ezzel együtt a KKVSz-szel valóban szoros kapcsolatban álltak, az ÉME-tagok gyakran letették a KKVSz esküjét is,⁶⁷ és a nyugat-magyarországi felkelésben nagy arányban vettek részt.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás rendszerlegitimációs céllal igyekezett a Horthy-rendszer valóban létező és befolyással bíró radikális jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét kissé leegyszerűsíteni.

⁶⁶ ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935, 115–118.

⁶⁷ ZINNER, i. m. 124.

rúsító módon felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként⁶⁸ beállítva ezeket a társaságokat, és ez nincs másként a Kettős kereszt Vérszövetség esetében sem. Az ellenforradalomról szóló, adattartalma szempontjából használható, ám erősen propagandisztikus hangvételű monográfiájában Nemes Dezső például azt írja, a KKV Sz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a szegedi „tizenkét kapitány”,⁶⁹ a későbbi Nemzeti Hadsereg befolyásos parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet lényegében végig a magyar hadsereg irányítása alatt állt, és középtávú célja az volt, hogy paramilitáris egységei révén feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken (elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken), ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna e területek visszafoglalása céljából. Nemes Dezső szerint emellett a KKV Sz kémelhárítással, belső reakcióelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay naplójára⁷⁰ hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az

⁶⁸ Vö. Dósa Rudolfné, A „másik államhatalom” a fehérterror éveiben, in uő, *A MOVE. Egy jellegzetes magyar fasiszta szervezet 1918–1944*, 84–132.

⁶⁹ A „tizenkét kapitány” néven ismertté vált tisztek állítólagos névsora a következő: Gömbös Gyula, Görgey József, Görgey György, Hardy Kálmán, Igmándy-Hegyessy Géza, Keresztes-Fischer Lajos, Koós Miklós, Kozma Miklós, Magasházy László, Marton Béla, Toókos Gyula, Vetter Antal. Vö. Kovács Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, *Múltunk*, 2009/2, 64–92, 75.

⁷⁰ Prónay Pál naplója szerint a KKV Sz „rávetette magát azon emberanyagra, amely részben az Etelközi Szövetségben volt már, vagy pedig szervezetlenül állott... Görgey György, Makay Imre, Teleki Sándor századosok,

Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon – elsősorban a jelentős személyi átfedéseknek köszönhetően, például a parancsnok, Siménfalvy Tihámér EX-ben való vezetőségi tagsága okán – annak irányítása alá.⁷¹ Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKV Sz-ról, ám Prónay Pál fennmaradt feljegyzésein kívül jórészt csak sajtóforrásokra hivatkozik, így noha megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de azok mindenképpen ugyancsak alapos kritikával kezelendők. Prónay maga egyébként – nyilván némi túlzással, saját történelmi szerepének hangsúlyozása érdekében – azt is írja feljegyzéseiben, hogy az ellenforradalmi, irredenta fegyveres alakulatokat, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséget igen nagyrészt ő maga szervezte meg.⁷² A szervezet vezetőiként Prónay Görgey György, Teleki Sándor, Makay Imre, Ranzenberger (később Ruzskay) Jenő tiszteket és főtiszteket, Nagy Pál tábornokot, a honvédség főparancsnokát, illetve Uhlig (később Csörgy) Károlyt, a budapesti katonai karhatalom vezérkari főnökét nevezi meg. A KKV Sz létszáma egyébként az 1920-as években viszonylag nagyinak mondható, ha figyelembe vesszük, hogy nem közönséges, önszerveződő egyesületről, hanem (felfegyverzett) irreguláris katonai alakulatról beszélünk – elérhette a 15–20.000 főt is.⁷³

Rantzenberger Jenő vk. őrnagy, Nagy Pál honv. főparancsnokhoz beosztott Ulik vk. ezredes, aki később vitéz Csörgyre változtatta a nevét, állott ezen szervezkedés élén.” Prónay Pál naplója, III. k. 355. Idézi: NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 156.

⁷¹ Vö. NEMES Dezső, i. m. 155–160.

⁷² PRÓNAY, i. m. 161–163.

⁷³ ZINNER, i. m. 173. Az adat persze becslés, de lehet reális alapja. Az Etelközi Szövetség létszáma a szervezet legsikeresebb időszakában

Mint láthatjuk, a KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről pedig a mai napig ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as években, a Horthy-korszak legelején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbenően súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos társadalmi egyesületeihez, illetve paramilitáris alakulataihoz – melyek között egyébként mind a tagság, mind a vezetőség szintjén igen nagy személyi átfedések mutathatók ki – köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény. Ezekkel időről időre érthető módon a Kettőskereszt Vérszövetséget is kapcsolatba hozták mind a közbeszédben és a sajtóban, mind pedig a parlamentben. Így a legjobb talán, ha sorra vesszük ezek közül az esetek közül a leghírhedtebbeket, kezdve a KKVSz egyik lehetséges és valószínű genezisével, Héjjas Iván főhadnagy különítményének a fehérterror idején elkövetett cselekedeteivel.⁷⁴

ugyanakkor 5000 fő lehetett, így feltételezhető, hogy a KKVSz-be történő felvétel nem jelentett egyúttal automatikusan EX-tagságot is, még ha az egyes szervezet a másik irányítása, befolyása alatt is állt.

⁷⁴ A fehérterrorról bővebben lásd például Bodó Béla angol nyelven megjelent monográfiáját: BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.; valamint: PÁSZTOR Mihály, *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*, Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985.

A Héjjas-különítmény tevékenysége a Duna-Tisza-közén a fehérterror idején, valamint egy radikális különítmény-parancsnok utóélete

Héjjas Iván, a viszonylag jómódú parasztcsaládból származó, első világháborúból hazatért fiatal repülő főhadnagy kétségtelenül hamar a tanácsköztársaság bukása utáni ellenforradalmi megtorlás egyik hírhedt különítményparancsnokává vált, akinek nevéhez talán a legtöbb önkényesen elkövetett gyilkosság köthető.⁷⁵ Héjjas frontot járt katonaként 1919 tavaszán kezdte meg különítménye megszervezését gazdálkodással foglalkozó családja birtokának közelében, Kecskemét környékén a tanácsköztársaság megdöntésére.⁷⁶ Különítménye magját a háborúból vele együtt hazatért repülőszázadának tagjai alkották, akikhez a környék paraszti származású, többnyire katonaviselt fiataljai is csatlakoztak.⁷⁷ A fiatal tartalékos főhadnagy igen hamar, 1919 áprilisában a tanácskormány ellen kitört egyik komolyabb felkelés vezetőjévé emelkedett.⁷⁸

⁷⁵ Héjjas Iván életrajzáról és tevékenységéről bővebben lásd többek között: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

⁷⁶ ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018, 108–109.

⁷⁷ A fehérterror társadalmi kontextusban való vizsgálatára Paksa Rudolf teoretikus tanulmánya tesz kísérletet, ld. PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”*. *Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.; valamint ugyanerről lásd: BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

⁷⁸ Vö. ROMSICS Ignác, *A Duna-Tisza köze hatalmi-politikai viszonyai 1918-19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

Héjjas emellett az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és korai vezetője is volt, így ez a – ekkoriban egyre inkább paramilitáris elvek szerint szerveződő – nacionalista társadalmi egyesület sem maradhatott ki a lázadásból, sőt, a jelentős személyi átfedések okán korai tevékenysége gyakorlatilag elválaszthatatlan a Héjjas-különítmény működésétől. Egy elvesztett kecskeméti csata után Héjjas és fegyveres társai – köztük például Francia Kiss Mihály vagy Liszka Béla későbbi kecskeméti polgármester – végül csatlakoztak a Szegeden szerveződő ellenforradalmi kormányhoz.⁷⁹ Horthy Miklós, a szegedi kormányhoz hű fegyveres erők parancsnoka, a Nemzeti Hadsereg későbbi fővezére és Magyarország későbbi államfője 1919 áprilisában állítólag személyesen fogadta Héjjas Ivánt, és megbízta azzal, hogy különítményét a Nemzeti Hadsereg karhatalmi segédcsapataként működtetve szűkebb pátriájában, az Alföldön tegyen rendet, és számolja fel a még megmaradt kommunista csoportokat.⁸⁰

Az ország jelentős részét megszállva tartó román hadsereg amúgy igen hamar felszámolta a tanácskormány maradványait, és 1919 nyarán Héjjas alakulatai is engedélyt kaptak a megszálló hadsereg katonai hatóságaitól, hogy Kecskemét környékén a felbomlott társadalmi rend helyreállítása céljából segédrendőri szolgálatot lássanak el. Héjjas Kecskeméten – ugyancsak a román hadsereg és a szegedi ellenkormány körül csoportosuló magyar fegyveres erők jóváhagyásával – városparancsnokká, lényegében de facto helyi rendőrkapitánnyá nyilvánította magát, és ezzel megkezdődött azon személyek internálása és önkényes kivégzése, akik a tanács-

⁷⁹ BODÓ Béla, Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete.

⁸⁰ BODÓ, i. m.

köztársaság alatt állítólag pozíciót viseltek, vagy akár csak szimpatizáltak a rövid életű kommunista kormánnyal.⁸¹

1919 október-novemberében a román hadsereg még mindig megszállva tartotta az Alföldet, Héjjas segédrendőri alakulatai pedig körülbelül száz olyan embert gyilkoltak meg (és persze vették el ingóságait), akiknek többségében amúgy semmi köze nem volt a tanácsköztársasághoz és a vörösterrorhoz. Az áldozatok többnyire olyan elszigetelt településekről származtak, mint pl. Páhi, Kiskunfélegyháza, Kerekegyháza, Soltvadkert, Bugac, Csengőd, Akasztó, Köncsög, Kiskőrös, Móricgát, stb., melyet a román hadsereg alakulatai sem tudtak rendesen megvédeni, ezért a magyar paramilitáris alakulatok által alkalmazott erőszak mindenféle kontrol nélkül szabadulhatott el.⁸²

Héjjas Iván, amennyiben lehet hinni a forrásoknak, 1919–1920 folyamán valóságos kiskirályságot, szinte különálló magánállamot működtetett Kecskeméten és környékén a saját de facto vezetése alatt, melynek sajátos rendjét a hozzá hű fegyveresek, mint formálisan a Nemzeti Hadsereg karhatalmi osztagai tartották fenn. Héjjas menyasszonya és későbbi felesége dr. Papp György kecskeméti rendőrkapitány lánya, Papp Sarolta volt, ő pedig fegyvereseivel városparancsnokként az egész várost és környékét a kezében tartotta, mindössze bizonyos Jánossy és Dornbach

⁸¹ BODÓ, i. m

⁸² Vö. például Drozdy Győző 1924. január 22-ei parlamenti felszólalásával Héjjas Iván és különítménye bűneiről, amelyben az elkövetőket és az áldozatokat is igen részletesen számba veszi a rendelkezésre álló adatok alapján. A felszólalást Drozdy emlékiratainak legújabb kiadása is közli. VÖ. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 408–416.

rendőrfelügyelők mertek vele szembeszállni. Apja, idősebb Héjjas Mihály a Kecskeméti Pinceszövetkezet igazgatója, a környék egyik befolyásos személyisége volt, és ebben az időben teljesen nyíltan egy fia fegyveresei által elkövetett rablásból származó autóval közlekedett. A Héjjas családnak pedig már a fehérterror előtt is kiterjedt kapcsolatai voltak Kecskeméten és környékén, a paramilitáris fegyveres csoport megszervezésével viszont a szinte anarchisztikus állapotokat kihasználva leginkább közönséges, haszonszerzésre berendezkedett bűnözőkként kezdtek el viselkedni. Arra is mutatnak adatok, hogy a Belügyminisztérium és a fővárosi rendőrség igen sok részletet tudott az izsáki és az orgoványi gyilkosságokról, valamint a Héjjas-különítmény tagjainak egyéb egyéni rablógyilkosságairól is, ám egy ideig halogatták az ellenük való fellépést.⁸³ Az bizonyos, hogy a Héjjas-különítmény tagjai által elkövetett gyilkosságokról a kecskeméti rendőrség már 1919 végén tudott, ugyanis a kecskeméti rendőrfőkapitány egy körülbelül 40 eltűnt személy névsorát továbbította gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak, aki ugyanezt az iratot másolatban a Nemzeti Hadsereg

⁸³ Állítólag született egy 17699/920 iktatószámú, 1920-as belügyminisztériumi jelentés Héjjas Iván és paramilitáris csoportja alföldi tevékenységéről, melyet a korabeli sajtó is idéz, illetve kivonata megjelent a *Magyar pokol* című, a Kádár-korszak alatt született, erősen propagandisztikus hangvételű forráskiadványban is. Mivel azonban az eredeti irat tudomásunk szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben, ezt a közvetett forrást mindenképpen kellő kritikával kell kezelnünk. Vö. HALMI József, *17699/920 belügyminiszteri akta Héjjas Ivánról. A Bécsi Magyar Újság munkatársától*, in *Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében*, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 50–53.

Fővezérségéhez is továbbküldte.⁸⁴ Nagyjából hasonló állapotokról és ugyanezen eseményekről számol be a Kecskeméti Királyi Államügyészség vezetőjének a főállamügyészhez címzett jelentése 1919 novemberéből, kiemelve, hogy Héjjas Iván karhatalmi különítménye viszonylag nagy létszámú és jól felfegyverzett alakulat, éppen ezért az atrocitások elkövetői felelősségre vonására tett kísérletek adott esetben akár fegyveres összecsapást is vonhatnak maguk után.⁸⁵ Egyáltalán nem állíthatjuk tehát, hogy a hatóságok ne tudtak volna Héjjas Iván különítményének a Duna–Tisza közén elkövetett atrocitásairól.

Héjjas és emberei cselekedeteiben tehát a túlhajtott nemzeti érzelmeken, a megrögzött antikommunizmuson és az antiszemitizmuson túl feltehetőleg a nyereségvágy, és talán a gyors társadalmi mobilitás lehetőségébe vetett hit is igen nagy szerepet játszott, hiszen meggyilkolt áldozataikat gyakorlatilag kivétel nélkül kirabolták, elorzott javaikat pedig a maguk hasznára for-

⁸⁴ A kecskeméti főkapitány jelentése gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, az elhurcolt kommunisták legyilkolásáról és a lakosság megfélemlítéséről, Kecskemét, 1919. november 27. In *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad.* KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 221–223.

⁸⁵ A Kecskeméti Államügyészség vezetőjének jelentése a főállamügyésznek a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, 1919. november 27., in *Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közti történetéhez, szerk.* ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976, 677–685.

dították.⁸⁶ Ténykedésüket nemcsak gyilkosságok, hanem egyéb erőszakos cselekmények is kísérték, pl. számos, akár több száz kisebb-nagyobb zsidóverés és halálos áldozatokkal többnyire nem, de súlyos sérülésekkel járó pogrom is kísérte – elég, ha például az 1919. november 17-ei izsáki pogromra gondolunk.⁸⁷

Teljesen pontos számok és névsorok⁸⁸ persze nem állnak a kutatók rendelkezésére máig sem, de miután a Tiszától keletre eső területekről 1920 áprilisában kivonult a román hadsereg, a Héjjas-különítmény az általa úgymond felszabadított területeket is megtisztította. 1920 decembere és 1922 decembere között Héjjas emberei, az úgynevezett Alföldi Brigád tagjai valószínűleg körülbelül 400 embert gyilkolhattak meg.⁸⁹

A Kettőskereszt Vérszövetség megalakulása is valamikor erre az időszakra, az ellenforradalom első hónapjaira tehető, és a szervezet kezdetben bizonyosan szoros átfedésben volt a Héjjas

⁸⁶ Az első világháború után a közép-európában tevékenykedő nacionalista milíciák, így többek között a magyar fehérterror megvalósító alakulatok tagjainak motivációiról és társadalmi háttéréről lásd bővebben: Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

⁸⁷ BODÓ, i. m.

⁸⁸ Vö. Bödök Gergely hiánypótló PhD-értekezése a vörös- és fehérterror témájában rendkívül részletes adattárat tartalmaz, mely táblázatszerűen a fehérterror 583 önálló eseményét és több száz halálos áldozatát dokumentálja (többségében név nélkül). BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018, 292–431.

⁸⁹ BODÓ, i. m.

Iván különítményével és az Alföldi Brigáddal is.⁹⁰ Mint azt már említettük, Héjjas, amennyiben hihetünk az erről szóló forrásoknak, az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes katonai parancsnoka volt, így a különítménye és a KKV Sz közötti átfedések igen egyértelműnek tűnnek.⁹¹

A Héjjas-különítmény / Alföldi Brigád tagjai esküt is tettek, mégpedig magára vezérükre, Héjjas Iván különítményparancsnokra esküdtek fel, az eskü szövege nem meglepő módon meglehetősen hasonló a Kettőskereszt Vérszövetség fennmaradt esküjének szövegéhez is:

„Én, XY, a Héjjas-brigád tagja, esküszöm és fogadom, hogy a szervezet tagjai között a legnagyobb testvéri egyetértés megteremtésén fogok dolgozni minden erőmmel. Esküszöm és fogadom, hogy a Héjjas-brigád, illetve a Héjjas vezér által kinevezett fellebbvalóim parancsait minden körülmények között lehetőség szerint teljesítem. Esküszöm s fogadom, hogy minden az alakulattal kapcsolatos titkokat megtartok, az alakulat tagjait, annak parancsnokait senkinek soha el nem árulom. Titoktartási kötelezettségem még az alakulat megszűnésével is érvényben marad. Esküszöm, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy szervezetünk értékét és közmegbecsülését tehetséggel és munkámmal előbbre segítsem. Esküszöm,

⁹⁰ Prónay Pál feljegyzéseiben azt írja, hogy 1919-1920 során maga szervezte-szerveztette meg a nemzetvédelmi milíciákat és a Kettőskereszt Vérszövetséget. Vö. PRÓNAY Pál, i. m. 163.

⁹¹ GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 256. Gyurgyák János más szerzőkhöz hasonlóan nem ad meg forrást arra vonatkozóan, honnan veszi, hogy Héjjas Iván a KKV Sz helyettes katonai parancsnoka volt. Az információ mindenesetre a vonatkozó szakirodalomban igen elterjedt.

hogy semmiféle titkos, vagy nyílt destruktív irányú egyesület tagja nem vagyok, s nem leszek. Esküszöm és fogadom, hogy míg a Héjjas-brigád tagja vagyok, politikával és a királykérdéssel nem foglalkozom. Esküszöm, hogy a Héjjas-brigád tagjai között a legnagyobb fegyelmet meg fogom tartani és megtartatom. Fogadom, hogy sem nyílt, sem titkos ellenségeinkkel soha összeköttetésbe nem leszek. Bajtársamat semmi körülmények között, sem élve, sem sebesülve, de még meghalva sem fogom elhagyni, rajta minden körülmények között segíteni tartozom. Alávetem magam a Héjjas-brigád tagjai által választandó fegyelmi és büntető bizottság bárminemű büntetésének. Isten engem úgy segítjen!”⁹²

Héjjas Ivánt felesküdtött emberei részéről tehát személyi kultusz övezte, a paramilitáris vezető akarata pedig számukra a törvénnyel volt egyenlő. Komoly titoktartási kötelezettség terhelte őket, melynek megszegése, vagy a parancsoknak való ellenszegülés esetén súlyos, akár halálbüntetéssel is számolhattak – éppen úgy, mint a KKV Sz tagjaiként letett eskü értelmében. Az Alföldi Brigád – mely amúgy a Kettőskereszt Vérszövetség egyik önálló egységéként működött⁹³ – pedig kétségtelenül súlyos bűncselekményeket követtek el a fehérterror idején 1919 és 1921 között. Héjjas Iván és emberei egy része ezután – részben talán az Alföldön elkövetett tetteik megtorlásától való félelemtől hajtva – csatlakozott a nyugat-magyarországi felkeléshez,⁹⁴ melynek során az aktív

⁹² Az eskü szövege ugyancsak Dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratai között maradt fenn: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Idézi: ZINNER, i. m. 568–569.

⁹³ SERFŐZŐ, i. m. 36.

⁹⁴ SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142, 136.; valamint: G. SOÓS

állományú, tartalékos és leszerelt katonákból, egyetemistákból és paraszti származású fiatalokból szerveződő, Rongyos Gárda elnevezésű paramilitáris diverzáns alakulat tagjaiként kétségtelenül tevékeny szerepet vállaltak többek között a soproni népszavazás kikényszerítésében, melynek eredményeképpen Sopron, a hűség városa a mai napi Magyarországhoz, nem pedig Ausztriához tartozik.⁹⁵

Ezzel együtt a fegyveres csoportok által elkövetett, egyre szaporodó önkényes atrocitások hatására a Friedrich István vezette, megkérdőjelezhető legitimitással rendelkező kormány már 1919-ben úgy döntött, hogy mindazokat a személyeket, akik bármiféle politikai tevékenységet fejtettek ki a tanácsköztársaság alatt, felelősségre kell vonni.⁹⁶ A kormány a büntetőeljárások megindítását Váry Albert koronaügyész-helyettesre bízta. Rengeteg bejelentés érkezett, amelynek eredményeként az 1919 augusztusától decemberéig terjedő időszakban több ezer embert vettek őrizetbe.⁹⁷

Az ügyész a vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1922-ben megjelenő könyvét,⁹⁸ amely a

Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918-1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, 140–141.

⁹⁵ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés . 1921. augusztus 28.- október 4.*, Valóság, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

⁹⁶ ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 347.

⁹⁷ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbírószági pere – Tárgyalási jegyzőkönyvek – Váry Albert tanúvallomása, Budapest, 1947. 02. 12., 282–288.

⁹⁸ VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyvnyomdája, 1922.

vörösterror atrocitásait, gyilkosságait igyekezett elfogulatlanul dokumentálni. Eszerint bizonyíthatóan 587 halálos áldozata volt a kommunista kormányzat működésének. Horthy Miklós fővezér 1919. november 16-ai budapesti bevonulása után különböző jobboldali katonai alakulatok avatkoztak bele Váry Albert munkájába. Főként az Ostenburg-Moravek Gyula, Héjjas Iván és a Prónay Pál vezette különítmények léptek fel jogtalanul polgári – főleg zsidó származású – személyek ellen, és igyekeztek a nyomozati munkát is akadályozni, amennyire csak tudták.

A fehérterror elleni tiltakozásának az lett az eredménye, hogy Váry Albert 1920. június 12-én elkészített tervezetét a minisztertanács elfogadta, s még aznap a hivatalos lapban közzé is tette. Ez kimondta, hogy minden katonai alakulat és különítmény polgári személyekkel szembeni fellépése azonnal megszüntetendő, a rendelet ellen vétő katonai személyek pedig azonnali hatállyal letartóztatandók. A rendeletet, bár eredményes volt, a jobboldal mégis gyanakvással fogadta azt. Ennek, és az ebből létrejövő folyamatos támadásoknak eredménye az lett, hogy Váryt 1920. október 26-án a Budapesti Királyi Ügyészség vezetése alól felmentették. Helyzetén Bethlen István későbbi miniszterelnök intézkedése változtatott.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete felfegyverzett milicistái – akik egyúttal Héjjas Iván paramilitáris különítményének, és feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagjai is voltak – 1921. augusztus 16-án, Solton meggyilkolták Léderer Adolf izraelita vallású lakost. Ez a közvéleményben igen nagy felháborodást váltott ki, a sajtó követelte a gyilkosok bíróság elé állítását. Ekkor jelentette be Bethlen a nemzetgyűlésben, hogy a solti gyilkosság tetteseinek kézre kerítésével Váry Albertet bírzza meg. Emellett

bejelentette azt is, hogy az 1919-ben 1920-ban és 1921-ben a Duna-Tisza közén elkövetett erőszakoskodások, verések, elhurcolások, rablások, gyilkosságok és zsidóüldözések eseményeinek kinyomozására, illetve a hasonló további események megakadályozására Váryt küldi ki az Alföldre jelentős rendőri és csendőrségi kísérettel megerősítve.⁹⁹

Héjjas Iván és társai meglehetősen megkésett, 1949-es népbírósi perének iratanyagában maradt fenn gyakorlatilag az egyik legjelentősebb egykorú, 1920-as évekből származó jelentősebb dokumentum a fehérterrorral kapcsolatban folyt vizsgálatokról, ez pedig Váry Albert 1922-es összefoglaló jelentése a Duna-Tisza közén zajlott eseményekről.¹⁰⁰ Az ügyész nagyjából ugyanazt írta le 1922-ben kelt jelentésében, mint amit huszonöt évvel később, 1947-ben, immár idős emberként elmondott a népbírósi eljárás előtt Héjjas Iván és társai perében. Tanúvallomása ugyanezen ügyiratban fennmaradt. E levéltári források tanúsága szerint Váry Albert valóban a Léderer Adolf sérelmére 1921. augusztus 16-án, Solton elkövetett gyilkosság kapcsán kapott megbízást a fehérterror atrocitásainak felderítésére a miniszterelnöktől. Váry ekkoriban a Budapesti Királyi Ügyészség elnökeként dolgozott, és a vörösterrorelkövetői utáni – jórészt elfogulatlan – nyomozásai fényében a kormány joggal várta tőle a fehérterror súlyos visszaéléseinek eredményes felderítését is.¹⁰¹ Katonák, vagy legalábbis

⁹⁹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – uo. Váry Albert tanúvallomása, 282.

¹⁰⁰ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírósi pere – Vádlottakra vonatkozó iratok – Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna-Tisza közén zajlott eseményeiről, Budapest, 1922. június 20.

¹⁰¹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 283.

annak látszó, katonai egyenruhába öltözött személyek Budapesten is hurcoltak el civileket, ezért a budapesti ügyészség beavatkozása is egyre indokoltabbnak tűnt, noha a fővárosban a katonai hatóságok a legtöbb elhurcolt embert később szabadon bocsátották.¹⁰² A kormány a katonai hatóságok polgári személyekkel szembeni intézkedési jogkörét végül egyértelműen megszüntette,¹⁰³ Váry Albert mellé pedig dr. Kovács Péter ügyészt osztották be a Duna-Tisza közén elkövetett gyilkosságok kinyomozására, illetve a Belügyminisztérium – ekkoriban a Magyar Királyi Államrendőrségtől függetlenül, országos hatáskörű központi bűnügyi rendőrségként működő – nyomozó osztálya számos detektívet bocsátott az ügyészek rendelkezésére.¹⁰⁴

Váry 1921. augusztus 29-én jelent meg jelentős rendőri és csendőri kísérettel Izsákon, a szétszóródó nyomozók azonban nemsokára azt jelentették neki, hogy a különböző súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható egyének jó része Nyugat-Magyarországra ment, hogy részt vegyenek a burgenlandi felkelésben. A rendőrök és a csendőrök 20–22 embert állítottak elő, akiket az ügyészek ki is hallgattak Budapesten, azonban egyikük sem volt súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható. Váry Albert megítélése szerint Léderer Adolf solti, valamint Pánczél Zoltán, Beck Sándor és Schmiedt Árpád izsáki lakosok megölése egyszerű rablógyilkosság volt, ahol a sértettek állítólagos kommunista szimpátiája vagy zsidó származása csupán ürügy volt az aljas indokból táplálkozó, alapvetően haszonszerzési célú bűncselekmény elkövetésére.¹⁰⁵ 1921.

¹⁰² Uo. 284.

¹⁰³ Uo. 284.

¹⁰⁴ Uo. 284.

¹⁰⁵ Uo. 285.

október 19-én Váry megkeresést intézett a nyugat-magyarországi fő kormánybiztoshoz, gróf Sigray Antalhoz, hogy az oda menekült 50-60, gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható személyt adja ki az ügyészség részére. Noha Váry Albert választ a fő kormánybiztostól nem kapott, az alábbi személyek ellen büntetőeljárást indított és elfogatóparancsot bocsátott ki: Francia Kiss Mihály, Danics Mihály, Tóth Ambrus, Nagy Mihály, Bán Sándor, Kállai Gábor, Schmidt Rezső, Korom József, Danics Aladár, Király Gábor, Pataki Nándor, Juhász István, Papp Kálmán, Kenei József, Kállai Gyula, Papp Sándor, Rád Árpád, Korb Géza, Tasi Gergely, Makai Antal, Baski Lajos.¹⁰⁶ Az ügyész különösen Rád / Raád Árpád főhadnagy neve kapcsán tudta összekapcsolni a Duna-Tisza közén elkövetett gyilkosságokat az Ébredő Magyarok Egyesületének működésével.¹⁰⁷

Váry Albert nyomozása során elsősorban az izsáki, a lajosmizsei és a solti gyilkosságokra helyezte a hangsúlyt, ugyanis meg volt róla győződve, hogy ezekben az ügyekben kevésbé állt fenn a politikai indíttatás, mint az anyagi haszonszerzés motivációja.¹⁰⁸ Az ügyész azonban a megkezdett letartóztatásokat, helyszíni kihallgatásokat nem folytathatta sokáig, hiszen Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete¹⁰⁹

¹⁰⁶ Uo. 285.

¹⁰⁷ Uo. 286.

¹⁰⁸ Uo. 287.

¹⁰⁹ Horthy Miklós kormányzó 1921. december 25-én kelt rendeltében országos amnesztiában részesített mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobb oldali atrocitások elkövetőit. Az 1920. december 25-ei amnesztiarendelet kegyelmet hirdetett az 1918–1920 között politikai bűnökért elítéltek számára. A rendelet fontos kitétele volt, hogy a felbujtókra és vezetőkre, illetve a súlyos börtönbüntetésre ítélt személyekre nem vonatkozott. Azok kaphattak kegyelmet, akiket az 1918. október 31. és 1919. március 21.

gyakorlatilag semmissé tette, de legalábbis szimbolikussá alacsonyította munkáját. A nyomozás lezárása után elhatározta, hogy a vörös uralom áldozatai névsorának közzététele után a fehérterror áldozatainak névsorát is összegyűjti, ám munkáját nem tudta eredményesen befejezni.¹¹⁰ Noha Francia Kiss Mihályt, Danics Mihályt és társaikat megkísérelte egyszerű, az amnesztiarendelet hatálya alá nem eső köztörvényes bűncselekményekért is letartóztatni, feletteseitől azt az utasítást kapta, hogy letartóztatásukat tartsa függőben.¹¹¹

Végül az ügyek kivizsgálásának befejezésére dr. Kovács Péter, a Váry Albert mellé korábban kirendelt ügyész kapott megbízást, aki – mivel értelmezése szerint a Kecskemét környékén a Héjjas-brigád tagjaiként karhatalmi szolgálatot teljesített fegyveresek jogi értelemben katonáknak számítottak – az ügyet áttette a katonai hatóságokhoz.¹¹² A nyomozást a legtöbb esetben – feltehetőleg a legmagasabb kormányzati körök támogatásával – a katonai hatóságok, amelyek korábban sem mutattak túl nagy együttműködést Váry Alberttel, aki számos ügyben megkereste

között elkövetett bűncselekményeik miatt öt évre ítélték, illetve azok, akiket a gyorsított bünvádi eljárás keretében tíz évet meg nem haladó szabadságvesztést kaptak, feltéve, ha a személy egyénisége és gondolkodásmódja távol állt a bolsevizmustól. Emellett az ellenforradalomban részt vevőkre is vonatkozott, akik olyan bűncselekményt követtek el, ami a Tanácsköztársaság elleni „közelkeseredésből vagy menthető felháborodásból fakadt.” Vö. CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, Archivnet, 2015/3.

https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nepbiztosok_megkegyelmezese_erdekeben.html

¹¹⁰ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – uo. Váry Albert tanúvallomása, 287.

¹¹¹ Uo. 287.

¹¹² Uo. 288.

őket,¹¹³ megszüntették.¹¹⁴ A gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható, karhatalmi szolgálatot ellátó katonák kihallgatásaik alkalmával pedig mindössze egyetlen esetben említették meg parancsnokuk, Héjjas Iván főhadnagy nevét.¹¹⁵ Az érdemi felelősségre vonás a végén persze elmaradt,¹¹⁶ 1922-ben különböző köztörvényes bűncselekmények miatt mindössze Danics Mihály, Zbona János és más, kisebb kaliberű elkövetők kaptak néhány év börtönbüntetést.¹¹⁷ Bár különítményét erre az időszakra már elvileg lefegyverezték, Héjjas 1922 nyarán heves sajtóvitát kezdeményezett, és lényegében kikérte magának, hogy az ellenforradalom idején elkövetett cselekményeiért amnesztiában részesítették. Kijelentette továbbá, hogy

¹¹³ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert összefoglaló jelentése.

¹¹⁴ A csendőri ügyészség felmentő határozata a Héjjas-különítmény gyilkos tagjai ügyében, Budapest, 1923. november 27., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 225–228.

¹¹⁵ Danics Mihály és Zbona János Váry Albert 1947-es tanúvallomása szerint 1921-es kihallgatásuk során mindössze egyszer említették Héjjas Iván nevét, akkor azonban azt mondták, Héjjas adta a parancsot a gyilkosságokra. HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287–288.

¹¹⁶ Horthy Miklós fővezér, majd kormányzó fehérterrorban játszott felelősségének kérdéséről lásd bővebben: UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020. Valamint: GELLÉRT Ádám, *Horthy Miklós és a politikai alapú büntetlenség. Gellért Ádám viszontválasza Máthé Áronnak*, Clio Intézet honlapja, 2020. 04. 13. <https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/04/13/Horthy-Mikl%C3%B3s-a-politikai-alap%C3%BA-b%C3%BCntetlens%C3%A9g-Gell%C3%A9rt-%C3%81d%C3%A1m-viszontv%C3%A1lasza-M%C3%A1th%C3%A9-%C3%81ronnak?fbclid=IwAR26NycbSt8AmGPiRp3EiMvho3zmyHl1Cn0stt6nmbq3MePgyo1xwTtBK24> Letöltés ideje: 2020. 04. 14.

¹¹⁷ ZINNER, i. m. 174.

bár meghajlik a kormány akarata előtt, még nem adta ki az utolsó parancsot, és „ha a magyar ég bármely táján villámlik”, akkor Budapest számára ő lesz az „istennyila”.¹¹⁸ Bethlen miniszterelnök közbenjárására ekkor, 1922. július 20-án – mivel lényegében egy második nyugat-magyarországi felkelést próbált meg szervezni, és ehhez toborzott embereket¹¹⁹ – egy rövid időre őrizetbe vette a rendőrség, azonban nemsokára ki is engedték.¹²⁰

Az Ébredő Magyarok Egyesületének pacifikálásával párhuzamosan a fehérterror egyik kulcsfigurája és a Duna-Tisza közén elkövetett atrocitások irányítója, a KKV Sz-ben vezető szerepet betöltő Héjjas Iván is – látszólag – konszolidálódott és pacifikálódott. A büntetést – elsősorban talán a Horthyval és Gömbös Gyulával való viszonyának köszönhetően – a Horthy-korszakban végig elkerülhette. A fehérterrorban részt vevő egykori különítményparancsnokok közül talán Héjjas volt az, aki társadalmi és politikai értelemben a legmagasabbra jutott.¹²¹ 1927 és 1931 között a Gömbös Gyula által alapított, a kormányzó Egységes Pártból kivált Magyar Függetlenségi Párt (közkeletű nevén: Fajvédő Párt)¹²²

¹¹⁸ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Héjjas Iván ügye a nemzetgyűlésben*, Népszava, 1922. július 15. Idézi: ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019, 270.

¹¹⁹ ROMSICS, i. m. 270.

¹²⁰ ZINNER, i. m. 173.

¹²¹ Vö. Bödök Gergely hiánypótló PhD-értekezésével: BÖDÖK, i. m. 220.

¹²² A politikai konszolidáció zálogaként Bethlen István miniszterelnök törekvései és tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kiszgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földműves-, Kiszgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött új pártot a közbeszédben a korszakban jórészt csak Egységes Párt néven emlegettek, és agrárpártból széles gyűjtőpárttá

színeiben a kunszentmiklósi választókerület országgyűlési képviselője volt. 1929. június 16-án Horthy Miklós kormányzó a Margitszigeten tartott nagyszabású ünnepség keretében vitézi címet adományozott Héjjas Ivánnak, testvérének, Héjjas Aurélnak, Gömbös Gyulának és még további több tucat egykori és aktív állományú katonának.¹²³

Héjjas időközben diplomát, illetve a légi jogról szóló könyvével¹²⁴ jogtudományi doktorátust szerzett, majd mint egykori pilóta és egyébként korántsem inkompetens repülésügyi szakember, az 1930-as években a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium közlekedéspolitikai szakosztályának munkatársaként dolgozott magas rangú köztisztviselőként. 1940-től a közforgalmi repülési ügyek szakosztályvezetője, miniszteri osztálytanácsosa, később címzetes államtitkára,¹²⁵ illetve párhuzamosan a Magyar Légiforgalmi Rt. igazgatótanácsi tagja volt, a kormányzó pedig

válva akarta folytatni konszolidációs politikáját, lehetőleg minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az 1922-es nemzetgyűlési választásokon. (Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja (KNEP)*, in *Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846-2010*, főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011, 193–194.) Az Egységes Pártból vált ki 1923 augusztusában a Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök vezette szélső-jobboldali frakció, amelyből 1924. november 14-én hivatalosan is megalakult a Fajvédő Párt néven ismert Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt. (Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt*, in i. m., 213–215.).

¹²³ BODÓ, i. m.

¹²⁴ HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

¹²⁵ Héjjas Iván 1944-ben nyugalomba vonult, ennek alkalmából pedig a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter előterjesztésére államtitkári címet kapott. HU-MNL-OL-K 27-1942. 02. 08.-26. napirendi pont.

főhadnagyból századossá is előléptette.¹²⁶ Hivatalosan ugyan a polgári repülés felügyeletével és szervezésével foglalkozott, azonban egykori vadászpilotaként valószínűsíthetően szerepe volt a honvéd légielő szervezésében, fejlesztésében is.¹²⁷

Barátja és protektora, Gömbös Gyula miniszterelnök 1936-ban bekövetkezett halálával Héjjast ugyan politikai értelemben nagy veszteség érte – kormánytaggá pl. sosem válhatott, holott kvalitásai alapján valószínűleg a miniszteri pozíció lehetett volna a legmagasabb szint, amelyet elérhetett volna –, de a kormányzó töretlen híveként pozíciója és befolyása stabil maradt. A politikai aktivitással sem hagyott fel egészen, 1938-ban – az egykori Fajvédő Párt nyomdokain járva – új radikális jobboldali pártot alapított Magyar Fajvédők Országos Szövetsége¹²⁸ néven, mely azonban szigorúan távol tartotta magát a Nyilaskeresztes Párttól és más, nyugati mintára szerveződő magyar fasiszta-nemzetiszocialista pártoktól, és leginkább az autoriter konzervatív kormányzat lojális ellenzékeként működött, így nem tudott a magyarországi szélső-jobboldal számottevő erejévé válni.¹²⁹

¹²⁶ Nem áll rendelkezésre pontos forrás erre vonatkozólag, azonban elérhető egy fénykép az 1930-as évekből, amelyen Héjjas Iván öccsével, Héjjas Auréllal együtt látható a honvéd légielő társasági egyenruhájában. A vállapok alapján egyértelműen megállapítható, hogy Héjjas Iván századosi, míg öccse, Aurél hadnagyi rendfokozatot visel.

¹²⁷ Vö. Horthy Miklós kormányzó feljegyzése a magyar polgári és katonai repülés állapotáról, 1938. október, in *Horthy Miklós titkos iratai*, 194–197.

¹²⁸ A párt fondtoredéke, mely elsősorban tagsági igazolványokat és belépési nyilatkozatokat tartalmaz, fennmaradt a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzésében: HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat.

¹²⁹ BODÓ, i. m.

A kormány tudtával és beleegyezésével, sőt, annak kifejezett kérésére Héjjas a második világháború idején, Magyarország hadba lépésével és a németek agressziós politikája melletti elköteleződésével egy időre a katonai / paramilitáris tevékenységhez is visszatérhetett. 1938-ban Kozma Miklós volt belügyminiszter (ekkoriban a Magyar Távirati Iroda elnök-vezérigazgatója, későbbi kárpátaljai kormányzói biztos) irányítása alatt az újjászervezett (második) Rongyos Gárda egyik vezetőjeként részt vett a kárpátaljai diverziós hadműveletben, mely az 1920-ban a trianoni békeszerződés értelmében Csehszlovákiához csatolt Kárpátalja német segítséggel történő visszafoglalását készítette elő.¹³⁰ Héjjasnak emellett valószínűleg szerepe volt Horthy Miklós fia, Horthy István kormányzóhelyettségé választásának megszervezésében is.¹³¹

1943 végén Szombathelyi Ferenc, a honvéd vezérkar főnöke Kádár Gyula ezredest egy 5000 fős, irreguláris katonai segéderő megszervezésével bízta meg,¹³² melyben a kormányzó utasítására Héjjas, mint a diverziós hadviselés szakembere ugyancsak részt vett. Ez a csapatost azonban végül nem játszott szerepet Magyarország katonai védelmében, Héjjas pedig 1945-ben az előre nyomuló szovjet csapatok elől Németországba, majd Spanyolországba menekült, ahol a német háborús bűnösöknek és szövetségeiknek előszeretettel menedéket nyújtó jobboldali

¹³⁰ ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001, 549–571.

¹³¹ Horthy Miklós kormányzó fiát, Horthy István repülő főhadnagyot 1942. február 19-én választotta kormányzóhelyettségé az országgyűlés. BODÓ, i. m.; valamint részletesebben lásd: OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

¹³² BODÓ, i. m.

diktátor, Francisco Franco tudtával és beleegyezésével a Galícia tartománybeli Vigóban telepedett le.

Bár Héjjas Ivánt a népbíróság végül – koncepciók pernek korántsem nevezhető, a megszálló szovjetek által befolyásolt magyar bíróságok ítélkezési gyakorlatához képest többé-kevésbé korrekt eljárásban – 1949. augusztus 25-én, elsősorban a fehérterror idején elkövetett orgoványi gyilkosságok miatt távollétében halálra ítélte,¹³³ az egykori milíciaparancsnok végül spanyol emigrációban hunyt el 60 éves korában, 1950-ben, feltehetőleg természetes halállal.¹³⁴

A nyugat-magyarországi felkelésről, részben talán a Kettőskereszt Vérszövetség egyik legjelentősebb hadműveletéről röviden

A korszak legnagyobb radikális jobboldali egyesülete, az ÉME továbbra is fennálló katonai jellegét erősítette az ébredők igen markáns jelenléte az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésben is.¹³⁵

¹³³ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírósági pere – Ítélet.

¹³⁴ Héjjas Ivánt már az 1940-es évektől kezdve súlyos gyomorbántalmak gyötörték, halálának oka feltehetőleg gyomorvérzés volt, súlyos, kezeletlen gyomorfekély vagy emésztőrendszeri rákbetegség következtében. Halálának pontos oka nem ismert.

¹³⁵ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4, Valóság* 2007/3. 24–47, illetve 2007/4. 39–58. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1967-es kismonográfiája is: G. Soós Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.; valamint ugyancsak: G. Soós Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*.

Az ÉME, a MOVE és a KKVSz működése, főként, ami a katonai műveleteket és a paramilitáris egységek tevékenységét illeti, elválaszthatatlan egymástól, még ha az ÉME vagy a MOVE nem is tekinthetők egy az egyben a KKVSz fedőszerveinek,¹³⁶ hiszen Prónay, Héjjas, Gömbös és a KKVSZ különböző (állítólagos?) katonai vezetői mindkét egyesületben vezető tisztségeket töltöttek be. 1921 őszén, a Monarchia felbomlását követően jelentős feszültségeket okozott Ausztria és Magyarország kapcsolatában Burgenland hovatartozásának kérdése. Bár a Párizs környéki békeszerződések a területet Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta e területek átadását. Az ÉME-n belül szervezkedés indult ismét Prónay Pál, Héjjas Iván, Dániel Sándor¹³⁷ és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a Bethlen-kormány hallgatólagosan támogatott. Bár az egykori tiszti különítményeket formálisan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok. Ezek lényegében a kormány által továbbra is hallgatólagosan megtűrt, irreguláris katonai/segédrendőri alakulatok voltak, melyeknek a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi

¹³⁶ Janet Kerekes Nemes Dezsőre hivatkozva azt írja – talán kissé leegyszerűsítő módon –, hogy a KKVSz nem volt más, mint a MOVE titkos katonai szárnya, éppen ezért a MOVE-t tekinti a KKVSz fedőszerveinek. Vö. Janet KERÉKES, *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018, 227.

¹³⁷ Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze” szerepel igen gyakran.

támogatást is.¹³⁸ A Bethlen-kormány intenciói ellenére az ébredő milicisták tevékeny szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben is, a Prónay, Héjjas, Hir György és más különítmény-parancsnokok által szervezett, állítólag mintegy 2000 főnyi,¹³⁹ Rongyos Gárda névre keresztelt irreguláris katonaság bevonult Burgenland területére.

A felkelés 1921. augusztus 28-án kezdődött meg a mai Burgenland és Sopron környékének területén. A felek Ágfalvánál ütköztek meg, ahol Héjjas mintegy 120 embere keveredett tűzharcba az osztrák csendőrökkel. A rongyosok gerillaharcot folytattak az osztrákokkal, így lehetetlenné vált, hogy Ausztria birtokába vegye a neki ítélt területet. Soprontól keletre szinte minden faluban jelen voltak a felkelők. 1921. október 4-én Prónay Pál felkelőcsapata kikiáltotta Lajtabánság de facto államot, az államfői tisztséget betöltő lajtai bán pedig maga Prónay lett. Külön érdemes kiemelni, hogy a magyar és az osztrák nacionalista szervezetek közötti, korábban reménytelinek tűnő együttműködési kísérletek, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség és a német ORGESCH¹⁴⁰ organizáció és ausztriai társszervei tárgyalásai épp a

¹³⁸ ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora*, 124–126.

¹³⁹ Más források szerint a nyugat-magyarországi felkelésben ennél jóval kevesebb fő vett részt. G. Soós Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

¹⁴⁰ Az ORGESCH (Organization Escherich) Georg Escherich (1870–1941) által 1919-ben alapított bajor paramilitáris csoport volt, mely szorosan kötődött a Rudolf Kanzler (1873–1956) vezette ORKA bajor nacionalista milíciához. Mindkét szervezet szoros kapcsolatokat ápolt a Németország és Ausztria egyesítését szorgalmazó, osztrák nacionalista Heimwehr / Heimatschutz mozgalommal is. A magyar kormány, majd később a kormány ellenzékeként működő szélsőjobboldal különböző szervezetei

nyugat-magyarországi felkelés okozta konfliktus miatt fulladtak kudarcba, mivel a területi viták a két ország között végletes politikai törést okoztak.¹⁴¹

Horthy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt, a MOVE elnökét és az ÉME vezetőségi tagját nevezte ki nyugat-magyarországi ügyekért felelős kormánybiztossá, Bethlen István és kormánya pedig formálisan elhatárolhatta magát a Burgenlandot ellenőrzésük alatt tartó magyar fegyveresektől, akiknek egyébként körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének,¹⁴² és igen sokuk feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetségnek is. Siménfalvy Tihamér, a KKVSz parancsnoka állítólag korábban maga is részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében, illetve a Burgenlandba küldendő diverzáns alakulatok toborzásában.¹⁴³

Bethlen formálisan végig elhatárolódott a nyugat-magyarországon tevékenykedő szabadcsapatoktól, valójában azonban egyik bizalmasán, báró Perényi Zsigmondon keresztül részben maga irányította a tevékenységüket. Tervei között az Antant-hatalmakkal kötendő olyan kompromisszum szerepelt, mely szerint optimális esetben a vitatott hovatartozású terület negyedét-ötödét sikerülhet a Magyar Királyság határain belül tartani.¹⁴⁴ Az 1921. október 11-ei velencei konferencián Bethlennek végül sikerült

az 1919-től kezdve mind az osztrák, mind a német (elsősorban bajor) nacionalista szervezetekkel keresete a kapcsolatot.

¹⁴¹ Vö. BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975, 199.

¹⁴² ZINNER, i. m. 131.

¹⁴³ Vö. G. Soós Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, 106, 139–140.

¹⁴⁴ ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015, 177–178.

olyan alkut tudott kötnie, mely szerint, ha az irreguláris magyar csaptok kivonulnak Burgenlandból, Sopron lakossága népszavazáson maga dönthet a város hovatartozásáról. A szabadcsapatok egy része persze ennek ellenére vonakodott kivonulni a területről, és csak Horthy parancsára tették ezt meg, aki a reguláris hadsereg ellenük való bevetését is kilátásba helyezte.¹⁴⁵

Az 1921. december 14-e és 16-a között megtartott soproni népszavazás – részben a városban tartózkodó, ébredő illetőségű, irredenta magyar fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára végül kedvezően alakult. A néhány hétig fennálló Lajtabánság de facto állam ezután megszűnt létezni, a magyar fegyveresek kivonultak a területről, Sopron pedig a Magyar Királyság része maradt.¹⁴⁶

Érdekes és ellentmondásos tény, hogy bár a Kettőskereszt Vérszövetséget Siménfalvy Tihamér tábornok mellett alapvetően Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez szokás kötni, és a róla elterjedt információk szerint tagjai a nyugat-magyarországi felkelésben is aktívan részt vettek, a Nyugat-Magyarországon tevékenykedő irreguláris alakulatok pacifikálására, vagy legalábbis tevékenységük a kormány kontrollja alá vonására a térségbe küldött Gömbös Gyula hátrahagyott egy Bethlen István miniszterelnöknek címzett, 1921. szeptember 30-ai keltezésű levelet.¹⁴⁷ Gömbös, mint a kor-

¹⁴⁵ ROMSICS, i. m. 178.

¹⁴⁶ ROMSICS, i. m. 179.

¹⁴⁷ Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek a Héjjas-különítmény megfékezése érdekében, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség fegyvereseinek segítségét kéri, 1921. szeptember 30., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 203–204.

mány megbízottja, ebben arra kéri Bethlent, hogy ha lehetséges, bocsássa a rendelkezésére a „KKV-szervezet”, tehát valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetség 500 jól képzett, géppuskákkal felszerelt emberét, mert nem tud szót érteni és megegyezésre jutni Héjjassal. Többek között tehát ebből a forrásból is az olvasható ki, hogy a KKV Sz ebben az időben kormányzati irányítás alatt állhatott, mint afféle titkos katonai alakulat, és fegyvereseit a miniszterelnök parancsára Gömbös szándéka szerint épp azon paramilitáris vezetők ellen kellett volna bevetni, akik nem engedelmeskednek a kormány akaratának, ugyanakkor akik a szervezetről széles körben elterjedt információk szerint amúgy vele együtt ugyancsak annak vezetői közé tartoztak. Ebből is látszik, hogy a KKV Sz forrásanyaga mennyire szórványos, története pedig mennyire tele van ellentmondásokkal, és akár még arra is következtethetünk, hogy a különböző források talán személyi összetételükben nem, vagy legalábbis nem egészen ugyanazt az alakulat-együttest illetik a Kettőskereszt Vérszövetség elnevezéssel, illetve hogy a szervezeten belül – ahogyan az a paramilitáris alakulatok esetében nem szokatlan – esetleg különböző frakciók működtek, és az nem állt, nem állhatott egészen egységes vezetés alatt.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Nemes Dezső is megjegyzi, hogy megítélése szerint csak úgy, miként a többi titkos társaságon, pl. az EX-en belül folyamatos csatározás zajlott a vezető pozíciókért a tagok között, úgy a KKV Sz-en belül is működött egy horthysta és egy legitimista szárny, és különböző politikai irányultságú katonatisztek vetélkedtek a titkos katonai alakulat vezetéséért. Vö. NEMES, i. m. 160–161.

A Kovács testvérek büntetési és a rendőrség kétes szerepe

A Horthy-korszak első éveinek ismert figurái voltak a Kovács fivérek, Árpád, Kornél és Tivadar. A három testvér a Kettőskereszt Vérszövetség alapítói és fő szervezői közé tartozhattak, és a KKV Sz (egyik?) fedőszerve, a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapítóit is bennük tisztelhetjük.

A Kovács fivérek saját céljaik megvalósítása érdekében létrehoztak a KKV Sz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet, amely Bujdosó Kurucok néven nevezte magát.¹⁴⁹ Valószínűleg részt vettek többek között az 1921-es szokolhamisításban,¹⁵⁰ melynek fő szervezője Mészáros Gyula turkológus professzor, Teleki Pál miniszterelnök közeli barátja volt.¹⁵¹ Feltehetőleg igen sok közülük

¹⁴⁹ SERFŐZŐ, i. m. 79.

¹⁵⁰ Az 1921-ben lelepleződött szokolhamisítás, azaz a hamis csehszlovák korona forgalomba hozatalára tett kísérlet a későbbi, jóval nagyobb nemzetközi visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány afféle főpróbájának tekinthető. Az első világháború után, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával annak monetáris struktúrája is összeomlott, remek lehetőség kínálkozott a pénzhamisítók számára.¹⁵⁰ A hamis csehszlovák koronát forgalomba hozó csoport élén Mészáros Gyula magyar turkológust, néprajztudóst, egyetemi tanárt, a Turáni Társaság tagját találjuk. A szervezet az Osztrák Keresztényszocialista Párt jelentős támogatásával Ausztriában, Grazban hamisította az új csehszlovák állami pénz legnagyobb címletét, az ötszázkoronást. A hamisítók gyakorlatilag azonnal lebuktak, amikor Bécsben, 1921 júliusában 200 darab hamis ötszázkoronást akart forgalomba hozni. Mészároost és egyik segítőjét, Györffy Andrást az osztrák hatóságok perbe fogták, de a magyar külügyminisztérium hathatós közbenjárására jelentős összegű óvadék fejében szabadon bocsátották őket. Vö. ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 31–32.

¹⁵¹ ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56

volt Reismann Jakab zongoragyáros meggyilkolásához, szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány megdöntését, számos kormánytag meggyilkolását és a katonai diktatúra bevezetését, valamint tervezték a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását is.¹⁵² Az ellenzéki politikusok közül állítólag elsősorban Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt és Drozdy Győzöt,¹⁵³ a szélsőjobboldali szervezetek és az általuk elkövetett atrocitások ellen igen gyakran felszólaló nemzetgyűlési képviselőket akarták meggyilkolni. A Kovács fivérek szervezkedése persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, és egyik bűntársuk, Czigány Sándor keresztényszocialista budapesti városatya lakásán a nyomozók 1923 júniusában végül is 18 kilogramm ekrazitot találtak a házkutatás alkalmával.¹⁵⁴

A Kovács testvérek azonban magas rangú pártfogókkal bírtak, és nem meglepő módon szoros kapcsolatot ápoltak a Prónay-különítménnyel is. Többször hivatkoztak a Parancsnokság-

¹⁵² SERFŐZŐ, i. m. 80.

¹⁵³ Emlékirataiban Drozdy Győző a Kettőskereszt Vérszövetségről azt írja, hogy a Siménfalvy Tihamér vezette befolyásos katonai titkos társaságnak nagy szerepe volt Horthy Kormányzóvá választásában is. Egészen odáig elmegy, hogy voltaképpen nem a parlament, hanem a nacionalista titkos társaságok választották Horthyt államfővé, ami persze nyilván túlzás, de legalábbis a tényállás leegyszerűsítése. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 195–196.

¹⁵⁴ A Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is érzékletesen beszámolt. Pl. *Tizennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót-városatya lakásán*, Pesti Napló, 1923. június 23.

ra, mint felettes szervükre, mely alatt nyilvánvalóan a Kettős-kereszt Vérszövetség magasabb (katonai) parancsnokságát értették.¹⁵⁵ Legmagasabb rangú protektoruk maga Andréka Károly¹⁵⁶ budapesti rendőrfőkapitány-helyettes, a politikai rendőrség vezetője volt, aki számos szélsőjobboldali szervezetnek, így talán többek között a KKV Sz-nek maga is tagja volt,¹⁵⁷ ilyen irányú kapcsolatai pedig sokak előtt ismertek voltak. Rassay Károly liberális ellenzéki képviselő felszólalt az ügyben a nemzetgyűlésben,¹⁵⁸ mire Bethlen István miniszterelnök személyes közbenjárására végül is őrizetbe vették a Kovács fivéreket.

Andréka főkapitány-helyettes azonban maga is közbenjárt értük, és a vizsgálóbíró előtt olyan vallomást tett, melyek nyomán hamarosan szabadlábra helyezték őket. Andréka többek között arra hivatkozott, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület szoros kapcsolatban állt a Kettőskereszt Vérszövetséggel, mely hazafias célokat szolgáló szervezet volt, és hogy ő maga, mint

¹⁵⁵ SERFŐZŐ, i. m. 14–15.

¹⁵⁶ Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak szélsőjobboldali szervezeteihez való kötődéseiről bővebben lásd: VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–61. Andréka Károly maga amúgy igen jó példája annak, milyen magasra nyúlhatott az 1920-as években a KKV Sz befolyása, illetve hogy mennyire nem egy önálló, az államtól függetlenül vagy akár annak ellenében működő titkos társaságról, hanem kvázi állami, de legalábbis időnként állami célok szolgálatába állítható szervezetről van szó.

¹⁵⁷ WAYAND Tibor, *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*, forráskiad. VARGA Krisztián, *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó*, Budapest, 2019, 81.

¹⁵⁸ Rassay Károly felszólalása 1923. november 29-én. *Nemzetgyűlési Napló XIV*, 155. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 78.

rendőri vezető számos alkalommal hagyatkozhatott a Kovács testvérekre, ha baloldali (elsősorban kommunista) vagy legitimista szervezkedésekről értesültek, ők pedig éveken keresztül a rendőrség igen hasznos informátoraiként szolgáltak.

A három Kovács testvér ellen felmerült továbbá a pénzhamisításra irányuló szövetség vádja is, és talán erről tudjuk a legtöbbet – a három fivér és társaik hamis csehszlovák koronát akartak a felvidéken forgalomba hozni, feltehetőleg diverziós céllal. A nyomozati vallomások arról tanúskodnak, hogy Kovács Tivadar egy bizonyos Jablonszky Jenő nevű, felvidéki magyar honvéd főhadnagytól kapta a hamisításhoz szükséges üvegklisé, néhány rajzot és a mintaként szolgáló 2 bankjegyet. Jablonszky főhadnagy állítólag azt indítványozta, hogy a hamis pénzt a KKV Sz részére bocsássák, akik azt a jövőben irredenta célra fordítják, és így zavart keltenek a Felvidéken. Kovács Tivadar hamisítási szándékát közölte Tarnovszky Pállal, azzal az indoklással, hogy „felsőbb helyen” is kívánják e terv megvalósítását. Tarnovszky egy felvidéki barátjától, Balázsovich Jenő főhadnagytól 150 ezer koronát kapott a hamisítás anyagi előkészületeihez. Kovács bemutatta Tarnovszkyt Szalay János műszaki rajzolóknak, akit megbíztak a kivitelezéssel, majd Tarnovszky és Szalay együtt megvásárolták a szükséges anyagokat. A Szalay laboratóriumában elkészült cinklemez klisé eljuttatták Makay Imre századosnak, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik parancsnokának, ám a vádlottak állítása szerint az az utasítás érkezett vissza, hogy „felsőbb helyen” nem járulnak hozzá a szokolhamisításhoz, így a klisé és a rajzokat megsemmisítették. A „felsőbb hely” ez esetben ugyancsak a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb parancsnokságát, illetve

magát Siménfalvy Tihamér ezredest, tehát lényegében a hadsereg vezetését jelenthette.

A vádlottak hiába vonták vissza a nyomozás során tett vallomásait, és hivatkoztak arra, hogy a felszerelések egy kísérleti fényképészeti eljáráshoz kellettek, a királyi törvényszék a részletes és egymást kiegészítő vallomások alapján pénzhamisításra irányzott szövetség vétségében bűnösnek találta, és két hónap fogságra ítélte őket 1925. október 22-én, büntetésüket pedig a vizsgálati fogsággal kitöltöttnek vette.¹⁵⁹

Ugyanezzel a cselekménnyel együtt tárgyalta a törvényszék Kovács Kornél, Kovács Árpád, Kovács Tivadar, Becker István, Szalay János, Szobodeczky Aladár, Umlauf Szigfrid, Tarnovszky Pál, Sztahó Szavér és Láng Ede büntetőügyét, akiket az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedéssel vádoltak, ám végül bizonyítékok hiányában valamennyiüket felmentették. Az egyetlen tárgyi bizonyíték, 18 kilogramm ekrazit lefoglalása érdekes módon nem volt elegendő az elmarasztaló ítélethez, noha, mint említettük, a Dolowschiák Mihály¹⁶⁰ királyi ügyész által benyújtott vádirat olyan súlyos vádpontokat is megfogalmazott az ügyészség, mint a Dohány utcai zsinagóga felrobbantására, ismert politikusok elrablására, terrorcsoportok szervezésére, valamint egy nagyváradi bankrablásra tett

¹⁵⁹ A Kovács testvérek és büntársaik ügyében hozott ítélet Márffy József és társai büntetőügyében iratainak csatolt részeként is fennmaradt: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

¹⁶⁰ Dolowschiák Mihály királyi ügyész képviselte a vádat elsőfokon Márffy József és társai bombaperében is.

előkészületek, illetőleg különböző lőfegyverek és robbanóanyag beszerzése a fenti célok megvalósítására.¹⁶¹

A Kovács testvérek és társaik tehát – feltehetően pártfogóiknak köszönhetően – büntetést lényegében nem kaptak, Andréka Károly főkapitány-helyettes a szélsőjobboldallal való folyamatos összejátszása okán viszont a pozíciójával fizetett,¹⁶² a politikai rendőrség vezetői székében nem sokkal később Hetényi Imre főkapitány-helyettes követte.

Állítólagos Ébredő merénylet a román királyi pár ellen

Bethlen István kormánya az ország külpolitikai konszolidációja érdekében már 1921-ben kérvényezte Magyarország felvételét a Népszövetségbe, 1922-ben pedig a felvétel lehetősége egyre realisabbá vált.¹⁶³ Románia külpolitikai érdekeivel azonban ellentétes volt Magyarország népszövetségi felvétele, ezért – feltehetőleg a korabeli román titkosszolgálat, a Siguranța kezdeményezésére – a román állam Bukarestben 1923. február 19-én egy kirakatpert indított, melynek azonban minden valószínűség szerint nem sok valóságalapja volt. A vád szerint az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetői, közöttük Prónay Pál, Héjjas Iván, Hír György, Turchányi Egon és páter Bónis Lajos (szerzetesi nevén: Arkangyal) merényletet terveztek a román királyi pár ellen, és egészen

¹⁶¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

¹⁶² VARGA i. m. 61.; VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában*, Betekintő, 2009/1.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

¹⁶³ ZINNER, i. m. 177.

pontosan 1922. szeptember 3-án akarták volna őket meggyilkolni, illetve meggyilkoltatni, illetve több román állami vezető ellen elkövetett merényletekkel akarták volna a román állam rendjét megzavarni.¹⁶⁴ Az ügynek összesen 21 vádlottja volt, a tárgyaláson azonban mindössze 7 személy jelent meg, és érdekes módon egyikük sem volt dokumentálhatóan az ÉME tagja.¹⁶⁵ A (kirakat)perről a sajtó is igen sokat cikkezett, és az ÉME mellett a vele szoros kapcsolatban álló Kettőskereszt Vérszövetség neve is szinte értelemszerűen felmerült.

A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága a román állami szervek nyomására ugyancsak nyomozást indított az ügyben, többek között Héjjas Iván különítményparancsnok, ekkoriban az ÉME a KKV Sz egyik vezetője ellen, azonban az ügyesség azt bizonyítékok hiányában megszüntette. A bukaresti magyar követ ugyanakkor jelezte Daruváry Géza igazságügy-miniszter felé, hogy a román hatóságok nyomtatékosan kérik, hogy a többnyire Magyarországon élő és tevékenykedő vádlottak lehetőleg tartózkodjanak a Románia területére történő belépés megkísérlésétől.

Az ügy abszurdításához az is hozzátartozik, hogy a többségében polgári személyekkel szemben megfogalmazott vádakot román katonai bíróság tárgyalta.¹⁶⁶ A fővádlottjai Thuróczy István MÁV-tisztviselő és egy bizonyos Kmoskó Miklós nevű, magyar nemzetiségű nemzetközi szélhámós volt, aki ebben az időben éppen Belmont de Fickelmont gróf álnéven működött, és egyébként

¹⁶⁴ ZINNER, i. m. 177–178., valamint: GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merénylet*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

¹⁶⁵ ZINNER, i. m. 178.

¹⁶⁶ HU-MNL-OL-K 63-27/7-1924. Idézi: ZINNER, i. m. 178.

1894 és 1921 között csak Magyarországon ötször tartóztatták le és büntették meg, elsősorban pénzügyi bűncselekmények miatt. Kmoskót a román bíróság végül is bűnösnek találta és elítélte, csak 1930-ban szabadult.¹⁶⁷ A perben –távollétükben – elítélték többek között még Héjjas Ivánt, Prónay Pált és Hir Györgyöt is, az ítéletről pedig a nemzetközi sajtóban is számos cikk jelent meg. A román sajtó elsődlegesen a magyar állam és a magyar hadsereg felelősségét igyekezett hangsúlyozni, lehetőleg összemosva azt a korabeli magyar szélsőjobboldali egyesületekkel és titkos társaságokkal, így a Kettőskereszt Vérszövetséggel is.¹⁶⁸

Hogy a romániai ÉME-per nem valós tényeken alapult, hanem a román állam Magyarország-ellenes külpolitikai céljain, alátámasztani látszik, hogy a londoni magyar követ már 1922. szeptember 8-án jelentette Kánya Kálmánnak, a későbbi magyar külügyminiszternek, hogy a bukaresti angol ügyvivő szerint a román kormány a merénylet ügyét igen komolyan veszi.¹⁶⁹ A *Lupta [Harc]* című bukaresti napilap még arról is beszámolt, hogy az ÉME vezetői nem csupán román politikusokat akartak meggyilkolni, de még Masaryk¹⁷⁰ csehszlovák köztársasági elnök és Sándor¹⁷¹ szerb–

¹⁶⁷ ZINNER, i. m. 178.

¹⁶⁸ ZINNER, i. m. 179.

¹⁶⁹ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11872. számjeltávirat. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

¹⁷⁰ Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), csehszlovák, pontosabban cseh filozófus és egyetemi tanár, Csehszlovákia első köztársasági elnöke (1918–1935).

¹⁷¹ I. Sándor jugoszláv király végül 1934-ben, Marseillesben valóban merénylet áldozata lett, melyet horvát és macedón terroristák követtek el, abban a reményben, hogy halála Jugoszlávia felbomlásához vezet. A merényletben talán irredenta érzelmű magyar katonai és politikai körök is szerepet játszhattak.

horvát–szlovén király is a halállistájukon szerepelt.¹⁷² Zinner Tibor helytálló megítélése szerint a román kormánynak többféle célja lehetett a merényletver elhíresztelésével és a kirakatperrel: egyrészt Magyarországot és Bánffy Miklós külügyminisztert akarták lejártni a nemzetközi szintén a Népszövetség előtt, másrészt el akarták terelni a figyelmet az erdélyi magyar optások ellen folyó perekről.¹⁷³ Kánya Kálmán külügyminisztériumi vezértitkár táviratot intézett a magyar követségekhez, és felhívta a figyelmet rá, hogy kísérik figyelemmel a román szervezkedést.

Magyarország – a mérsékelt nemzetközi botrány ellenére – 1923. január 23-án a végül is felvételt nyert a Népszövetségbe, az ország külpolitikai rehabilitációja pedig gyakorlatilag megtörtént. A romániai ÉME-per érdekes példa arra, hogyan próbáltak meg aljas külpolitikai célok érdekében felelősséget testálni amúgy nagyon is létező, számos más komoly bűncselekményt valóban elkövető szélsőjobboldali társaságokra és közéleti szereplőkre egy olyan ügyben, ahol ezek közvetlen felelőssége történetesen nem volt megállapítható. Az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Kettős-kereszt Vérsövetség hírhedt politikai tevékenysége épp kapóra jött a román kormánynak, hogy Magyarország lejáratására propagandacélokból felhasználja azt.

¹⁷² ZINNER, i. m. 179.

¹⁷³ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11887. számú számjeltávirat. – Rubidó Zichy István bukaresti követtől Bánffy Miklós külügyminiszternek. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve

A korszak egy másik ismert paramilitáris akcióterve Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr, tartalékos honvéd főhadnagy, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője nevéhez köthető. Apor ugyancsak az ÉME, és tágabb értelemben a korabeli szélsőjobboldal ismert alakja volt, aki nem meglepő módon ugyancsak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok szűkebb köréhez tartozott, illetve egyik vezetője volt a Babarczy Jenő báró által irányított, hírhedt Ehmann-telepi különítménynek is. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és Prónay megbízásából egy megghiúsult puccskísérlethez toborozott volna embereket – több társával együtt őrizetbe vette a rendőrség.

A detektívek 1923. augusztus 30-án nagy erővel ütöttek rajta az ÉME Sörház utca 3 alatti székháza közelében lévő, Csocsó bácsi¹⁷⁴ névre hallgató kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.¹⁷⁵ Apor Viktort és társait a rendőrség a csongrádi bombamerénnyel kapcsolatba hozta, lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglaltak le az Ébredő Magyarok Egyesületétől.¹⁷⁶

A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaság módjára működtek, és nem meglepő módon a Kettőskereszt Vérszövetség neve itt is felmerült velük kapcsolatban. Héjjas Iván és Prónay Pál neve természetesen ugyancsak szóba került, mint lehetséges megbízóké. Prónay Pál, az

¹⁷⁴ A Csocsó bácsi kocsmát egy Topcsík / Topcsagics Mujaga nevű, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

¹⁷⁵ SERFŐZŐ, i. m. 82.

¹⁷⁶ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának korábbi vezetője maga is tanúvallomást tett az ügyben, melyben azt állította, Apor Viktor és társai csak hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, melyek egyedüli célja az ország megóvása egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételtől, ezek tagjai pedig, így Apor Viktor és társai semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Még ha az ügyben előállított emberek nagyrészt erdélyiek is voltak, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az irredentizmus semmiképpen sem bűn, sőt, üdvözlendő szándék, még ha pl. Erdély vagy annak egy részének visszafoglalására nyilván nem volt, és nem is lehetett reális esélyük.¹⁷⁷ A nyomozó hatóságok az ügyet a csongrádi bombamerénnyel is megpróbálták összekötni valahogyan, persze nem sok sikerrel – a személyi átfedésekre persze itt is lehetett következtetni.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy egyébként a (jórészt erdélyi menekültekből álló) feloszlott szervezet, a Gábor Áron Szövetség¹⁷⁸ tagjait szervezte be az ÉME nemzetvédelmi milíciái alá, erre még megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallomása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi

¹⁷⁷ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Prónay Pál vallomása.

¹⁷⁸ A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Magyar Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai ilyenkor részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezeteként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.¹⁷⁹ Apor és társai az Alföldi Brigád tisztjei, többek között Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő segítségével toborzott tagokat, és ezek a milicisták egyszer még a csendőrség tudtával és beleegyezésével, annak kölcsönkapott fegyvereivel hadgyakorlatot is tartottak.¹⁸⁰

A vád Apor Viktor és társai ellen az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, azonban a hasonló cselekményekre jellemző módon még a tárgyalásig sem jutott el. A vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerek birtoklása, valamint a toborzás pusztá ténye alapján nem látta bizonyítottnak, hogy Aporék valóban a magyar állam és kormány megdöntésére szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.¹⁸¹ A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktor és társai ellen folyó büntetőeljárást végül 1924. december 23-ai dátummal szüntette meg.¹⁸²

Márffy József és társai bombapere

Az 1922-es választási küzdelmet olyan eseménysorozat zavarta meg, mely egyúttal újabb lehetőséget adott az államnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre. Az Ébredő Magyarok Egyesületének a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai – a kormány különböző milíciák leszerelésére több lépcsőben tett

¹⁷⁹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

¹⁸⁰ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

¹⁸¹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Vizsgálóbírói határozat.

¹⁸² HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – A budapesti királyi főügyészség határozata.

intézkedései ellenére az ÉME ekkor még mindig működtetett ilyen felfegyverzett, és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő paramilitáris egységeket – 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márfy József elsőrendű vádlott után Márfy-per néven szerepel.¹⁸³ Nem meglepő módon itt is előkerül a Kettőskereszt Vérszövetség neve, sőt, a per iratai között voltaképpen a titkos szervezet tevékenységének egyik legértékesebb forrását találjuk gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomásában.¹⁸⁴

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövételén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhárom embert sebesített meg. Tekintve, hogy a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel, intézményekkel szembeni merényleteket, és mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál alakja, az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a

¹⁸³Márfy József és társai perének iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrizetében: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

¹⁸⁴HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

bíróságra, hanem a vádirat végül hármias csoportosításban tárgyalta azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel:

1. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet két, az ÉME-hez köthető fiatalkorú egyén, Péter Tivadar és Salló János¹⁸⁵ tervezett, de azt végül nem hajtották végre.
2. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követségek ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, és csupán a szerencsén múltott, hogy ezek a bombák nem robbantak fel.
3. Miklós Andor liberális hírlapíró és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó nyeles kézigránáttal, és szintén csupán a szerencsén és a jelenlévők éberségén múltott, hogy ezek a csomagok nem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan érkezett a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia nagykövetségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá.

¹⁸⁵ Salló János később, az 1930-as években ismert szélsőjobboldali politikus lett, pályáját a Turul Szövetség jobboldali diákszervezetben kezdte, majd a 1936-ban a Nemzeti Front – Magyarszocialista Párt nevű magyar nemzetiszocialista párt egyik alapítójaként látjuk viszont. Vö. PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013, 146–147.

A nyomozást Sombor-Schweinitzer József, a korszak politikai rendőrségének egyik első embere személyesen vezette, a rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig úgynevezett zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.”¹⁸⁶ Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek. Ennek ellentmond, hogy az iratok nyomán Márffy József vérbíróság, belső bíraskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást, amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó részét már elkövették. Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky tanúvallomásában elmondta,¹⁸⁷ a Tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkben az országnak nem volt

¹⁸⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az ítélet indoklásának második fejezete, valamint ZINNER, i. m. 180.

¹⁸⁷ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469. p.

egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten működött körülbelül ötven polgári milícia. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormánynak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla vezérkari főnök pedig 1919–1920-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a honvédség ellenőrzése alá vonni. Többek között így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség, mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő ernyőszervezet, részben a hadsereg irányítása alatt. A hadsereg becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter persze tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törékeny rend helyreállítása érdekében bevethetők lettek volna.¹⁸⁸ A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek, arra maximum maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s tényleges bevetésre a különböző nemzetvédelmi milíciák tagjai mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmával került sor 1921.

¹⁸⁸ Vö. ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576; 566–567.

október 23-án, a mozgósított milicisták pedig fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris katonai alakulatokra már nem volt szüksége: a Tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, többnyire radikális jobboldali személyekből álló félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak felosztatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. Csáky Károly persze a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatásán nagy valószínűséggel a különböző paramilitáris alakulatok felosztatását és / vagy regularizálását, a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal¹⁸⁹ nevű belügyi karhatalmi alakulat életre hívását értette. A Márfy József-féle ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagjai az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontroll és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt.¹⁹⁰ Márfy József ugyanis a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a regnáló miniszterelnökkel és családjával, és Bethlen István fiaival járt

¹⁸⁹ Az NVM-ről részletesen lásd később.

¹⁹⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 472–474. p.

teniszezni, illetve a miniszterelnök autóján is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, vagy bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffy. A Márffy-pert Zinner Tibor helytálló megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé,¹⁹¹ hogy a magyar állam demonstrálja az Antant és főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által előírt területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata. Ezzel együtt nem állíthatjuk, és nem is áll szándékunkban állítani, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai szervezték volna meg és hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült, miként arról az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve is tanúskodik. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni. Ugyan Márffyt elsőfokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítéltábla Márffy József elsőrendű vádlottat 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte;

¹⁹¹ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

Marosi Károly; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat a c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásra mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, Horváth-Halas József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és egyhavi elzárásra, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte.

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria Márffy Józsefet végül 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmisségi panaszokat el-, illetve visszautasította.

Márffy József valamikor 1945 után hunyt el Kőszegen. Előbb mint a kormányzó Egységes Párt helyi párttitkára, később mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban. A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem tagadta, noha a korábban a terhére rótt cselekmények elkövetését sosem ismerte be.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME kis könyvecske formájában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz Dr. Jóakarató) álnéven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei*. A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani, csak sejtethetjük mögötte Budaváry Lászlót, Ulain Ferencet, Kmoskó Mihályt, vagy a szélsőjobboldali tömegegyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapott

forgalmazási engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy ölették meg saját hitsorsosait, hogy azzal derék, keresztény magyar emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig nem más áll, mint egy jól szervezett cionista összeesküvés. A korabeli antiszemita propagandairódalomra jellemzően ez az írás is a *Cion bölcseinek jegyzőkönyveinél*¹⁹² kezdi a saját narratíváját, egyúttal felszólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre Magyarország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hittársaik juttatták az első világháború, az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés révén. A botrányos röpirat sokakban felháborodást váltott ki, és sok korábbi szimpatizánst kiábrándított az Ébredő Magyarok Egyesületéből.

A csongrádi bombamerénylet

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet mellett a valamivel későbbi csongrádi bombamerénylet volt a korszak ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye, melyet ugyancsak radikális jobboldali merénylők követtek el

¹⁹²A *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei* a 20. század elején, Oroszországban keletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Alvilági párbeszédék Machiavelli és Montesquieu között* satirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita érzelmű személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is meg vannak győződve az eredetiségéről.

Piroska János honvéd főhadnagy vezetése alatt. A merénylők 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonysági rendezvényen a bálózók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a robbanószerkezetet Budapestről.¹⁹³

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtószinórját, és behajította azt a teli bálterembe. A rendőrség hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbola Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot. Nem meglepő módon kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa

¹⁹³ SERFÖZŐ, i. m. 98.

elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a Budapesti Hadbírósnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy Sándor miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium közbiztonsági osztályának vezetője is, akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők a Héjjas Iván vezetésével működő Alföldi Brigádnak is tagjai voltak, így módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.¹⁹⁴ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.¹⁹⁵ Héjjas és az Alföldi Brigád kapcsán tehát a csongrádi bombamerénylet mögött ugyancsak felsejlik a Kettőskereszt Vérszövetség is.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsületét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának, épp ezért vádlottként tettestársaival együtt ő is a polgári bíróság elé állt.¹⁹⁶ Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottakat Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa védte a tárgyaláson, mely egyébként – igen csak felháborító módon – felmentő ítélettel zárult. Befolyásos katonai és politikai körök feltehetőleg itt is közbenjártak a

¹⁹⁴ Az eset rekonstruálására leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak. HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

¹⁹⁵ SERFŐZŐ, i. m. 97.

¹⁹⁶ Vö. Nemzetgyűlési Napló. XVIII, 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 100.

vádlottak megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.¹⁹⁷

A titkos társaságok felszámolására és az irreguláris katonai alakulatok leszerelése tett intézkedések

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja ki Héjjas Iván különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.¹⁹⁸ Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,¹⁹⁹ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez, ez pedig minden bizonnyal nem volt más, mint alku a különítményparancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.²⁰⁰ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság

¹⁹⁷ SHVOY, i. m. 97.

¹⁹⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338. Idézi: SERFÖZŐ Lajos, SERFÖZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, 36.

¹⁹⁹ SERFÖZŐ, i. m. 36.

²⁰⁰ BODÓ, i. m.

elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.²⁰¹ Sokat elárul a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas Iván már említett példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is kapott,²⁰² repülési jogról szóló könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő, majd a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoká lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek köszönhette, aki később Magyarország miniszterelnöke is lett. A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra. Mivel a második királypuccs²⁰³ alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, illetve különítményének tevékenysége, önkényes gyilkosságai és kalandorakciói egyre terhesebbek lettek a Bethlen-kormány számára,²⁰⁴ végül

²⁰¹ BODÓ, i. m.

²⁰² Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

²⁰³ IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének megghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. VÖ. GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 101.

²⁰⁴ KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban*, Vörösteror–fehérterror, Múltunk, 2010/3, 72–91, 84.

nyugdíjazták és félreállították, valamint az Etelközi Szövetségből is kizárták.²⁰⁵

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványaikat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal²⁰⁶ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.²⁰⁷ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,²⁰⁸

²⁰⁵ PRÓNAY, i. m. 322–324.

²⁰⁶ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

²⁰⁷ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

²⁰⁸ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése

illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhettek.²⁰⁹

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Fő-tartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta.²¹⁰ Shvoy érdekes módon így

volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki egyébként ezer szálon kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és akinek neve összefonódott egy, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett, egyébként komolytalan, 1923-as államcsínykísérlettel, amelyben talán az ÁBM fegyveresei is komoly szerepet játszottak volna. A vádak alól Szemerét és társait, Bobula Titusz építész mérnököt és Ulain Ferenc ügyvéd-nemzetgyűlési képviselőt, az ÉME egyik vezetőjét végül felmentették (HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610). Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II., 187–188.*

²⁰⁹ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

²¹⁰ A Fő-tartalék fedőnevű alakulat valóban létezett, a MOVE-val igen szoros átfedésben, vezetője pedig 1930-ig gróf Ráday Gedeon volt belügyminiszter volt. Az alakulat még az 1930-as években is létezett, noha szerepét a marxista párttörténészek eltúlozzák. Vö. DÓSA, i. m. 134.

magának a szervezetnek a geneziséét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.²¹¹ A KKV Sz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájkterő segédrendőri szövetet akár egymás között is a Kettős kereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.²¹²

Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márffy József és társai bombaperében tett vallomása, a Kettős kereszt Vérszövetség történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKV Sz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg valamikor 1919–1920 tájékán.²¹³ Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKV Sz Nemzeti Munkavédelembe történő

Fennmaradt számos töredékes levéltári forrás pl. Kozma Miklós iratai, a Honvédelmi Minisztérium elnöki iratai, valamint Endre László iratai között. HU-MNL-OL-K 429-I. kötet-1938.; HU-HL-HM Eln. 1. 1930-1- 100 976, HU-MNL-OL-K 557-1937-1938.

²¹¹ SHVOY, i. m. 90–95.

²¹² HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszünt Kettős kereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

²¹³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

integrálását érti, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet valóban megtiltotta az állami alkalmazottaknak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelyek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.²¹⁴ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vér szövetség 1923-ban, bár hivatalosan megszűnt, tagjai valamilyen formában, részben feltehetőleg továbbra is állami szolgálatban, folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében.

Ezek a nyilvánvaló ellentmondások is csak megerősítik azt a tényt, hogy a Horthy-korszak elvileg egyik legbefolyásosabb titkos társaságáról, mely a róla elterjedt információk alapján igen szoros személyi átfedésben volt a hadsereggel és egyéb állami fegyveres testületekkel, illetve magas rangú katonatiszt és politikus vezetői révén jelentős befolyást gyakorolt a korabeli politikára és a magyar állam működésére, máig mennyire keveset tudhatunk. Tudásunk jó része is a kisszámú és kellő kritikával kezelendő források okán

²¹⁴ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

sajnos, inkább feltételezés. Mindezzel együtt magában a Kettős-kereszt Vérszövetség pusztá létezésében talán mégsem kell kételkednünk, a hozzá igen szorosan kötődő egyéb paramilitáris alakulatok, tisztí különítmények és radikális jobboldali társadalmi egyesületek 1920-as évekbeli tevékenységéről pedig számottevő mennyiségű információval rendelkezünk.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGRŐL

1.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515

**TITKOS KÜLÜGYMINISZTERIUM ELŐTERJESZTÉS
AZ ELCSATOLT TERÜLETEKEN DIVERZIÓS
TEVÉKENYSÉGET VÉGREHAJTÓ, TITKOSSZOLGÁLATI
JELLEGŰ SZERV FELÁLLÍTÁSÁRÓL
PONTOS DÁTUM NÉLKÜL, 1920.**

Kizárólag az átvevő személyes használatára.
Használat után azonnal borítékban visszakérem.

ELŐTERJESZTÉS!

A megszállott területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyonbiztonságát rendszeresen támadó „aknamunka” nagyban elősegítené, mert a lelkeket a félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembetűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott agresszív fellépés mindig eredményre vezetett. Véleményem szerint az ideje is elérkezett annak, hogy a magyar irredenta működését ilyen irányban is kiterjesszük.

Ezen aknamunka sikere csak akkor lesz biztosítva, ha az nem ötletszerűen hajtatik végre, hanem az összes számításba veendő tényezők figyelembe vétele mellett alaposan megfontolt

és kidolgozott tervvel biztosítjuk a sikerének és eredményének előfeltételeit, és ha ez megvan, konzekvensül végrehajtjuk vagy végrehajthatjuk.

Számításba veendő tényezők pedig a következők:

1. Az „aknamunkával” nem veszélyeztetjük-e az ott élő magyarság életét és vagyonbiztonságát? /Retorzió/
2. Nem veszélyeztetjük-e az irredenta működésünk helyességébe vetett bizalmat? /Tehát az ottani hozzájárulást megszerezni./
3. A személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése. /Intranszignens nacionalista politikusok, vezető emberek, ilyenek gyűlése, veszedelmes detektívtestületi tagok, stb., szóval azok, akiknek politikai magatartása, befolyása a megszállt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt képeznek. Katonai lőszer- és anyagraktárak, laktanyák, pénztintézetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, műépítmények, stb./
4. Időpontmegállapítás. /Kül- és belpolitikai momentumok kihasználása./
5. Az anyagi szükséglet kiszámítása /pénz/, és annak biztosítása.
6. Az eszközök előteremtése /pisztoly, mérge, robbanóanyag, pokolgép, szérum, stb./
7. A végrehajtó emberek kiválasztása.

Ha az 1. és 2. pontban foglaltak biztosítva vannak, ha az 5., 6. és 7. pontban foglaltak rendelkezésre állanak, akkor lehet csak alaposan megfontolt, részletes tervet kidolgozni a 4. pont szerint megállapított időben a 3. pont alapján kiszemeltek elleni „aknamunka” végrehajtására.

Mielőtt az általam elképzelt terv körvonalazására térnék, az 1. és 2. pontban foglaltak mikénti biztosítását igyekszem megvilágítani.

Sikeres aknamunka esetén a magyarság elleni kegyetlen retorziót csak úgy lehet elkerülni, ha az aknamunka végrehajtását más irányú /szocialista, kommunista, parasztforrongás, bukovinai vagy beregszászi irredenta/ mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy legalább is a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni. Továbbá a végrehajtó közegek oly irányú leköttetése /pénz, hozzátartozók javadalmazása, pozícióbiztosítás, stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat.

Az ottani beavatott vezetők férfiakkal az aknamunkához való elvi hozzájárulását szintén szükségesnek tartom, mert e nélkül egyrészt éppen a retorzióra tekintettel a leplezés nem sikerülne, másrészt a lokális viszonyok ismerete folytán tanácsadói szerepüket nem nélkülözhetjük. Meg kell velük értetni, hogy az aknamunkára a cél érdekében szükség van, s ha valamelyik ennek dacára hozzájárulását vonakodna megadni, úgy azt arravalóbb emberrel kell föl váltani, vagy őt egyáltalában kikapcsolni. Megjegyezni kívánom, hogy csak elvi hozzájárulást, nem pedig részletbe avatást tartok szükségesnek.

Ha ezen két biztosíték megvan, a terv alapjait a következőképpen képzelem el:

Megszervezendő egy végrehajtó kis csapat /elszánt, bosszúvágyó, vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szófukar férfiak, esetleg tényleg elszánt nők./ Ezen emberek egy-két héten át elméletileg és gyakorlatilag iskolázandók, és csak azok

bízhatók meg valamilyen feladattal, akik az iskolázás eredményeképpen megfeleltek.

A megszállott területen komoly intranzigens gondolkodású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke és az itteni megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné. A végrehajtáshoz szükséges emberek már jóval előbb, esetleg állandó tartózkodásra leküldendőek, velük az összeköttetés biztosan fenntartandó. Az eszközök biztosítandók, mégpedig innen való bevitel útján. Komplikált technikai eszközök készítenők, többiek bevásárlandók.

A végrehajtó közegek pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szökésének előkészítése.

Fontosnak tartom, hogy az aknamunka vezetésével kizárólag egy ember bírassék meg, aki a szervezést eszközli, az iskolázást végrehajtja, az eszközöket beszerzi, stb., akinek ilyen irányú működéséről más, mint a vezető nem tud.

Eredeti, gépelt tisztázat.

2.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-199

**SCHITLER JÓZSEF VEZÉRKARI ALEZREDES
FELJEGYZÉSE A MAGYAR KORMÁNY, VALAMINT AZ
OSZTRÁK ÉS BAJOR PARAMILITÁRIS SZERVEZETEK
KÖZÖTT LEFOLYT TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL
BÉCS, 1921. MÁJUS 11.**

Jegyzetek a május 10-én, Wienben lefolyt tárgyalásról

Jelen voltak:

Lehoczky konzul

Schitler alezredes

Kanzler

Hörl őrnagy

Kautter Kapitänlieutnant²¹⁵ (Erhard megbízottja)

Patterrer tanár, a stájerrek kiküldöttje.

Dr. Ahrer kimentette magát azzal, hogy Dr. Rintelent a kommunisták május 8-án annyira inzultálták tetteleg, hogy ágyban fekvő beteg, ennél fogva első helyettese, Dr. Ahrer jelenleg Grazhoz van

²¹⁵ Kapitänlieutnant = korvettkapitány, a haditengerészetnél a századosnak megfelelő tiszti rendfokozat.

kötve, mert különben a Landesregierung²¹⁶ ügyeit a szociáldemokrata Pongratz (2. Landeshauptmannstellvertreter²¹⁷) vezetné.

Kifejtettem, hogy a további tárgyalások magyar részről a „Kettőskereszt Vérszövetség” nevében (Bund vom Doppelkreuze) fognak folyni, melynek megbízottja Siménfalvy igazgató lesz.

Továbbá felolvastam a nevezett szövetség föltételeit a tárgyalások folytatására nézve, melyek szó szerint a következőképpen szóltak:

1. *„Bevor dieser Bund sich verpflichte, würde, auf Geld und Verpflegsaushilfen, wünscht er, dass die „Orka” nicht nur mit den Steiern, sondern mit allen für die Aktion in Betracht kommenden Kreisen Vereinbarungen trifft, besonders unseren auch die wiener massgebenden Kreise einzubeziehen.*
2. *Der genannte Bund erklärt, dass die von seiner Seite in Aussicht gestellten Beihilfen nur dann aktuell werden, wenn die westungarische Frage auf freundschaftlichen Wege eine Lösung findet. Die „Orka” verpflichtet sich demnach, dass sie alle im ersten Punkte genannten österreichischer Kreise dazu bringen wird, dass Österreich solange die Übergabe des fraglichen Gebietes nicht*

²¹⁶ Landesregierung = osztrák tartományi kormány.

²¹⁷ 2. Landeshauptmannstellvertreter = osztrák tartományi miniszterelnök 2. számú helyettese.

fordert, bis dies auf Grund gegenseitiger Vereinbarungen durchgeführt werden kann."²¹⁸

Úgy a bajorok, mint Patterer tanár ezt a két pontot szóról szóra feljegyezték maguknak. Kijelentették, hogy az 1. pontot úgy értelmezik, hogy ők a nevezett körök alatt az egyes tartományok „Orka”-Landesleitungjait²¹⁹ értik.

A további tárgyalásokra nézve a következő megállapodás történt:

- a) Kanzler e hó 18-ára összehívja Grazban a nevezett körök vezetőit, hogy velük a feltételeket közölje, és hogy ezeket velük elfogadtassa.

Kérdéses azonban, hogy a tartományok „Orka”-vezetői rögtön hozzájárulnak-e anélkül, hogy a mértékadó emberek hozzájárulását előzőleg ne kérték volna ki.

- b) e hó 18-án szintén Grazban külön tárgyalás lesz a magyarokkal, amelyen a végleges megegyezések fognak létrejönni.

²¹⁸ A szöveg magyar fordítása: „1. Mielőtt a Szövetség pénz- és élelmiszer-segélyre elkötelezné magát, azt kívánja, hogy az Orka szervezet ne csak a stájerekkel, hanem valamennyi, az akció szempontjából fontos személlyel, különösen a bécsi mértékadó körökkel lépjen egységre.

2. A Szövetség kijelenti, hogy a részéről kilátásba helyezett segítség csak akkor válik aktuálissá, ha a nyugat-magyarországi kérdés rendezésére barátságos formában került sor. Az Orka szervezet elkötelezi magát amellest, hogy az összes, az 1. pontban említett körrel együtt arra törekszik, hogy Ausztria mindaddig ne követelje a szóban forgó területek részére történő átadását, míg a kérdésben kölcsönös megállapodás nem születik.”

²¹⁹ Landesleitung = tartományi vezetőség.

Patterer a maga részéről elfogadta a feltételeket, azonban már most megnevezi azon kifogásokat, amelyek más oldalról fognak támasztatni:

- 1) Az a kifejezés: „*Vereinbarung auf freundschaftlichen Wegen*”²²⁰ egy kissé határozatlan; célszerű volna azon új határvonal megnevezése, mely körül a megegyezés fog forogni. (A tárgyalási bázis megjelölése).
- 2) A tárgyalók a „Heimwehr”-szervezeteket képviselik, közöttük és a jelenlegi kormány között azonban nagy különbség van.

Ha a tárgyalók nem volnának képesek a legjobb akaratuk mellett a jelenlegi kormányt döntően befolyásolni, úgy az nem tekintendő illojlitásnak.

Az a benyomásom, hogy a bajorok nagy súlyt fektetnek a megegyezésre Németország expanziólehetősége miatt kelet felé, míg a stájer kiküldöttek a magyarokkal való megegyezésben az állásuk és személyi biztonságuk garanciáját látják.

Kanzler kéri, hogy az „Orka”-vezetőség életben tartására felajánlott 100.00 márkát Janky alezredes címére utalványozzuk át Münchenben, ahol ő vagy Hörl át fogja venni.

Hörl őrnagy a hó vége felé Budapestre fog utazni, hogy Siménfalvyval felvegye az összeköttetést, és tájékoztatást nyerhessen a mi önvédelmi szervezeteink állapotáról.

Kanzler a következőket tette szóvá: értesüléseik szerint a magyarok megegyeztek a lengyelekkel, hogy azon esetre, ha a lengyelek és csehek megtámadnák Németországot, a magyarok semlegességre kötelezték volna magukat Csehországgal szemben

²²⁰ barátságos úton megkötött megállapodás.

is. Ha ez valóság volna, akkor ő és mindazok, akik a magyarbarátság lelkes szószólói, teljesen elvesztették volna hitelüket Németországban, és még, mint kémek lehetnek meggyanúsítva, mert a németek terveiről minket értesítettek. A német kormány csak azt az esetet tekintené casus bellinek, ha a lengyelek a csehek „deutsches Reichsgebiet”-et,²²¹ nem pedig ha csak „Abstimmungsgebietet”²²² szállnának meg.

A németek úgy látják a helyzetet, hogy Felső-Szilézia ellen a lengyelek 4-500.000 embert, a csehek 3 hadosztályt vonultattak fel, míg a cseh-bajor határon kettő hadosztály állana.

Német részről a Reichswehr Felső-Szilézia vidékén lépne akcióba, míg a cseh-bajor határon kb. 2 Orka-hadosztály, valamint az Erhardt-csapatok (kb. 20-30.000) volnának.

Kérdésemre, hogy mi történne, ha a franciák közbelépnének, Kanzler azt a fantasztikus tervet mondta, hogy a németek 14 napon belül a lengyelekkel és csehekkel fognak végezni, azután a franciáknak fognak ellentállni.

Én kifejtettem, hogy tudtommal nem létezik ilyen meg egyezés a részünkről a lengyelekkel és csehekkel, és a következőt olvastam fel:

„Wenn die Tschechen Deutschland angreifen würden, und die Deutschen sie zurückwerfen, denn ist der genannte Bund bereit, unter folgender Bedingungen zu Gunsten Deutschlands einzugreifen:

- a) *Die deutsche Irredenta wurde bereit in ganzen Gebiet der gegenwärtigen Tschechoslovkei zum Ausbruch gebracht,*

²²¹ deutsches Reichsgebiet = német birodalmi terület.

²²² Abstimmungsgebiet = olyan vitatott hovatartozású terület, amelynek hovatartozásáról elvileg az ott élő lakosoknak kellene népszavazáson dönteniük.

b) *grössere deutsche Truppenmassen haben die tschecho-slovakische Grenze überschritten.*

Die Eingreifen unserseit wird darin bestehen, dass auch wir in Oberungarn unsere Irredenta zum Ausbruch bringen und vom ungarischen Territorium mit Freischaren nach Oberungarn vorrücken.”²²³

Kanzler azon kívánságának adott kifejezést, hogy a Kettőskereszt Vérszövetségnek segítsége lehetőleg a kezdettől fogva kössön le cseh csapatokat a Felvidéken. Én kifejtettem, hogy a csehek annyira félnek tőlünk, hogy csapatokat a Felvidékről aligha fognak elvonni, másrészt e nevezett szövetség csak akkor léphet akcióba, ha a cseh helyzet már erre megérett, mert tekintettel kell lenni a jugoszlávokra és a románokra.

Fenti kijelentéseim látszólag nagy megnyugvással vétettek tudomásul.

Kanzler azt a kérdés intézte hozzám, hogy a németek részére nem-e lehetne Magyarországon lőszert gyártani.

²²³ A szöveg magyar fordítása: „Ha a csehek megtámadják Németországot, a németek pedig visszaverik őket, a szövetség készen áll az alábbi feltételekkel beavatkozni:

a) A német irredenta kirobban majd Csehszlovákia egész jelenlegi területén.

b) Nagyobb német csapatok lépik át a csehszlovák határt.

A beavatkozás a mi részünkről abból fog állni, hogy mi is kirobbantjuk a saját irredentánkat a Felvidéken, ahová Magyarország területéről szabad csapatok nyomulnak be.”

Nem tudván erre választ adni, felhívtam a bajorokat, hogy ezt a kérdést Hörl őrnagy tegye szóvá budapesti látogatása alkalmával.

Patterer a helyzetet Stájerországban a következően festette: a hangulat a forrpontra jutott, és kedvező volna a helyzetet jobbra fordítani.

Stájerországban ez egy pár nap alatt hajtható végre, de Wienre való tekintettel ez mostan nem volna kívánatos. A kommunisták ellen elfogató eljárással fognak élni.

[sajátkezű aláírás]
Schitler ales²²⁴

Láttam. 1921. V. 11. Lehoczky s. k.

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

²²⁴ ales = alezredes.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221

**MORLIN ERVIN MINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS
JELENTÉSE A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ ORKA ÉS
ORGES BAJOR ÉS OSZTRÁK NACIONALISTA
PARAMILITÁRIS SZERVEZETEKEL FOLYTATOTT
TITKOS TÁRGYALÁSOKRÓL**

GRAZ, 1921. MÁJUS 24.

JELENTÉS

a folyó hó 19-én, Grazban, az Orka és Orgesch képviselőivel
folytatott bizalmas tárgyalásokról

Jelen voltak:

bajor részről: dr. Kanzler és Hörl őrnagy (Ahrer és dr. Patterer a tárgyalásoktól távol tartották magukat, mert a II. tárgyalás után a nyugat-magyarországi junktím miatt visszaléptek.

osztrák részről: dr. Rintelen tartományi főnök és Metzger altábornagy,

magyar részről: Lehoczky ezredes, Schitler vezérkari alezredes és Morlin osztálytanácsos.

A tárgyalásokat dr. Kanzler nyitotta meg. Mindenekelőtt szükségesnek látja leszögezni, hogy eredeti tárgyalási alapunktól eltértünk, amennyiben a magyarok a nyugat-magyarországi kérdés

és az együttműködés között junktimot állítottak fel. Ő ezt annál kevésbé érti, mert a nyugat-magyarországi kérdés jelentősége eltörpül azoknak az egész Európát érintő kérdéseknek fontossága mellett, amelyeknek megoldását közös akciónktól várja. Különben is, ők adott esetben kimondanák az összes békeszerződéseknek érvénytelenségét, amivel a nyugat-magyarországi kérdés automaticae elintéződnék. Sajnálja különben, hogy a magyarok a bolsevizmus veszedelmét, úgy látszik, lebecsülik; nemrégiben került kezei közé egy bizalmas jelentés, amiből kiténik, hogy a szovjet kormány agresszív terveit nem adta fel, ellenkezőleg, különösen Magyarország ellen belátható időn belül nagyszabású akciót tervez. Ezt a jelentést ő a pünkösdi ünnepek alatt Manteuffel futárral eljuttatta a magyar külügyminiszter úr kezeihez. Kéri ennek megfontolását. Bejelenti ezután, hogy ő az összes tartományok vezetőit meghívta, a felső-ausztriai beteg, a salzburgi a csatlakozási mozgalmak, a tiroli pedig a rossz közlekedési viszonyok miatt nem jöhetett, ez utóbbi különben is kevésbé van érdekelve.

Katonai szempontból az Orgesch azt szeretné, ha a magyarokkal egyidejűleg léphetnének akcióba, ami által Csehország két tűz közé szoríttatná.

Ismétli különben, hogy a nyugat-magyarországi junktim az ő helyzetét nagyon megnehezíti.

Dr. Rintelen tartományi főnök ugyancsak a bolsevizmus veszedelmét fejtegeti. Szerinte Ausztria bolsevizálása „*vollzieht sich auf kaltem Wege*”,²²⁵ de a végeredmény ugyanaz. Ezzel a magyaroknak is számolniuk kell, egyébiránt a magyaroknak sem

²²⁵ „hidegen [békésen, lassan] megy végbe”.

lehet közömbös, hogy Stájerországban milyen elemek kezében van a hatalom, főleg az Olaszország felé irányuló transito-forgalom miatt. Az osztrák szociáldemokraták teljesen a szélsőséges elemek terrorja alatt állanak, és ezeknek mindenre kapható eszközei, aminek az ellene elkövetett merénylet bőséges bizonyítékokat szolgáltatott. Reméli, hogy az a hír, hogy a magyarok a lengyelekkel szemben lekötötték volna magukat, nem felel meg a valóságnak. (Itt rögtön megnyugtattam, hogy ez csakugyan teljesen alaptalan, és hogy semmiféle irányban sem vagyunk lekötve.) A magyarokat végül kéri, hogy legyenek meggyőződve az ő teljes lojalitásukról. (Itt is rögtön közbeszóltam, hogy ebben sohasem kételkedtünk.)

Az elhangzott beszédekre a következőkben reflektáltam: a bolszevizmust illetően nagyon nehéz diszkussziókba bocsátkozni, mert tiszta képet az ottani állapotokról senki sem alkothat magának. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Lenin az utóbbi időben sokat engedett elveiből. Mindenesetre sajnálom, hogy az említett jelentésbe nem volt alkalmam betekintést nyerni, de nem hiszem, hogy ez a magyar álláspontot döntően befolyásolta volna.

A nyugat-magyarországi kérdésre vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy nem szabad azt hinni, hogy ez Magyarország számára másodrendű fontossággal bír. Ha Nyugat-Magyarországot elvesztjük, utolsó reményünk hiúsul meg. A többi elszakított területekről – természetest bizonyos reservatio mentalis-szal – legalábbis egy időre, le kell mondanunk, de a legújabb időkig volt okunk remélni, hogy a trianoni békeszerződésnek idevonatkozó rendelkezései nem fognak teljes szigorúsággal végrehajthatni. Aki pedig ezt a területet tőlünk elveszi, az éppen az az állam, amellyel évszázadokon keresztül a legszorosabb államjogi és gazdasági

kapcsolatban éltünk, és amely ezáltal most ellenségeink sorába lép. Magyarországon az átcsatolás megtörténte után oly hangulat fog felülkerekedni Auszriával szemben, amely minden együttműködést hosszú időre lehetetlenné fog tenni. Az osztrákok pápábbak a pápánál, mert nyílt titok, hogy az Entente egy barátságos meg egyezésnek akkor sem állott volna útjában, ha az a békeszerződés rendelkezéseivel ellentétben is áll. A magyar kormány a nyugat-magyarországi kérdésnek Ausztria javára való eldöntése esetében – ezt egyébiránt sajnós, ma már körülbelül elintézett dolognak lehet tekinteni – minden valószínűség szerint szigorú gazdasági rendszabályokhoz fog nyúlni, ilyen körülmények között nehezen képzelhető el egy kooperáció.

A tárgyalások ezután inkább beszélgetéssé alakultak át. Feltettem a kérdést, hogy a megtörtént átcsatolás után az Orka emberei, ha egyszer kormányra jutottak, képesek lennének-e a kérdést újra spontán felvetni. Erre dr. Rintelen nem tudott határozott választ adni, élénken érdeklődött azonban az iránt, ebben az esetben mi magyarok hogyan képzelnők a megoldást. Azt feleltem, hogy egészen pontosan nem tudnám megmondani, de minden bizonnyal igen jelentékeny területi eredményeket követelnénk, esetleg gazdaságilag passzív és aktív területek tekintetbe vételével. Magyarország a maga részéről esetleg gazdasági téren adhatna rekompenciákat, különösen élelmiszerszállítókkal. Dr. Rintelen egyenesen megkérdezte azt is, hogy mi lenne Sopronnal? Azt válaszoltam, hogy Sopronról természetesen nem mondhatnánk le. Rintelen az egész kérdés iránt nagy érdeklődést tanúsított, és hajlandónak mutatkozott egy kísérlet megtételére abban az irányba, hogy a hétfőn meginduló nyugat-magyarországi tárgyalások előtt a kormányra a nagynémetek útján nyomást

gyakorolhatna, hogy engedjen intranszigiens magatartásából. Itt azután Kanzler szóba hozta az anyagi kérdést, és akkor végre is elő kellett hozakodnom azzal a kijelentéssel, hogy a magyar kormány a legnagyobb sajnálatára nem hozhat nagyobb anyagi áldozatot, mindössze 100.000 márkát ajánlhatunk fel a müncheni Zentral-organisatio céljaira. Amikor ezt azzal indokoltam, hogy Magyarország ma jobban, mint valaha kénytelen reálpolitikát üzni, Rintelen megkérdezte, mit értek ez alatt tulajdonképp. Azt válaszoltam, hogy ha áldozatot hozunk, pozitív ellenszolgáltatást kívánhatunk. Rintelen erre megjegyeztek: „*na ja, freilich, man macht keine Politik für die schönen Augen seines Nächsten*”,²²⁶ és Metzger felé fordulva elejtette a megjegyzést: „*am End werden wir eine andere Orientierung suchen müssen.*”²²⁷ Erre reflektálni nem tartottam szükségesnek.

Metzger altábornagy néhányszor közbevetette magát, és a beszélgetés folyamán felmerült ellentétek kiegyenlítésére modus vivendit keresett.

Schitler alezredes megjegyzi, hogy többet, mint amennyit a május 10-iki ülésen ígértünk, nem adhatunk. Katonai tekintetben szem előtt kell tartani, hogy Magyarország ellenségektől minden oldalról körülvéve, igen súlyos helyzetben van, és esetleges megmozdulásunk okvetlenül valamennyi ellenfelünk támadását vonná maga után.

²²⁶ „Na igen, persze, az ember nem csinál politikát a szomszédja két szép szeméért.”

²²⁷ „Még a végén más orientációt [értsd: szövetségest] kell majd keresnünk.”

Rintelen egy ízben bizalmasan közölte, hogy szerinte „*das Leben der Regierung zählt nur mehr nach Wochen*”,²²⁸ kérdésemre, „*und was kommt dann nach? Etwas noch Aergeres?!*”²²⁹, rejtelmes mosollyal azt felelte: „*das kann man nicht wissen.*”²³⁰ De nem tudom elképzelni, hogy ő komolyan hinné, hogy az Orka emberei kormányra jutnának.

A tárgyalások ezzel megszakadtak, de bármikor újrafelvehetők, ez mindkét részről ismételten hangsúlyoztatott, különösen új tárgyalási alap esetére. Én többször nyomatékosan kijelentettem, hogy a magyar kormány nagy súlyt helyez az együttműködésre.

Budapest, 1921. május 24.

[saját kezű aláírás]

Morlin

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

²²⁸ „A kormány élete már csak néhány hétig számít.”

²²⁹ „És utána mi jön? Valami még zavarosabb?”

²³⁰ „Azt nem tudhatjuk.”

**GÖMBÖS GYULA LEVELE BETHLEN ISTVÁN
MINISZTERELNÖKNEK A HÉJJAS-KÜLÖNÍTMÉNY
MEGFÉKEZÉSE ÉRDEKÉBEN, MELYBEN A
KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG FEGYVERESEINEK
SEGÍTSÉGÉT KÉRI
1921. SZEPTEMBER 30.**

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

A nyugat-magyarországi bandaharcok egységes irányítására kérttem fel, úgy Általad, mint a Társadalmi Egyesületek Szövetsége által.

Mindenesetre azért választottatok engemet, mert azt reméltétek, hogy módomban lesz a szabadcsapatok működését... megfelelően irányítani.

Olyan időben vettem át a vezetést, amely időben az egységes vezetés hiánya következtében olyan káosz uralkodott, amelyből úgy látszott, alig lehet kivergődni. Különösen ki kell emelnem azt, hogy az egyes vezérek, telve hiúsággal, önhittséggel annyira el voltak kápatva, hogy csak nagy önmegtagadással bírtam őket gondolatvilágunknak megnyerni. Emellett katonai szempontból oly nagyfokú műveletlenséget, politikai szempontból oly kicsinyes rövidlátást kellett tapasztalnom, amely már az eddigi

munkát is lényegesen megnehezítette. Bizakodó természet lévén... nem adtam fel a küzdelmet ezen elemekkel szemben, sőt, a legutóbbi időkig azt hittem, hogy sikerülni fog teljes fegyelmet teremtenem.

A pándorfalui események kivizsgálására és rendezésére kiküldött Solymosi János jelentéséből azonban sajnálattal kell megállapítanom azt, hogy a jogtalanul az északi hadsereg körletébe utazott és most ott rendetlenkedő Héjjas Iván felett nem bírok semmiféle állandó és kiszámítható befolyással, úgyhogy az események kialakulásáért nem vállalhatok semmi felelősséget.

Javaslom: adassék nekem annyi felfegyverzett ember, hogy én akaratomat érvényesíthessem legrövidebb időn belül Héjással szemben; a legjobb volna a K. K. V.-szervezet 500 embere géppuskákkal, vagy ha azt nem kaphatom meg, lemondásomat méltóztassék tudomásul venni. Addig is proponálom, hogy Héjjas Ivánt, aki gyakran megfordul Magyaróváron, továbbá Bachó századost,²³¹ aki neki segédje, méltóztassék letartóztatni. Figyelmeztetni kötelességem továbbá, hogy Héjjas, minden megállapodásunk ellenére, Magyaróvár területéről embereket von Pándorfalura.

Mély tisztelettel:

Gömbös Gyula

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

²³¹ Bachó István százados, az ÉME vezetőségi tagja, ismert különítményes tiszt.

**RÉSZLETEK SHVOY KÁLMÁN TÁBORNOK
NAPLÓJÁBÓL AZ IRREGULÁRIS-TITKOS KATONAI
ALAKULATOK REGULARIZÁLÁSÁRÓL, ILLETVE
HÉJJAS IVÁN ALFÖLDI BRIGÁDJÁNAK
ÁTALAKULÁSÁRÓL KETTŐSKERESZT
VÉRSZÖVETSÉGGÉ**

1923. November 3.

A parlamentben az ellenzék állandóan támadta kormányt a titkos társaságok miatt. Ezért a kormány egy rendelkezést adott ki, hogy minden titkos társaságnak meg kell szűnni. Minden tiszt és képviselő írásban nyilatkozatot kell, hogy adjon, hogy nem tagja semmi titkos társaságnak.

Mint a katonanemzetség (pesti) feje, összehívtam az összes katona EX-tagokat, hogy megbeszéljük a helyzetet. Csáky nagy ellensége volt az EX-nek, tudott róla. Összejöttünk. Véleményeket mondtak, végre az a vélemény alakult ki, hogy meg kell szüntetni, felhagyjuk a további életet és szervezetet. Emiatt erős ellentétem és vitám volt Feilitzschsel, aki részt vet és más véleményen volt, s azt akarta érvényesíteni, végül el is tanácsoltam. Ezután másnap, November 4-én este Újfalussy, Siménfalvyval a kormányzó úrhoz mentünk, előadtunk neki mindent, s azt kértük, hogy a becsületszó-adásra adja meg ezek után az engedélyt, és

adjon garanciát, hogy azoknak a tiszteknek, akik tagok voltak, emiatt nem lesz bántódásuk. Erre azért volt szükség, mert Csáky-nak megvolt a tagok jegyzéke.

Erre ígéretet kaptunk. Furcsa volt ilyen ügyben az állam-fővel tárgyalni.

December 31.

Elmúlt az 1923. év is, amelynek fő jellegzetessége volt, hogy Budapestre kerültem és ott végeztem szolgálatomat a főparancsnok mellett... Ami a hivatalomat illeti: nagyon nehéz feladat elé lettem állítva, egy egész új rendszert kellett megalapozni, és begyepesedett és meggyökeresedett, régi rosszat megszüntetni. Sok ellenséggel, ellenáramlattal találkoztam. Erős honvédszellemet fejlesztettem ki, ezért a sok közös tiszt²³² összefogott ellenem. Egy egész hadjárat indult ellenem.

Az EX nominal²³³ megszűnt. Héjjas Iván szervezeteit, az Alföldi Brigádot megszüntették, ugyanakkor azonban megalakult a Magyar Tudományos Fajvédő Társaság, amelynek alapszabályait a belügyminiszter jóváhagyta, és ennek leple alatt tovább dolgozott az EX, mint titkos társaság, még erősebben, még arcátlanabban, titkosabban, és még jobban destruálva, mert most már teljesen a politika és főleg személyek szolgálatában állva dolgozott. Az Alföldi Brigád helyett pedig a Kettős Kereszt Vérszövetség alakult, amely kifelé úgy szerepelt, mint a nemzeti munkavédelem tartaléka. Parancsnoka, illetve felügyelője volt a nemzeti munkavéde-

²³² Shvoy Kálmán itt feltehetőleg olyan katonatisztekre céloz, akik a Monarchia fennállása alatt nem a magyar honvédségben, hanem a közös császári és királyi hadseregben szolgáltak.

²³³ nominal = névlegesen.

lemnek Hajniss Győző főparancsnok, altábornagy. Minden kerületnek volt egy vezetője – a szegedinek én –, s hivatalosan összejöttünk a Hadik laktanyában, s ott tárgyaltunk, szervezedtünk. Tagja volt a szervezetnek és egyben polgári főnöke Ráday Gedeon, tagjai, vezetői Pálóczi Horváth,²³⁴ Keresztes-Fischer Ferenc, Bartha László, Somogyi Aladár, mint a legkiválóbb emberek. Benne volt a vasút, posta. Ilyen kétszínű volt akkor a játék – a parlamentben letagadtak mindent, s titokban ilyeneket szerveztek. Egy alkalommal jelen volt Csáky miniszter, aki tulajdonképpen a szervezet ellen beszélt és tett, de eljött, alkalmasint azért, hogy mindent megtudjon. Vita keletkezett köztünk, mely afelett folyt, hogy mi történik, ha valamilyen eltolódás lenne, és valaki rosszul akarná felhasználni a szervezetet. Megfeleltünk neki. Erre ő azt mondta, és mi lenne akkor, ha például ő volna az, aki báránybőrben közeledő oroszlán? Akkor őt is lelőnénk – mondtam én.

Ilyenek voltak akkor az állapotok, de nem is tudta ezt nekem soha megbocsátani és elfelejteni.

[...]

1924. március 25.

Piroskákát²³⁵ 300 millió korona kaucióért szabadlábra helyezték.

²³⁴ Feltehetőleg Pálóczy-Horváth István, földbirtokos, radikális jobboldali politikus, az 1920-as években egy ideig az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöke.

²³⁵ Shvoy Kálmán itt a csongrádi bombamerényletre és a Piroska testvérek óvadék ellenében történő szabadon bocsátására céloz.

A titkos egyletekre vonatkozó kormányrendelet megjelent. Ezek szerint a tiszték bejelentették az EX-nek, hogy kilépnek, s erre aláírták a becsületszóra való kijelentést, hogy nem tagjai titkos társaságnak. Micsoda aljas kettős játék, képmutatás, mikor a titkos társaság tovább fennmaradt, csak kapott egy fedő, nyílt társasági szabályt.

Az Alföldi Brigád kötelékei is átmentek a Kettős Kereszt Vérszövetség szervezetébe. Ki tudja, mennyi gyilkos is ment velük. Ezen szervezetek a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter tudtával voltak.

Eredeti, kézzel írt.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

**CSÁKY KÁROLY HONVÉDELMI MINISZTER
TANÚVALLOMÁSA A NEMZETVÉDELMI
ALAKULATOKRÓL BUDAPESTI KIRÁLYI
BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELŐTT MÁRFFY JÓZSEF
ÉS TÁRSAI BÜNTETŐPERÉBEN
BUDAPEST, 1924. NOVEMBER 28.**

Belép gróf Csáky Károly, szepesmindszenti születésű, 51 éves, ref. vallású, nő, m. kir. honvédelmi miniszter, érdektelen tanú, aki törvényes figyelmeztetés után bemutatja Ő Főméltósága Magyarország Kormányzójának f. évi november 27-én kelt 5360/1924. számú leiratát, amellyel tanúként leendő kihallgatásával kapcsolatban a hivatali titoktartás alól felmentette:

Elnök a kormányzói leiratot ad. 94/15. szám alatt a főtárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolja.

Elnök: Kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék megmondani, mi adott okot arra, hogy szíves volt jelentkezni ebben az ügyben tanúságtételre; vajon azok a körülmények-e, melyeket a lapokban olvasott, s amelyek odairányulnak, hogy bizonyos vonatkozásban állítsák be a nemzetvédelmi osztályt a m. kir. honvédséggel?

Csáky Károly: A lapokból arról értesültem, hogy a védelem súlyt helyez arra, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztálya helyzetét a

katonasághoz tisztázza. Minthogy a magam részéről kívánatosnak tartom azt, hogy ez kérdés tisztáztassék és ne maradjon homályban, azért kértem tanúkihallgatásomat.

Elnök: Méltóztassék a kir. törvényszéket és a bíróságot tájékoztatni abban az irányban, hogy milyen vonatkozásban állott az ÉME nemzetvédelmi osztálya a katonasággal?

Csáky Károly: Erre nézve vissza kell mennem a nemzetvédelmi osztály eredetére és általában a hasonló célú alakulatok eredetére.

Méltóztatik tudni, hogy a bolsevik uralom felborulása után tulajdonképp semmiféle megszervezett fegyveres erő az országban nem volt, ellenben a nemzeti hadsereg legelső alakulatainak bevonulásakor és a rend helyreállításakor igen nagyszámú polgári szervezet létezett; több, mint 50 ilyen szervezet volt, amely szervezetek azzal a céllal alakultak, hogy egy esetleg felújuló bolsevik veszélynek elejét vegyék. Ezek társadalmi önvédelmi szervezetek voltak.

Abban a helyzetben, amelyben akkor az ország volt, szükségesnek mutatkozott, hogy ezek a szervezetek, amelyek különböző céllal, különböző vezetések alatt működtek, egy cél érdekében egyesíttessenek és hasznosíttassanak. Ez vezette az akkori katonai vezetőséget arra, hogy ezeket a szervezeteket egy vezetés alatt összpontosítsa. Ezt kézbe vette az akkori vezérkari főnök, Berzeviczy tábornok. Így keletkezett a sok különböző egyesület egységes vezetés alá vétele céljából a Kettőskereszt Vérszövetség neve alatt az a bizonyos szervezet, amely tulajdonképp egyéb célt nem szolgált, mint a bolsevik veszedelem visszatérének esetleg elejét venni, szükség esetén az akkori kül- és belpolitikai viszonyok tisztázása érdekében segédkezni; és itt

hangsúlyozni kívánom és jegyzőkönyvbe venni kérem, hogy ez a trianoni békeszerződés előtti időben történt.²³⁶

Már most a Kettőskereszt Vérszövetség – amely annyiban állott katonai vezetés alatt, hogy egy katonai központban nyilván lett tartva valamennyi szervezet és a társadalmi úton beszervezett tagok létszáma, hogy szükség esetén egységesen alkalmaztassanak –, ez a Szövetség úgyszólván szerződésre lépett az ÉME-vel, mely szerződésnek az volt a tartalma, hogy az ÉME szintén állít védelmi csoportokat, és alakulatait a Vérszövetség rendelkezésére bocsátja ugyanilyen célból.

A továbbiakat az ÉME teljesen önállóan végezte. Ez toborozta a tagokat, erre a katonaságnak semmiféle befolyása nem volt, ez tartotta nyilván, és csak az a kötelezettsége volt, hogy bejelentse a vezérkarnak, és hogy szükség esetén rendelkezésre áll. Felfegyverezve és kiképezve a katonaság részéről nem lettek, tehát a katonaságnak semmiféle ingerenciája nem volt arra nézve, hogy kik a tagjai ezen nemzetvédelmi osztálynak, és kik nem.

Tényleg igénybe véve ezek a szervezetek egyetlenegyszer lettek katonai részről, és pedig a szomorú emlékű utolsó királypuccs alkalmával, amikor az összes csoportokat ki kellett vonni Budapestről és magában Budapesten semmiféle karhatalmi erő nem volt, úgy, hogy beleértve a karhatalmi alakulatukat, beleértve az ÉME nemzetvédelmi osztályait, mint esetleg szükséges karhatalmi tartalék, összpontosítva lettek és fegyverrel is el lettek látva. Mihelyt a budaörsi események megtörténtek, a fegyverek

²³⁶ A trianoni békeszerződést 1920. június 4-én írták alá, ezért ha Csáky Károly e dátum előttre datálja a KKVSz megalakulását, akkor feltehetőleg 1919–1920-ra gondol.

tőlük beszédettek, és minden katonai ingerencia nélkül élt az osztály tovább.

Ami a védelemnek azt az állítását illeti, hogy rendszeres zsoldban részesültek ezek az osztályok, ez ilyen formában nem állhat meg. Katonai illetéket csak egyszer kaptak, és pedig azon kétnapi szolgálat alatt, amikor mint katonai karhatalmi lettek készenlétbe helyezve, karhatalmi pótdíj címén.

Ami azt illeti, hogy katonai kiképzésben részesültek volna, azt kell mondanom, hogy katonai részről kiképzésben nem részesültek. Koncedálom,²³⁷ hogy egyes tagjai, akik katonailag kiképezve nem voltak és karhatalmi szolgálatot minden előző kiképzés nélkül nem teljesíthettek, mint egyes egyének, a legelemibb karhatalmi és nem katonai kiképzésben részesültek, különösen abban az esetben, ha egyszersmind egyetemi hallgatók is voltak, mert különösen abban az időben épp a rendfenntartás szempontjából az egyetemi ifjúság karhatalmi célokra is ki lett képezve.

Mihelyt a trianoni békeszerződés után a belügyminisztérium útján a Nemzeti Munkavédelem szerveztetett meg, erre a Kettőskereszt Vérszövetségre és vele kapcsolatban a nemzetvédelmi osztályokra²³⁸ szükség többé nem volt, ezek feleslegessé váltak, és tulajdonképpen anélkül, hogy bármilyen direktívákat kaptak volna, mondhatnám, maguktól tengették életüket, addig, amíg a kormány bizonyos események után rájött arra, hogy egyes tagjai ezen egyesületeknek törvényellenes cselekedetekre ragadtatták magukat. Ilyen volt például az én hivatali működésem alatt a Kovács testvérek esete, akik ilyen szervezetbe tartoztak.

²³⁷ koncedál = elismer.

²³⁸ Csáky Károly vallomása szerint tehát az ÉME nemzetvédelmi osztályai részben a KKV Sz irányítása alatt álltak.

Mihelyt erre a kormány rájött, feloszlatta a Kettős Kereszt Vérszövetséget és ennek következtében az ÉME nemzetvédelmi osztályait is.

Elnök: Nagyméltóságod tagja volt a honvédelmi minisztériumnak előbb is?

Csáky Károly: Nem kérem! Én azelőtt közvetlenül nem voltam tagja, hanem a megszállt területen voltam, de a háború alatt, a megszállás előtt voltam tagja.

Kiszely védő: Mikor oszlatták fel hivatalosan a Kettőskereszt Vérszövetséget?

Csáky Károly: Hivatalosan 1923. október havában.²³⁹ Előzőleg azonban már a trianoni békeszerződéstől kezdve tulajdonképpen, hogy úgy mondjam, hallgatólagos életet élt.

Kiszely védő: Az előbb azt méltóztatott mondani, hogy ezek az alakulatok a fegyvereket beszolgáltatták a királypuccs után. Méltóztatik tudni, hogy az egészet szedték-e be, vagy maradtak künt fegyverek?

Csáky Károly: Úgy vagyok értesülve, hogy a parancs ki volt adva a fegyverek beszolgáltatására, és a fegyverek legnagyobb részét be

²³⁹ Nem egészen világos, itt a honvédelmi miniszter mire utal, ugyanis tudomásunk szerint a KKV Sz nem is létezett, mint hivatalos állami szerv vagy bejegyzett társadalmi egyesület, lévén titkos társaságként működött, legfeljebb – vele formálisan nyilván nem azonos – fedőegyesületet működtetett. A különböző irreguláris karhatalmi alakulatokat 1922 augusztusában vonták össze a belügyminisztérium irányítása alá az egyfajta fehér munkásörseggént funkcionáló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal irányítása alá, ez a folyamat persze a valóságban tovább tartott. Talán az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendeletre céloz, amely megtiltotta az állami alkalmazottaknak a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen.

is szolgáltatták. Nincs kizárva azonban, hogy abban a zavaros helyzetben egyesek nem adták vissza a fegyvereket, és tényleg bizonyos számú fegyver künn maradt. Erre vall az, hogy 1923 őszén, amikor újból elrendeltük a fegyverek beszolgáltatását, akkor bizonyos mennyiségű fegyvert még találtak és beszolgáltattak.

Kiszely védő: Ezzel kapcsolatban az volna a kérdésem: méltóztatik-e tudni, hogy az egyetemi karhatalmaknál és más ilyen alakulatoknál is azért hagytak kint fegyverek, hogy kommunista, vagy más efféle mozgalom esetére polgári karhatalom is legyen?

Csáky Károly: Ez volt a szándék, egyáltalában, az egyetemi karhatalmi alakulatoknál állandóan voltak künn fegyverek, ezeket is 1923-ban szedték be.

Kiszely védő: Méltóztatik tudni, hogy a karhatalmi alakulatok fegyelmileg katonai fegyelem alatt állottak-e; nem a honvédség alá tartoztak, de utasítást kaptak, hogy fegyelmezzék tagjaikat?

Csáky Károly: Arról van tudomásom hallomás szerint, hogy egymás között eleinte meglehetősen szigorú fegyellemmel dolgoztak, ez azonban megkülönböztetendő attól, hogy nem állottak katonai fegyelem és katonai parancsnokság alatt.

Kiszely védő: Kaptak-e utasítást, hogy csináljanak fegyelmi rendtartást, és azzal fegyelmezzék saját tagjaikat?

Csáky Károly: Erről nincs semmi tudomásom.

Kiszely védő: Méltóztatik-e tudni, hogy felhasználtattak-e a vasutassztrájk alkalmával?

Csáky Károly: A vasutassztrájk alkalmával elsősorban a Nemzeti Munkavédelem használtatott fel, de annak kiegészítéseként, ahol még voltak, helyenként igénybe vették a Nemzeti Munkavédelemmel kapcsolatban.

Kiszely védő: Méltóztatik-e tudni, hogy esküt tettek a karhatalmi alakulatoknál felvett tagok?

Csáky Károly: Ezt csak hallomásból s a lapokból tudom, hogy egymás között valami esküformájuk volt.

Kiszely védő: Nem volt a katonaság részéről ilyen esküforma adva?

Csáky Károly: Erről és nem tudok.

Hindy védő: Én ismerem e szervezeteket és jó irányban megszabott feladataikat. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy a tagok esküt vagy fogadalmat tettek?

Elnök: Ez vélemény! Ne méltóztassál erre válaszolni. Tessék kérdést tenni. Kíván erre Nagyméltóságod választ adni?

Csáky Károly: Erre nem tudok válaszolni, mert tényt nem tudok, amelyre vonatkozólag nyilatkozhatnék.

Hindy védő: Igen súlyos gyanúokként szerepel itt, hogy a vádlottak bizonyos fogadalom hatása alatt állottak. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy ily szervezetekben fogadalmat tettek?

Csáky Károly: Erre bajosan tudok választ adni, mert én ilyen alakulattal nem foglalkoztam.

Hindy védő: Még a Nemzeti Munkavédelem szervezetéről kérek néhány szóval felvilágosítást...

Elnök: Nagyméltóságod bizonyára tudja, hogy ez rendeletileg szabályoztatott.

Csáky Károly: A Nemzeti Munkavédelmet a belügyminisztérium rendeletben szabályozta, és a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Nagyméltóságod tud-e arról, hogy a Nemzeti Munkavédelem tagjai esküt tettek?

Elnök: Minthogy a vonatkozó rendeletből a szervezet bármikor megtudható, erre vonatkozólag kérdéseket nem engedek.

Hindy védő: Lehetséges-e, hogy a Nemzeti Munkavédelem a többi szervezetet magához kapcsolva működött?

Csáky Károly: Tudtommal nem, különben is a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Az egyetemi karhatalmak nem voltak katonai szervezetek?

Csáky Károly: Nem voltak azok! Csak egyes tisztek voltak kiképzésükre kivezényelve.

Hindy védő: Az a nyilvántartás, amelybe beletartoztak, nem vont-e maga után azt, hogy nyilvántartásuk oly formában történjék, mint a katonai szervezeteknél?

Csáky Károly: Nem kérem! Ez a nyilvántartás egyszerű, globális, számszerű nyilvántartás volt. Tehát nem névszerinti, hanem az egyedek ismerete nélküli számszerinti kimutatás.

Hindy védő: Ezek alakulatok tagjainak nem volt olyan igazolványuk, mint amilyent a katonai hatóságok adnak, hogy valaki bizonyos szolgálatot teljesített, vagy szabadságon volt?

Csáky Károly: Ez náluk nem volt meg.

Hindy védő: Méltóztassék megengedni, hogy Szász József vádlott átadja igazolványát, és az volna az utolsó kérésem, hogy ezzel kapcsolatban nyilatkozzék Nagyméltóságod.

Szász vádlott: Nincs nálam az igazolvány, lent van a fogházban.

Hindy védő: Akkor sajnálom, más kérdésem nincs.

Mazzell védő: Jártak-e katonai eligazításra ezek az alakulatok?

Csáky Károly: Katonai eligazításra tudtommal nem.

Bartek védő: Nagyméltóságod azt mondta az előbb, hogy a nemzetvédelmi osztályok 1923. évi október hó folyamán szűntek meg. Méltóztatik-e arra emlékezni, hogy a nemzetvédelmi osztályok tagjai még 1923. év novemberében a Citadellába és a Károly király

laktanyába jártak gyakorlatozni, ahol tüzéreknek, géppuskásoknak, fényszóróknak képezték ki őket?

Csáky Károly: Erről hivatalból nem tudok. Lehetséges azonban, hogy amennyiben a tagok egyszersmind egyetemi hallgatók voltak, mint egyetemi hallgatók, ilyen kiképzésben részesültek.

Bartek védő: Méltóztatik arról tudni, hogy amikor a nemzetvédelmi osztály tagjai hivatalos szolgálatot teljesítettek, akkor zsoldot kaptak a hadibiztosságtól?

Csáky Károly: Zsoldot nem kaptak soha, egyszer kaptak karhatalmi pótdíjat, amikor a budaörsi esettel kapcsolatban igénybe vették.

Bartek védő: A vasutasztrájk alkalmával felhasználták...

Elnök: Ne méltóztassék felelni erre!

Bartek védő: Méltóztatik tudni arról, hogy katonai helyzetjelentéseket olvastak fel a nemzetvédelmi osztályokban?

Csáky Károly: A katonai politikai osztály helyzetjelentéseket sok helyre adott ki, hogy ilyen eljutott oda is, az lehetséges.

Bartek védő: Ha eljutott oda ilyen helyzetjelentés, az joggal jutott el? Nem tudott róla a minisztérium?

Csáky Károly: Hogy eljutott-e tényleg, azt nem tudom, de nem volt titkos, hanem rendes havi összeállítás volt a helyzetről.

Marczell védő: Kaptak-e írásos katonai parancsot?

Csáky Károly: Írásos katonai parancsot a nyilvántartásukkal megbízott illetékes helyről tudtommal nem kaptak, kivéve azt az esetet, amikor, mint karhatalom voltak-e igénybe véve, de hogy ez írásban, vagy szóbelileg történt, ezt a részletkérdést nem tudom.

Vasek védő: Méltóztatik-e tudni, hogy Ybl Miklós tábornok milyen állományban van és mi a szolgálati beosztása?

Csáky Károly: Nyugállományú tábornok...

Elnök: Felmentem Nagyméltóságodat a válasz alól, mert e kérdés nem tartozik ide!

Vasek védő: A Bp. 394. §-ának 9. pontja alapján semmiségi okot jelentek be a felelet meg nem engedése miatt. (Csáky Károlyhoz:) Ybl Miklós tábornok meg volt-e bízva a nemzetvédelmi osztályok felülvizsgálatával?

Csáky Károly: Erről nem tudok abszolúte semmit.

Tanú megesketésére indítvány nem tétetvén, a bíróság végzett: a kir. törvényszék a tanú megesketését a Bp. 311. §. 2. bekezdése alapján mellőzi.

Eredeti, gépelt.

**RÉSZLET A BUDAPESTI KIRÁLYI
BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK MÁRFFY JÓZSEF ÉS
TÁRSAI PERÉBEN HOZOTT ELSŐFOKÚ ÍTÉLET
INDOKLÁSÁBÓL, MELY AZ ÉBREDŐ MAGYAROK
EGYESÜLETE FÉLKATONAI ALAKULATAIVAL
FOGLALKOZIK
BUDAPEST, 1924. DECEMBER 13.**

I.

A nemzetvédelmi alakulatok

A kir. büntető törvényszék a főtárgyalás egész anyagának egybevetése, különös figyelemmel azonban Gróf Csáky Károly m. kir. honvédelmi miniszter és Huszár János tanúk vallomása, valamint Raskovszky Iván m. kir. belügyminiszternek a magyar nemzetgyűlés folyó évi november hó 19-én tartott 338-iki ülésén egy interpellációra adott és a főtárgyaláson felolvasott nyilatkozata alapján megállapítja, hogy Magyarországon a bolsevizmus bukása után, mielőtt még szervezett fegyveres erő lett volna, igen nagyszámú, több, mint 50 polgári szervezet alakult azzal a céllal, hogy az esetleg újból fellángoló bolsevista veszély elejét vegye.

Ezen polgári szervezetek a trianoni béka megkötése előtt bizonyos fokú katonai fegyelem alatt állottak;

az ezt követő időben azonban ezen szervezetek feleslegessé váltak s csupán hallgatólagos életet éltek,

s amidőn a kormány bizonyos esetekben rájött arra, hogy ezen alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatják magukat, ezen szervezeteket feloszlatta.

II.

A IX. ker. nemzetvédelmi osztág

1920-ban az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály a fent említett hazafias és a társadalomvédendő céllal megalakította a maga nemzetvédelmi osztágát, amellyel eleinte semmi baj nem volt. A bajok csak akkor kezdődtek, amikor Márffy bevonult oda szűkebb társaságával, s ott oly módon viselkedett, hogy Huszár Jánost, aki pedig eredetileg vezetője volt a IX. ker. ÉME-nek, az onnan való kilépésre kényszerítette.

Megállapítja továbbá a kir. büntetőtörvényszék, hogy azon csoport, amely Márffy vezetése alatt állott, név szerint: Marosi Károly, Szász József, Czaki Zoltán, Chriaszty István, Radó József, Kasnyik János, Vargha Ferenc, Vargha Lajos, ifj. Drenka Béla, Nesz Károly, Bekő Zoltán, Salló János és Péter Tivadar, a rendszerin az ÉME Ferenc körút 2. alatti IX. párthelyiségében²⁴⁰, valamint a Valéria kávéházi törzsasztalnál gyülekezett, s részben ÉME-, részben nemzetvédelmi tagokból, részben pedig azon kívül álló egyénekből állott, s akik ellen részben ehelyütt, részben pedig a katonai bíróságoknál folyik a bűnvádi eljárás, a fennálló jogrendet tagadó, társadalomellenes hajlamú, közveszélyes egyénekből

²⁴⁰ Noha a forrás az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának irodahelyiségét következetesen párthelyiségként emlegeti, az Ébredő Magyarok Egyesülete sosem volt politikai párt.

alakult, akik teljesen eltérve a nemzetvédelmi osztagok eredeti védelmi jellegétől, a jogrenddel szemben a támadás terére léptek /: lásd: Márfy írásaiból a 167. számú kivonat és ÉME nemzetvédelmi osztályának 1922. március 2-án kelt utasításából :/, s állandóan afelett tanácskoztak, hogy a törvényben bevett izraelita vallást követő állampolgároknak Magyarországon való megmaradását ún. zsidóverések és bombamerényletek útján lehetetlenné tegyék;

s ezen céljuk végett különböző merényletek egész sorozatát tervezték és kísérelték meg, illetve követték el.

Megállapítja folytatólag a kir. büntető törvényszék azt is /: lásd 168. szám IX. ker. nemzetvédelmi osztály 56/923.IX. szám, 170. szám egyesített IX. és X. ker. nemzetvédelmi alosztályvezetőtől 46/923.IX. /: a főtárgyaláson felolvasott iratokból, valamint Báthory Miklós tanú vallomásából, hogy ezen Márfy vezetése alatt álló csoport annyira túlmént eredeti rendeltetésén, s annyira törvényen felül állónak képzelte magát, hogy hatósági jogkört és felségjogot bitorolva, az ún. tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei mintájára úgynevezett vérbíróságot is szervezett, amely bíróság tényleg működésben, s magát szükség esetén halálos ítéletek meghozatalára is feljogosítottának érezte;

s noha e részben a nyomozás eredménnyel nem járt, a tárgyi bizonyíték fel nem merült, mégis feltámadt a gyanú, hogy Kasnyik János halála ezen titokzatos bíróság működésével áll összefüggésben.

Noha az elhalt Kasnyik Jánosnak nővérei a főtárgyaláson történt kihallgatásuk alkalmával nyomozati vallomásuktól és Dr. Schweinitzer József rendőrkapitány tanúvallomásától eltérően feltűnően a vádlottak javára igyekeztek vallani, mégsem tudták

elfogadható megvilágítani a testvérük állítólagos öngyilkossága lélektani rugóit;

különös figyelemmel arra, hogy Kasnyik állításuk szerint ipari munkás létére tanulásra használta fel, s papi pályára készült.

Ily körülmények között tehát nem mutatkozik valószínűnek, hogy pusztán tanulási nehézségek miatt lett volna öngyilkos, s tűnt légyen el közvetlen az erzsébetvárosi kör ellen intézett merénylet utáni időben;

inkább annak a felvetésnek van több jogosultsága, hogy Kasnyik János lelke összeroskadt a borzalmas eredmény láttára, s ennél fogva vagy a büntetéstől való félelem kergette halálba, avagy pedig társai, akik megijedtek Kasnyik megmozduló lelkiismeretétől.

Eredeti, gépelt.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

**A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK
ÍTÉLETE A KOVÁCS TESTVÉREK ÉS TÁRSAIK
BÜNÜGYÉBEN**

BUDAPEST, 1925. OKTÓBER 22.

A budapesti kir. büntetőtörvényszék

B. XIV. 10559/76 sz. 1925

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN

A budapesti kir. büntetőtörvényszék mint büntetőbíróóság az állam törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló büntett és pénzhamisításra irányuló szövetség miatt KOVÁCS KORNÉL és társai ellen a kir. ügyészségnek 125512/1923 kü. számú vádiratában, illetve a vádtanácsnak B. IV. 10559/1923-57 számú vádhatározatában foglalt vád felett dr. Publik Ernő kir. ítélőtáblai bíró mint elnök, dr. Szemák Jenő kir. törvényszéki tan.elnök²⁴¹ és dr. Kovács Miklós kir. törvényszéki bíró, valamint dr. Haubert Hugó kir. törvényszéki joggyakornok, mint jegyzőkönyvvezető részvételével, dr. Moldovány Géza kir. ügyésznek mint közvadmónak, a szabadlábban lévő KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, KOVÁCS TIVADAR,

²⁴¹ tan.elnök = tanácselnök.

BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottaknak, dr. Balonyi Imre és dr. Helvey Tibor ügyvédeknek mint védőknek jelenlétében Budapesten, 1925. évi október hó 19, 20, 21 és 22 napjain megtartott nem nyilvános főtárgyalás alapján a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ÍTÉLETET:

A szabadlábbon levő KOVÁCS TIVADAR 28 éves, róm. kat. vallású, soproni szül, budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan, SZALAY JÁNOS 42 éves, róm. kat. vallású, budapesti szül. és lakos, magyar állampolgár, műszaki rajzoló, vagyontalan és TARNOVSZKY PÁL 32 éves, ág. ev. vallású, budapesti szül és lakos, magyar állampolgár, vállalkozó, vagyonos vádlottak bűnösök a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétségében, amelyet úgy követtek el, hogy Budapesten 1922 év december havában közös egyetértéssel elhatározták, hogy abból a célból, hogy az valódi pénz gyanánt forgalomba hozassék, a csehszlovák 50 koronás papírpénzt utánozni fogják, mely szövetséghez hamisítás-hoz szükséges anyagok megszerzésében és a klisé elkészítésében megnyilvánuló előkészületi cselekmény is járult.

A KIR. TÖRVÉNYSZÉK EZÉRT:

KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS és TARNOVSZKY PÁL vádlottakat a Btk. 205. §-a alapján egyenként /2-2/ kettő-kettő hónapi fogházra mint főbüntetésre, továbbá a Btk. 215. §-a alapján

egyenként /3/ évi hivatalvesztésre és a politikai jogok gyakorlásának ugyanily tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre ítéli.

A szabadságvesztés-büntetést vádlottak előzetes letartóztatásával a Btk. 94. §-a alapján egészen kitöltöttnek veszi.

A hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését az ítélet jogerőre emelkedése napjától kell számítani.

KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS és TARNOVSZKY PÁL vádlottak a Bp. 480 és 481. §-a értelmében kötelesek az eddig felmerült és az ezután felmerülő bűnügyi költségeket az államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék az irodai 1367/923 letét szám alatt bűnjelként őrzött kézigránát-hüvelyt és az irodai 649/1925 tétel szám alatt bűnjelként őrzött könyveket és iratokat a Btk. 61. §-a alapján elkobozza, s az ítélet jogerőre emelkedése után a gránát-hüvelyt a budapesti kir. ügyészségnek megküldi, a könyveket és az iratokat a bűnügyi iratokhoz csatolni kell.

A KIR TÖRVÉNYSZÉK:

KOVÁCS KORNÉL 32 éves, róm. kat. vallású, perceloi szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyon-talan,

KOVÁCS ÁRPÁD 26 éves, róm. kat. vallású, soproni szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyon-talan,

KOVÁCS TIVADAR,

BECKER ISTVÁN 30 éves ág. ev. vallású, gyergyóditrói szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyon-talan,

SZALAY JÁNOS,

SZOBODECZKY ALADÁR 32 éves, róm. kat. vallású, újsinkai szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

lovag UMLAUF SZIGFRID 47 éves, r. kat. vallású, pozsonyi szül. budapesti lakos, magyar állampolgár, magántisztviselő, vagyontalan,

TARNOVSZKY PÁL,

SZTACHÓ SZAVÉR 29 éves, r. kat. vallású, szegedi szül. és lakos, magyar állampolgár, tűzoltó tiszt gyakornok, vagyontalan és

LÁNG EDE 30 éves, róm. kat. vallású, budapesti szül. és lakos, magyar állampolgár, honvédelmi minisztériumi díjnok, vagyontalan vádlottakat az 1921. évi III. tc. 1. §-ának 1. bek. ütköző és a 3. bek. első tét szerint minősülő az állam törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló bűntett miatt ellenük emelt vád alól a Bp. 326. § 2. pontja alapján felmenti.

INDOKLÁS:

A közvádoló KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottak ellen vádat emelt a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétsége címen.

A kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL, SZALAY JÁNOS és BECKER ISTVÁN vádlottaknak a főtárgyaláson felolvasott nyomozati vallomása és dr. Jáger Károly tanú vallomása alapján az alábbi tényállást állapította meg.

Budapesten 1922. évi december havában KOVÁCS TIVADAR, SZALAY JÁNOS előtt szóba hozta, hogy 50 szokolos csehszlovák papírpénzt kellene hamisítani.

KOVÁCS TIVADAR e szándékot közölte TARNOVSZKY PÁLLAL is, kinek elmondotta, hogy ennek a tervnek a végrehajtására pénzre lévén szükség, pénzzel támogassa ennek a tervnek a megvalósulását, mert felsőbb helyen is kívánják e terv megvalósítását.

TARNOVSZKY PÁL azután Balázsovits Jenő főhadnagytól apródonként 150.000 kört kért kölcsön.

E pénzen TARNOVSZKY PÁL, SZALAY JÁNOSSEL együttesen a pénzhamisításhoz szükséges anyagokat, nevezetesen iratnyomó másológépet, festéket, papírost, egy Richter-féle precíziós körzöt vásárolt be. TARNOVSZKY PÁL mintául két drb. 50 szokolos papírpénzt is adott SZALAY JÁNOSNAK, ki a pénzekről készített is rajzmintát és fényképet, valamint metszetet egy 8-10 négyzet nagyságú cinklemezen.

A cinklemezt átadta KOVÁCS TIVADARNAK, aki azt bemutatta Makay Imre századosnak.

KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottak nem ismerik be bűnösségüket.

KOVÁCS TIVADAR vádlott beismerte, hogy egy Jablonszky Jenő nevű katonatiszt Csehszlovákiából egy 50 szokolos papírpénz hamisításra alkalmas üveglap-kliséjét hozott hozzá, és azt beajánlotta hamisításra azzal, hogy a hamis pénzt a Kettőskereszt Vérszövetség irredenta célra fordítsa. Vallomása szerint ő ezt az üveglapot elvitte a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnokának, Makay Imrének, aki azonban a tervet elutasította.

A nyomozás során KOVÁCS TIVADAR vádlott azt adta elő, hogy a szokolhamisítás tervét ő közölte TARNOVSZKY PÁLLAL azzal, hogy miután neki a hamisításra pénze nincs, ő a szokolhamisítást erkölcsileg fogja támogatni, és a szokolhamisítás céljából SZALAY JÁNOST bemutatta TARNOVSZKY PÁLNAK.

KOVÁCS TIVADAR vádlott a főtárgyaláson ezt a nyomozati vallomását elfogadható indok nélkül módosította.

TARNOVSZKY PÁL tagadta bűnösségét, s azzal védekezett, hogy való az, hogy Jablonszky Jenő nevű felvidéki főhadnagy barátja, aki a felvidéken magyar irredenta szolgálatban működött, hozott neki egy üvegkliséjét és 5-6 rajzot azzal, hogy szokolhamisításra fel lehetne használni, s Felvidéken azzal zavart lehetne csinálni.

Vallomása szerint a rajzolt tárgyakat ő átadta KOVÁCS TIVADARNAK azzal, hogy felsőbb helyen érdeklődjön, hogy mit szólnának a szokolhamisítási tervhez, de KOVÁCS TIVADAR mintegy két hét múlva azzal hozta vissza a tárgyakat, hogy felsőbb helyen nem járulnak hozzá a dologhoz, s így a kliséjét a rajzokat megsemmisítették.

A vádlott beismerte, hogy SZALAY JÁNOSNAK adott 150.000 koront és tagadja, hogy pénzhamisításra, hanem távfényképezőgépre, amivel SZALAY kísérletezett.

TARNOVSZKY PÁL vádlott a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy vele KOVÁCS TIVADAR közölte, hogy felsőbb helyre idegen pénz hamisítására megbízást kaptak, mire KOVÁCS TIVADARRAL közölte, hogy van neki Felvidéken egy magyar érzésű barátja, ki hajlandó lesz a pénzt rendelkezésre bocsájtani. Pár hét múlva barátját, Balázsovits Jenő főhadnagyot el is vitte az egyesületbe, ki mikor informálták, 150.000 koronát adott, melyből

SZALAY és TARNOVSZKY megvásárolták az összes hamis pénz készítéséhez szükséges eszközöket és anyagokat.

Vallomása szerint ő vásárolta meg a fényképezési eszközöket, a körzőt és egy iratnyomó másolóprést, a festékeket és más kisebb dolgokat SZALAY vásárolta meg, s úgy határozták el, hogy 50 szokos bankjegyet fognak utánozni.

A rajzok elkészítését, a fotografálást és cinkográfiát SZALAY vállalta el, SZALAY készített is a bankjegy egy részéről kliséjét, azt átadta KOVÁCS TIVADARNAK.

TARNOVSZKY PÁL vádlott a főtárgyaláson ezt a nyomozati vallomást ugyancsak elfogadható indok nélkül módosította azzal, hogy vádlottak megbeszélés alapján tették a nyomozati vallomásukat, nehogy a Felvidéken lakó tiszt barátjuk bajba kerüljön.

SZALAY JÁNOS vádlott sem ismerte be bűnösségét, s azzal védekezett, hogy való az, hogy a Felvidéken magyar irredenta szolgálatban álló, Jablonszky nevű főhadnagy egy rajzot és üvegkliséjét hozott, amit KOVÁCS TIVADAR útján kézhez is kapott, de mikor megtudta, hogy felső helyen a szokolhamisítási tervet elutasították, a rajzot és a lemezt megsemmisítette. Elismeri, hogy egy iratprést, körzőt és festéket szerzett be, de nem szokolhamisításhoz, hanem rádió-fényképezőgép szerkesztésével kísérletezett laboratóriumában, s ehhez kellett a fent írt dolgok.

Beismerte, hogy nála két drb. 50 szokos bankjegyet találtak, ezt Jablonszkytól mintául kapta, ha a szokolhamisítási tervet elfogadják.

SZALAY JÁNOS vádlott a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy a szokolhamisítás eszméjét KOVÁCS TIVADAR vetette fel, s a Balázsovits Jenőtől kapott pénzen TARNOVSZKY PÁLLAL együtt anyagot és szükséges dolgokat ők szerezték be, készített is az 50

szokolosról cinklemezre egy sarokklisé, az KOVÁCS TIVADARNAK bemutatás végett átadta, ki azt visszahozta, mert a végleges klisé elkészítéséhez pénz nem volt, a klisé megsemmisítette, úgyszintén a beszerzett anyagokat és iratnyomót, körzöt eladta.

SZALAY JÁNOS elfogadható indok nélkül módosította a nyomozati vallomását.

BECKER ISTVÁN vádlott azt adta elő a főtárgyaláson, hogy ő a szokolhamisítás ügybe beavatva nem volt, ezért járt SZALAY JÁNOS laboratóriumában, s látott 2 drb. szokolt ott, de hogy azt SZALAY csinálta volna, az nem látta.

A nyomozás során tett vallomása részletesebb, itt azt adta elő BECKER ISTVÁN, hogy egy ízben, mikor felmentek SZALAY JÁNOS laboratóriumába, oda SZALAY csak hosszas várakozás után engedte be, el is dugott előlük valamit az asztalról, de hogy mit, azt nem tudja, ő az asztalon csak két drb. 50 szokolos bankjegyet látott, s meg is jegyezte távozás után a vele volt Sebők nevű barátja előtt, hogy SZALAYNAK olyan jól berendezett terme van, mint egy bankjegyhamisítónak.

A kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS vádlottaknak a főtárgyaláson és a nyomozás során tett vallomásaiknak egybevetése és mérlegelése után megállapította, hogy a vádlottak a nyomozás során a szokolhamisítás terve tekintetében oly részletes és egymást kiegészítő vallomást tettek, hogy azt a főtárgyaláson tett tagadásuk és vallomásmódosításuk nem ronthatja le, s így e beismerő vallomásokat a bűnösség megállapítására elegendő bizonyítékénak találta.

Megállapította, hogy KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS együtt megbeszélték az 50 szokolos külföldi pénz hamisításának tervét, ehhez KOVÁCS TIVADAR pénz hiányá-

ban erkölcsi támogatást ígért, s kijelentette, a hamisításra felsőbb helyről megbízása van.

Ő mutatatta be TARNOVSZKY PÁLNAK SZALAY JÁNOS a hamisítás céljából, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS együtt vásárolták meg a szükségesnek mutakozó anyagokat és műszereket, sőt, SZALAY JÁNOS kliséit is készített, tehát a pénzhamisításhoz szükséges előkészületi cselekményeket is megtették.

KOVÁCS TIVADAR, TARNOVSZKY PÁL és SZALAY JÁNOS e cselekménye kimeríti a Btk. 203. § 1. pontjába és a Btk. 205. §-ába ütköző pénzhamisításra irányzott szövetség vétségének tényálladási alkatelemeit, s mert javukra beszámíthatóságot kizáró, vagy büntethetőséget eredményező az megállapítható nem volt, a kir. törvényszék őket a bűncselekményben bűnösöknek mondta ki.

A büntetés kiszabásánál enyhítő körülményként mérlegelte vádlottak büntetlen előéletét, s ama meg nem cáfolt védekezésüket, hogy e bűncselekményt egy téveszméjük keresztülvitelére akarták felhasználni, s ez enyhítő körülmények figyelembe vételével állapította meg velük szemben e rendelkező részben foglalt és bűnösségük fokával arányban állónak talált büntetést.

A közvádoló KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS ÁRPÁD, KOVÁCS TIVADAR, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR, LÁNG EDE vádlottakat azzal vádolta, hogy Budapesten 1922 évi június haváig terjedő időben szervezkedést és mozgalmat kezdeményeztek az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására az által, hogy:

1. 1923 év elején naptárilag meg nem határozható napon a Dohány utca 15 számú házba a Magyar Nemzeti Múltunk kulturális társaság irodahelyiségében

szövetkezést létesítettek arra, hogy a Dohány utcai izraelita imaházban valamelyik péntek este, amikor abban a hívek istentiszteletre összegyűltek, az imaház alatt elvezető csatornába elhelyezendő pokolgéppel felrobbantják.

2. 1923 tavaszán naptárilag meg nem határozható napon a Pannónia szálló 103. számú szobájába, ahol Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság irodája volt, arra szövetkeztek, hogy Vázsonyi Vilmos, Rassay Károly, Rupert Rezső, Drozdy Győző nemzetgyűlési képviselőket, gróf Bethlen István miniszterelnököt, gróf Klebersberg Kunó közoktatásügyi minisztert egy beszerzendő zárt gépkocsin kihurcolják egy kültelken vásárlandó épületbe, s ott fogva tartják.

3. 1923 év tavaszán naptárilag meg nem határozható napokon terroristacsoport szervezését kezdték meg azzal a tervvel, hogy a kormányt elűzik és a nemzetgyűlést [...]

[Az ítéletből itt hiányzik egy oldalpár.]

[...] kulturális fölényének biztosítása céljából, „Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság”.

/M. N. M./ néven egy olyan szervezetet létesítenek, amely cél megvalósítását és felolvasások, művészi és tudományos előadások és matiné rendezésével, valamint a fent vázolt szellemben szerkesztett könyvek kiadásával és terjesztésével fogja megvalósítani.

1922 évi szeptember havában megtartották az alakuló közgyűlést.

Ezen KOVÁCS KORNÉL által szerkesztett alapszabályokat elfogadták és megválasztották a vezetőséget, az alapszabályokat pedig jóváhagyás végett felterjesztették a m. kir. belügyminiszterhez.

A vezetőség tagjai KOVÁCS KORNÉL szerint a következők voltak:

Elnök: dr. JÄGER KÄROLY MÁV-titkár, társelnökök: PATER BONAVENTURA /családi nevén GALLENÄRI ANTAL/, SZALAY IVÁN postafőtiszt, MAKKAY IMRE százados, dabasi HALÄSZ ZSIGMOND főhadnagy, dr. LATOR GÉZA törvényszéki bíró, VENCZEL GÉZA népjóléti központi igazgató, alelnökök: dr. KAPOSSY MIKLÓS népjóléti miniszteri fogalmazó, dr. UMLAUF SZIGFRID és KOVÄCS TIVADAR, ügyvezető elnökök: KOVÄCS KORNÉL, titkár: SZALAY JÄNOS, pénztáros VERKOCZKY KÄROLY, majd KOVÄCS ÄRPÄD, könyvelő: SZOBODEZKY ALADÄR.

A vezetőség egyelőre a hadviseltek országos gazdasági szövetkezetének a Dohány utca 15 számú házban lévő hivatalos helyiségében szerzett egy szobából álló irodahelyiséget.

Majd 1923 év tavaszán BECKER ISTVÄN vádlott engedte át a Pannónia szálloda 105 számú szobáját irodai használatra.

BECKER ISTVÄN, TARNOVSZKY PÄL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÄNG EDE vádlottak nem voltak az M. N. M. tagjai, TARNOVSZKY PÄLT csupán adománygyűjtéssel bízták meg.

A kulturális társaság vezetőségének tagjai közül csupán KOVÄCS TIVADAR, KOVÄCS KORNÉL, KOVÄCS ÄRPÄD, UMLAUF SZIGFRID, SZALAY JÄNOS, SZOBODECZKY ALADÄR és ezeken kívül VASS TITUSZ, aki a kulturális társaság érdekében propagandával

foglalkozott, járogattak fel a Dohány utcai, majd a Pannónia szállodai irodahelyiségébe.

A M. N. M. első teendője az volt, hogy a kitérített cél megvalósításához a szükséges pénzt megszerezze.

Elhatározták, hogy az anyagi eszközöket hazafias adományok gyűjtésével fogják megszerezni.

E célból először Budapest, majd az ország egész Budapest, majd az ország egész területére megszerezték Budapest székesfőváros polgármesterének 100.747/922 számú és a belügyminiszternek 42048/923 B. IX. számú engedélyét.

Az adományok gyűjtésében részt vett VASS TITUSZ, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZÉKELY JÁNOS és ZÁVORY KÁLMÁN. Ezek a gyűjtött összeg után 25 % gyűjtési jutalékot kaptak.

A vidéken való adománygyűjtést 45 % jutalék fejében átengedték a gyermeknyaralattási propaganda vezetőinek, Fodor Andornak, Groff Samunak és Farkas Istvánnak.

A fentebb 1. pont alatt megjelölt vádat illetően KOVÁCS KORNÉL vádlott a nyomozás folyamán, /lásd XII./3 szám kihallgatási jegyzőkönyvet/ azt adta elő, hogy lehetséges, hogy valaki félig tréfásan szóba hozta, hogy jó volna a Dohány utcai zsinagógát sok zsidóval együtt levegőbe röpíteni, de ezzel az ötlettel, mint komoly tervvel nem foglalkoztak.

A főtárgyaláson tagadta, hogy ily tárgyú megbeszélésen részt vett volna, ily célra szervezkedést kezdeményezett volna, vagy hogy ily tárgyú beszélgetést még csak hallott volna is.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú a nyomozás folyamán /lásd XII/5. sz. kih. jegyzőkönyvet/ azt adta elő, hogy 1923 évi április havában KOVÁCS KORNÉLLAL együtt a Pannónia szállóból a Gresham-palota

felé ment, s ekkor mesélte neki, hogy tervezik a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását a csatornában elhelyezendő oly robbanószerrel, melyből 1/10-eddel kevesebb kell, mint az ekrazitból, de a KKVSz parancsnoksága e terv végrehajtását megtiltotta.

ZÁVORY KÁLMÁN azonban a főtárgyaláson azt a terhelő vallomását visszavonta, s a főtárgyaláson azt is előadta, hogy VASS TITUSZ egy alkalommal mondta neki az utcán, hogy „milyen jó hecc volna, ha a Dohány utcai zsinagógát fel lehetne robbantani, ha volna hozzá anyag és ember.”

ZÁVORY KÁLMÁN tanú hitelt érdemlőségét egyébként aggályossá teszi az a körülmény, hogy saját beismerése szerint a KOVÁCS testvérekkel az érintkezést megszakította, mert bár ők megígérték neki, hogy „M. N. M”-hoz főtisztviselőnek veszik be, s ennek ellenér egyszerű gyűjtőnek tették be, majd pedig azt hallotta SZÉKELY JÁNOSTÓL, hogy a KOVÁCS fivérek meg akarják verni.

KOVÁCS ÁRPÁD vádlott úgy a nyomozás, mint a főtárgyalás során azzal védekezett, hogy a vádba tett szervezkedéséről mit sem tud, sohasem hallotta a zsinagóga felrobbantásáról folytatott beszélgetést.

KOVÁCS TIVADAR vádlott tagadta, hogy a vádba tett szervezkedésről, illetve a zsinagóga felrobbantási tervéről tudott volna, s mint a főtárgyaláson előadta, ő bár állandóan feljárt a hivatalos helyiségükbe, de ott sohasem esett szó a zsinagóga felrobbantásáról.

Igaz ugyan, hogy VASS TITUSZ a nyomozás folyamán, amint ott a Bp. 313. §-a alapján felolvasott nyomozati vallomása /XII/1 kih. jkv./ tartalmazza, azt adta elő, hogy egy alkalommal a Dohány utca 15 számú házban lévő irodahelyiségben, amikor KOVÁCS KORNÉL,

KOVÁCS TIVADAR, SZOBODECZKY ALADÁR és ő is jelen volt, KOVÁCS TIVADARRAL arról beszélgettek, hogy mi módon lehetne a Dohány utcai zsinagógát felrobbantani, s hogy ő akkor annak a véleményének adott kifejezést, hogy azt a városi kanálisban elhelyezett pokolgéppel lehetne végrehajtani, s hogy KOVÁCS TIVADAR ezt a tervet a KKV SZ parancsnokságával is közölte, az azonban a terve végrehajtását megtiltotta, ezt a terhelő vallomását azonban még a nyomozás folyamán KOVÁCS TIVADARRAL történt szembesítés alkalmával visszavonta.

SZOBODECZKY ALADÁR vádlott is tagadta, hogy jelen lett volna a VASS TITUSZ által említett magánbeszélgetésen.

E vádlottal szemben terhelő adatot csupán VASS TITUSZ vádlottnak az a vallomása szolgáltat, hogy VASS TITUSZ és KOVÁCS TIVADAR fent leírt beszélgetése az ő jelenlétében történt.

BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, dr. UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottak azzal védekeztek, hogy a zsinagóga felrobbantásának tervéről mit sem tudnak.

E vádlottak védekezésével szemben azonban bűnösségükre mutató adat nem merült fel.

A kir. törvényszék arra vonatkozóan, hogy vádlottak a Dohány utcai zsinagógának s az oda istentiszteletre összegyűlő híveknek felrobbantására szervezkedést vagy mozgalmat kezdeményeztek, VASS TITUSZ és ZÁVORY KÁLMÁN fent ismertetett vallomásait bizonyítéknak nem fogadta el, mert még abban az esetben is, ha a vallomások a valóságnak megfelelőnének, legfeljebb csak arról lehetne szó, hogy VASS TITUSZ és KOVÁCS TIVADAR egy ilyen gonosz ötletet, tervet vetettek fel, anélkül azonban, hogy a terv végrehajtására bármi előkészületeket tettek, szervezkedést

vagy mozgalmat kezdeményeztek, vagy abban tevékenyen részt vettek volna.

De egyébként is a pokoli ötlet végrehajtása a közönséges bűnszövetkezet taglétszámát meghaladó nagyobb szervezkedés vagy mozgalom kezdeményezését nem is igényelte.

De mindezekről eltekintve a kir. törvényszék jogi felfogása szerint egymagában a gonosz terv felvetése nem vonható az 1921. III. tc. 1. §-ának első bek. meghatározott kezdeményezés fogalma alá, mert az ez által védett jogi érdekeket veszélyeztető szervezkedés vagy mozgalom alanyi és tárgyi feltételeit meg nem valósította.

A 2. pontban leírt vádat illetően vádlottak tagadásával szemben a következő bizonyító adatok merültek fel:

SZÉKELY JÁNOS tanú azt adta elő, 1923 év május havában egy este 7 óra tájban benyitott a Pannónia szálló 105 számú szobájába, ahol ott találta KOVÁCS KORNÉL, KOVÁCS TIVADART, SZOBODECZKY ALADÁRT, VASS TITUSZT, ZÁVORY KÁLMÁNT egy Hugyecz nevű, és még előtte ismeretlen egyént. Utóbb odajött KOVÁCS ÁRPÁD is.

Ez alkalommal arról folyt ott a beszélgetés, hogy a M. N. M. egységes gyűjtést fog indítani, s a begyűlt összeget arra fogják felhasználni, hogy egyes minisztereket és nemzetgyűlési képviselőket, akik az országnak kárára vannak, eltegyenek láb alól. Ezt úgy fogják megvalósítani KOVÁCS TIVADAR és SZOBODECZKY ALADÁR magyarázata szerint, hogy vesznek egy kültelki házat és egy csukott autót, s majd azokat a politikusokat, akik ellen kifogásuk van, a csukott autón a kültelki házba hurcolják, s ott „elintézik”.

Szerinte az „elintézés” azt jelentette, hogy elteszik láb alól.

Emlékezete szerint gr. Klebersberg Kunó, Rassay Károly, Vázsonyi Vilmos és Bethlen István és még egynehány politikus neve került szóba.

ZÁVORY KÁLMÁN pedig a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy ő is jelen volt a fent jelzett alkalommal a Pannónia szálló 105 számú szobájában, 1923 évi március hó 15-én a SZÉKELY JÁNOS által előadott beszélgetésen.

Azt is előadta, hogy egy alkalommal az utcán KOVÁCS KORNÉL elmesélte neki, hogy vesznek Budapest környékén egy házat, aztán egy zárt autót, azon dr. Rassay Károlyt, Rupert Rezsőt, Drozdy Győzöt s a szociáldemokrata képviselőket kihurcolják a kültelki házba.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú azt a nyomozati a nyomozati vallomását azonban a főtárgyaláson visszavonta.

Kürthy Endre tanú a nyomozás folyamán azt adta elő /lásd VII.-16. kih. jkv./, hogy SZOBODECZKY ALADÁR 1923 évben Pünkösöd előtt azt mesélte neki, hogy vesznek egy kültelki házat, és egy árt autót, amelyen egyes politikusokat elhurcolnak a kültelki házba, s ott kivégzik. A főtárgyaláson azonban ezt a vallomását oda módosította, hogy ezeket a dolgokat SZÉKELY JÁNOS mesélte neki.

VASS TITUSZ vádlott a nyomozás folyamán tett és a Bp. 31. §-a értelmében felolvasott vallomása szerint /lásd VII.25. sz. kih. jkv./ többször volt szó a KOVÁCS testvérek, SZOBODECZKY ALADÁR, ZÁVORY KÁLMÁN és az ő jelenlétében arról, hogy a kormány helytelenül cselekszik, s hogy az ellenzéki, s különösen a szocialista képviselők hazafiatlan magaviseletet tanúsítanak, ezért el kellene őket verni.

Ő azonban ez ellen tiltakozott. Arról szó sem volt, hogy Bethlen István miniszterelnököt el kellett intézni, sőt, ellenkezően, a miniszterelnököt mindig csak dicsérték.

A kir. törvényszék SZÉKELY JÁNOS vallomását nem fogadja el hitelt érdemlőnek.

Ez a tanú ugyanis maga beismerte, hogy KOVÁCS TIVADAR őt az adománygyűjtésből folyóan arcul ütötte, mely körülmény arra a következtetésre szolgálhat támpontul, hogy KOVÁCS TIVADARRAL olyan ellenséges viszonyban él, mely őt valótlan tanúvallomásra is képessé teszi.

Megbízhatatlanságot bizonyítja az a körülmény, hogy a főtárgyaláson még azt is tagadta, hogy büntetve volt, amikor aztán saját kérelmére elkészített ujjnyomat-lapja alapján a kir. törvényszék az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalt megkereste előéleti adatainak közlése végett, az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal az ujjnyomat alapján megállapította, hogy SZÉKELY JÁNOS lopások és közveszélyű munkakerülés miatt már büntetve volt.

A vádlottak iránt táplált bosszú érzetét bizonyítja Babos László tanú ama vallomása is, hogy a főtárgyalás folyama alatt Babos László tanút minden nap arra figyelmeztette, hogy terhelő vallomását ne vonja vissza, hanem tartsa fenn, Kürthy Endre tanú vallomásával pedig bizonyíttatott, hogy a nyomozás folyamán őt is befolyásolta, hogy vádlottak ellen terhelő vallomás tegyen.

ZÁVORY KÁLMÁN vallomását nem fogadta el a kir. törvényszék hitelt érdemlőnek azért, mert a fent kifejtettek szerint a KOVÁCS testvérekkel az érintkezést megszüntette, tehát rájuk haragudott, és mert nyomozati vallomását a főtárgyaláson visszavonta.

Kürthy Endre vallomását a kir. törvényszék megbízhatatlannak tartja, mert maga is beismerte, hogy terhelő vallomását SZÉKELY JÁNOS elbeszéléséből merítette.

VASS TITUSZ vallomása végül az állam és társadalom tömeges rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedés vagy mozgalom kezdeményezése vagy létesítése tárgyában bizonyító adatokat nem tartalmaz.

A fenti kifejtett okok alapján a kir. törvényszék úgy találta, hogy a 2. pontban megjelölt vád bizonyítva nincs.

A 3. pontban megjelölt azt a vádat illetően, mely szerint a vádlottak terrorcsapatot szerveztek abból a célból, hogy a kormányt és a nemzetgyűlést feloszlatták erőszakkal, és helyükbe katonai diktatúrát juttatnak uralomra, s ezekkel a szervezkedésekkel és azok céljaira az M. N. M. nevében pénzadományokat gyűjtöttek, előkészületeket tettek egy nagyváradi román állampénztár kifosztására, továbbá emberi élet kioltására alkalmas lőfegyvereket és robbanószerkezeteket szereztek be, vádlottak tagadásával szemben a következő bizonyító adatok merültek fel.

ZÁVORY KÁLMÁN tanú a nyomozás folyamán azt adta elő, hogy a KOVÁCS testvére előtte azt fejtegették, hogy egy terrorcsapatot akarnak szervezni, mellyel esetleg a kormányt elűzik, a nemzetgyűlést feloszlatták, és katonai diktatúrát fognak uralomra juttatni. Azt is előadta, hogy KOVÁCS TIVADAR őt ebbe a terrorcsapatba fel is vette, s erre valami különleges esküt tettek, amelyben a Hadúrnak tettek fogadást.

Ezt a vallomást azonban a főtárgyaláson visszavonta, s azt adta elő, hogy az általa vetett eskü szövege a „Hadúr” szó kivételével azonos a KKVSZ esküszövegével, illetve az alkalommal a Hadúrra esküdött fel.

Kürthy Endre tanú pedig a nyomozás folyamán azt vallotta, hogy 1922 évi november hó 30. napján, névnapja alkalmával KOVÁCS KORNÉL és KOVÁCS ÁRPÁD ittas állapotban egy dalt énekelt, mely úgy kezdődött: „Terrorista vagyok én, vagyok én”...

Már a főtárgyalás folyamán azt adta elő, hogy KOVÁCS ÁRPÁD csak elmondott neki valami nótaszöveget, melyik valahogy úgy kezdődött: „fehérterrorista vagyok én”, de ezt a nótát jelenlétében senki sem énekelte.

Végül MAYER OSZKÁR vádlottnak a Bp. 313. §-a értelmében felolvasott vallomása szerint dr. UMLAUF SZIGFRID egy alkalommal elbeszélte neki, hogy birkózókat, erős embereket és nyomozókat szed össze.

Dr. UMLAUF SZIGFRID vádlott azzal védekezett, hogy ő a KKV SZ részére rohamcsapatot szándékozott létesíteni, lehetséges, hogy említette, hogy e célból erős embereket keres, MAYER OSZKÁR ezt értette félre. Tagadja azonban, hogy birkózókról említést is tett volna.

Végül SZÉKELY JÁNOS tanú a főtárgyaláson mint új dolgot azt is felhozta, hogy Babos Lászlótól hallotta, hogy KOVÁCSÉK azt is tervbe vették, hogy Budapesten minden kerületben lesz tíz veszedelmes emberük, kik gyilkosságra is vállalkoznak.

A kir. büntetőtörvényszék a fent nevezett tanúk vallomását a már kifejtett okoknál fogva hitelt érdemlőnek nem fogadta el.

MAYER OSZKÁR vallomásának tartamát pedig nem tekintheti olyannak, amelyből, arra lehetne következtetni, hogy a vádlottak, vagy azok egy része az állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására irányuló terrorcsapatot szerveztek, vagy ilyen szervezkedést kezdeményeztek volna.

Ami a vádnak azt a részét illeti, hogy a vádlottak az M. N. M. Kulturális Társaság nevében abból a célból gyűjtöttek pénzt, hogy azokat az állam- és társadalomellenes indokra felhasználják, a bíróság a kir. törvényszék könyvszakértő által teljesített könyv-vizsgálat adatai és véleménye alapján bizonyítottan fogadta el, hogy a befolyt pénzzadományt a vezetőség részint gyűjtési jutalékok, részint saját kiadásai fedezésére fordították, s mint a szakért mondja, adminisztrálták.

Ami a vádba tett cselekményt illeti, mely szerint vádlottak előkészületeket tettek arra, hogy Nagyváradon egy román állampénztárnokkal együtt, s azzal egyetértve színleges rablás ürügye alatt az ottani állampénztár pénzkészletét Magyarországra csempéssék, s a pénzt állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló célra, és a fent leírt tényállás szerint terrorcsapat szervezésére, zárt autó, kültelki ház vásárlására fordítják, a kir. törvényszék KOVÁCS TIVADAR, VASS TITUSZ, BECKER ISTVÁN, ZÁVORY KÁLMÁN, LÁNG EDE és SÜVSBERG TIVADAR egybevetett vallomása alapján bizonyítottan fogadja el ugyanazt a tényt, hogy KOVÁCS TIVADAR, VASS TITUSZ és BECKER ISTVÁN a nagyváradai állampénztár kifosztására előkészületeket tettek, azt azonban, hogy azt a pénzt a vád által megjelölt célra tervezték volna fordítani, bizonyítottan nem tekinti, mert erre vonatkozóan semmi bizonyító adat nem merült fel.

Ami végül a vádnak azt a részét illeti, hogy a vádlottak a bűnös szervezkedés és mozgalom céljaira lőfegyvereket és robbanóanyagokat szereztek be, a kir. törvényszék a következő tényállást fogadta el bizonyítottan:

VASS TITUSZ, ZÁVORY KÁLMÁN, KOVÁCS KORNÉL, dr. UMLAUF SZIGFRID, SZALAY JÁNOS, KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS

MÁRTON, WEISZBERGER SÁNDOR, CZIGÁNY SÁNDOR ÉS JÓB-FANCSALI GYŐZŐ egybevetett vallomásaival bizonyítva van, hogy 1922 évi október hó 15. napja előtt, amely napon köztudomás szerint a román király és királyné gyulafehérvári megkoronázása történt, MAKKAY IMRE tüzér százados egy doboz kézigránátot adott át KOVÁCS KORNÉLNAK, amelyet KOVÁCS KORNÉL az M. N. M. irodahelyiségében helyezett el. Ezeket a kézigránátokat KOVÁCS TIVADAR a nagyváradi állampénztár tervezett kifosztása alkalmával vitte magával.

ZÁVORY KÁLMÁN, aki 1921 évi májustól 1922 januárig a Felkusházy irredenta csoportnál szolgált, Tamcsó Lajos főhadnagytól 27 kilogramm ekrazitot kapott.

Ebből 1922 év november havában 9 adagot adott át VASS TITUSZNAK, aki azt Aradra vitte. Majd 1922 év március havában újból 18 adagot és 80 méter angol gyújtózsínort adott VASS TITUSZNAK ugyanabból a célból, hogy Aradra szállítsa. VASS TITUSZ ezt a 18 adag ekrazitot két alkalommal átadta megőrzés végett KOVÁCS TIVADARNAK, aki azt a M. N. M. irodahelyiségében tartotta.

Ezt a 18 adag /kilogramm/ ekrazitot SZALAY JÁNOS a saját lakására vitte, és abból a nyomozás folyamán 9 kilogrammot Korvig Mártonnak, 9 kilogrammot pedig Weinber Sándornak és Jób-Fancsali Győzőnek adott át megőrzés végett.

A Korvig Mártonnak átadott 9 kilogramm ekrazitot Czigány Sándorhoz vitték el elrejtés végett.

A főtárgyalás folyamán vádlottak tagadásával szemben semmiféle bizonyíték nem merült fel arra, hogy vádlottak ezeket a robbanóanyagokat abból a célból szerezték be, hogy azokat állam

és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására felhasználják.

A kir. törvényszék az egyes bűncselekmények tekintetében a fent részletezett adatok alapján KOVÁCS TIVADAR, KOVÁCS ÁRPÁD, BECKER ISTVÁN, SZALAY JÁNOS, SZOBODECZKY ALADÁR, lovag UMLAUF SZIGFRID, TARNOVSZKY PÁL, SZTACHÓ SZAVÉR és LÁNG EDE vádlottakat az 1921. évi III. tc. 1. §-ának első bek. ütköző és a 8. §. harmadik bekezdésének első tétele szerint minősülő, az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló büntettének vádja és következmények terhe alól a Bp. 386. § 2. pontja alapján mentette fel.

Budapest, 1925. október 22.

dr. Publik sk. ft. elnök
dr. Kovács sk. előadó kr. törvsz. bíró

Hiteles másolat, gépelt.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473

**A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM
BIZALMAS KÖRLEVELE TÖRVÉNYHATÓSÁGOKNAK
ÉS A RENDŐRKAPITÁNYSÁGOKNAK A NEMZETI
MUNKAVÉDELMI TARTALÉK A MEGSZŰNT
KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGEL VALÓ
KAPCSOLATBA HOZÁSA TÁRGYÁBAN
BUDAPEST, 1926. MÁRCIUS 5.**

Magyar Királyi Belügyminiszter
szám: 3473/1925. VII. res.

Szigorúan bizalmas!
Sajátkezű felbontásra!

Tárgy: A Nemzeti Munkavédelmi Tartaléknak a megszűnt KKV-vel
való kapcsolatba hozása

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, a budapesti
főkapitánynak és valamennyi kerület főkapitánynak:

A legutóbbi időkben gyakran értesültem afelől, hogy a Nemzeti
Munkavédelmi Tartalékot a közönség a már rég megszűnt Kettős-
kereszt Vérszövetséggel hozza kapcsolatba, ami azután alkalmas

arra, hogy magát a Nemzeti Munkavédelmi Szervezetet a kellőképpen nem tájékozott polgárok előtt ellenszenvenessé, gyűlöletessé tegye.

Ennek az intézménynek, amely az állami újjáépítésnek, a gazdasági élet szociális békéjének egyik legbiztosabb támasza, nagy érdekét képezi, hogy ún. tartaléka és ez által a szervezet maga ferde megvilágításba ne kerüljön.

Felhívom Méltóságodat, hogy a közönség eme téves megállapításainak ellenében a rendelkezésére álló módon és a legbizalmasabb úton hasson oda, hogy az NMV tartalékának a volt KKV-vel való mindennemű összefüggése a közfelfogásból elimináltassék.

Figyelmeztesse a vármegyei, illetőleg a városi és rendőri tisztviselő kart, hogy a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék említésekor még kollegiális, bizalmas beszélgetéseknél is tartózkodják a KKV-re való hivatkozásból, nehogy esetleg megszokásból idegenek előtt is ily megnevezést használjon.

Budapest, 1926. évi március hó 5-én

[sajátkezű olvashatatlan aláírás]
miniszteri tanácsos

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

10.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945

**A MAGYAR ÁLLAMRENDRŐRSÉG BUDAPESTI
FŐKAPITÁNYSÁGÁNAK ÁLLAMRENDESZETI OSZTÁLYA
JELENTÉSE A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
FELOSZLATOTT EGYESÜLET ADATAI TÁRGYÁBAN BUDAPEST
FŐVÁROS FŐPOLGÁRMESTERÉHEZ
BUDAPEST, 1945. DECEMBER 03.**

Tárgy: A „Kettőskereszt Vérszövetség” elnevezésű felosztatott egyesület adatai
ad 50/fk. állre. 1940. sz.
lkt. biz. 205/1945. sz.

Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának
Államrendészeti Osztálya

Budapest

Múlt hó 6-án kelt átiratára válaszolva közlöm az alábbiakat:

A Kettőskereszt Vérszövetség a múlt világháborút követő ellenforradalmi időkben alakult Siménfalvy tábornok vezetése mellett. A vidéki szervezetek élén Makay Imre tüzér ezredes állott. A Vérszövetség szoros kapcsolatban volt az Etelközi Szövetséggel,

nagyrészt közös vezetés mellett is működtek. Célkitűzéseik is hasonlóak voltak: minden baloldali megmozdulás elfojtása.

Mint minden titkos szervezetben, úgy itt is a tagok szigorú fegyelem alatt állottak. Három fő részből álló fogadalmat kellett letenniük, amit ők irredenta eskünek neveztek. Az eskü három fokozatának be nem tartása büntetést vont maga után, súlyosabb esetekben „vérbírósági” intézkedést, ami elvben halál is lehetett.

A Szövetség területi szempontból budapesti és vidéki főosztályokra oszlott. Minden főosztálynak vezérmegfigyelői, főmegfigyelői és megfigyelői voltak. Ezek havi jelentésekben számoltak be a körzetükben lejátszódó baloldali megmozdulásokról. Ha bárkiről bármilyen adatra volt szükség, úgy ezek a megfigyelők kötelesek voltak azokat azonnal beszerezni. A tagok politikai meggyőződése a jobboldali antiszemita és antibolsevista karakteren belül nem volt korlátozva. Így tagjai között Horthy-pártiakat, legitimistákat, fajvédőket és nemzetiszocialistákat is lehetett találni.

Céljuk nemcsak a baloldal figyelemmel kísérése volt, hanem a megbízható jobboldali elemek összetartása és felfegyverzése is. Fegyveres terrorkülönítményei leginkább a Nagy-Alföldön dolgoztak.

Antibolsevista célkitűzéseik révén meglehetősen politikai súlyuk volt, ez azonban a Bethlen-éra alatt kezdett eltűnni, mint ahogy az egész Vérszövetség jelentősége is a harmincas években, különösen egyéb korszerű jobboldali megmozdulások miatt, erősen csökkent. Leginkább az Etelközi Szövetség vette át a helyüket.

Horthy tagsága nem állapítható meg, de tudomása és hallgatóságos jóváhagyása mellett az egyesület működésével kapcsolatban kétségtelen. A vezetők közül meg kell említeni Than Károly bárót, Kárpáthi Kamilló tábornokot, vitéz Jánky Kocsárd

tábornokot, ifj. Horthy Istvánt, Erdélyi Lóránt vármegyei főjegyzőt, Héjjas Ivánt, Szigetváry alezredest, Teleki Mihály és Teleki Béla grófokat, Vass grófnét, dr. Petrányi Rezsőt, Teleki Tibor gróf képviselőt, Ernst Vilmos főjegyzőt, Ferentzy Kálmán isk.igazgatót, Hatvany Lajos bárót, Helle századost, vitéz Kemény János vm. főjegyzőt, Klebersberg Kunó volt minisztert, Prónay Pált, Prohászka Ottokárt, stb., stb.

Budapest, 1945. december 3.

[sajátkezű aláírás]

Dr. Balassa Erich

r. őrnagy

sajtóelőadó

[sajátkezű aláírás]

Szaberszky József

r. ezredes

a társadalmi alosztály vezetője

Eredeti, gépelt, aláírt tisztázat.

A TANULMÁNYBAN ÉS A LEVÉLTÁRI FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külügyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-étől 1922. december 19-éig a Bethlen-kormányban a külügyminiszteri tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális tevékenységet is folytatott. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközösségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztette az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festészettel, színpadi rendezéssel, irodalommal, valamint Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, birtokaitól megfosztva, szegényen, mellőzötten hunyt el Budapesten.

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1980-ban avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia had-

seregében csapatszolgálatot teljesítet, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tisztt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálattot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg síófoki Fővezér-ségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és / vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzó-pártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresz-

tény Kiszeg Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Budaváry László (1889–1962) néptanító, újságíró, radikális jobboldali politikus. Csáktornyan (1909–1910), Sáropatakon, Magyarokmónán és Ungváron dolgozott tanítóként tanító (1910–1913), a magyarosítás terén szerzett érdemeiért szolgálattételre a budapesti tanfelügyelőségre rendelték be, közben az I. világháborúban, mint póttartalékos szakaszvezető frontszolgálatot teljesített. A Tanácsköztársaság bukása után állásából elbocsátották. A két világháború között a magyarországi szélsőjobboldal egyik meghatározó, hírhedten antiszemita politikusa és politikai újságírója, aki elsősorban, a magyarországi zsidókérdéssel foglalkozott. 1920-ban nemzetgyűlési indítványt nyújtott be a zsidókérdés „intéz-

ményes” megoldására, amelynek lényege, hogy hogyan és miként lehet hatékonyan és gyorsan a zsidókat minden vagyonuktól megfosztani. Ő alkotta meg továbbá a zsidók megrendszabályozására a hírhedten abszurd tíz pontot, amelyet törvénytervezetként is. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, 1920-1930 között alelnöke. Politikai pályafutását a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjában kezdte, később szakított velük és kezdeményezte a Magyar Nemzeti Párt megalakítását (a párt tagjai között voltak a hírhedt különítményparancsnokok, Prónay Pál és Héjjas Iván is). A párt Prónay Fasiszta Pártjából szerveződött, amely a Mussolini-féle pártstruktúrát igyekezett Magyarországon átvenni. A belügyminisztérium 1932-ben betiltotta a pártot. Az 1930-as évek végén a nyilas mozgalomhoz csatlakozott, azonban hamar annyira kiábrándult Szálasiból, hogy népszerű könyvet írt ellenük. A II. világháború után letartóztatták, a népbíróság 12 évi börtönre ítélte (HU-BFL-XXV-1-a-1945/778). 1962-ben hunyt el Budapesten.

Buday Dezső (1868–1932) mérnök, radikális jobboldali politikus. A József Műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, ismereteit nyugat-európai (svájci, francia- és németországi) tanulmányútja során egészítette ki. A Tisza (1890–1910), majd a Duna szabályozási munkálatainál ármentesítő és belvízmérnök (1910-től), később a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. (BSZKRT) igazgatója. A Keresztény Nemzeti Egység Pártja, majd a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt programjával nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő 1922 és 1932 között. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapító tagja, az 1920-as években elnöke. A két világháború között a magyarországi antiszemita mozgalmak egyik vezetője, sajátos elképzelései szerint az antiszemitizmus erősödése lett

volna szükséges a zsidóság teljes asszimilációjához. Mérnökként elsősorban árvíz- és belvízvédelmi műtárgyak tervezésével foglalkozott. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregtest vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az Antant Katonai Bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

Csőrgy Károly (1878–1928), született Uhlig Károly, katonatiszt, tábornok. 1901-ben végezte el a Ludovika Akadémiát. 1906-1912 között a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Részt vett az I. világháborúban, 1912-től százados kapitány volt, a világháborút végigharcolta. A Tanácsköztársaság alatt vezérkari tisztként szolgált, 1919 szeptemberétől 1922-ig a budapesti honvéd karhatalom vezérkari főnöke volt. Egyes források szerint a Kettős-kereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1922 és 1924 között a Ludovika Akadémián harcászatot és

hadseregszervezést tanított. 1922-ben vitézi címet kapott, ekkor a nevét édesanyja, Csörgey Mária vezetéknévére magyarosította. Tábournokká való kinevezése után, 1927-től haláláig a várpalotai és hajmáskéri honvéd gyakorlótábor parancsnoka volt. 1928-ban több társával együtt egy balesetben veszítette életét a Várpalota közelében lévő honvédségi lőtéren, amikor egy titokban kifejlesztett légvédelmi ágyú lögyakorlat során felrobbant.

Daruváry Géza (1866–1934) diplomata, politikus, miniszter. Jogi tanulmányai után a budapesti törvényszéknél kezdte pályafutását, majd az igazságügyminisztériumba került. 1894-től külügyi szolgálatba lépett, konzul volt több külföldi államban. 1905-ben, mint udvari tanácsos, Ferenc József kabinetirodájába került, ahol 1910-ben a miniszteri osztály vezetője lett. IV. Károly trónra lépésekor nyugalomba vonult, az ellenforradalmi rendszer első éveiben azonban ismét hivatalt vállalt. A Bethlen-kormányban 1922. június 16-ától 1923. június 11-éig igazságügy, részben ezzel párhuzamosan 1922. december 19-étől 1924. október 7-éig külügyminiszter. Minisztersége idején zajlottak le az Szovjetunióval a kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatok felvételére irányuló, végül is eredmény nélkül maradt tárgyalások. 1934-ben hunyt el.

Drozdy Győző (1885–1970) kisközpárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kisközpárt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemitizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselek-

mények ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismét országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi. Nemzeti Bizottság elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ből, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracsán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban, mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autokernél mint könyvelő dolgozott, később különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismerésül kivételes nyugdíj ellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban és a Budapesti Tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tiszttviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresz-

tény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934-35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnan soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett. Pályájáról, főként az emigrációban töltött éveiről lásd bővebben: KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, majd kivégezték. Pályájáról részletesebben lásd: VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a*

közigazgatási gyakorlatban 1919–1944, in *Tanulmányok a Holokauszt-ról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

Georg Escherich (1870–1941) német radikális jobboldali politikus, polgári foglalkozására nézve erdőmérnök. Sokáig a Bajor Néppárt képviselője, majd 1919-ben a rövid életű Bajor Tanácsköztársaságot leverő egyik jobboldali milícia parancsnoka. Paramilitáris vezetőként a szélsőjobboldali, antiszemita ORGESCH (=Organisation Escherich) milícia alapítója, akit szoros szálak fűztek az osztrák nacionalista Heimwehr-milíciákhoz és a hasonló magyar paramilitáris társaságokhoz, így a Kettőskereszt Vérszövetséghez is. Az ORGESCH-t az antanthatalmak nyomására 1921-ben lefegyverezték, de Escherich tovább próbálkozott hasonló organizációk szervezésével. 1928-ban megalapította a bajor Heimatschutz nevű félkatonai formációt, de az 1933-as nemzetiszocialista hatalomátvétel után háttérbe szorították, milíciája nagy része pedig beolvadt az SA-ba. 1941-ben hunyt el.

Fábián Béla (1889–1966) ügyvéd, politikus, publicista. Tanulmányait a bécsi és budapesti egyetem-en végezte. Ügyvédjelöltként Vázsonyi Vilmos titkára volt. 1915-ben bevonult katonának, de hamarosan hadifogságba esett. A Tanácsköztársaság idején antikommunista magatartása miatt letartóztatták. 1920–22-ben a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. Nagy szerepet játszott a Nemzeti Demokrata Pártban. 1922-től 1939-ig képviselő a Nemzeti Demokrata Párt, illetve az Egyesült Szabadelvű és Demokrata Ellenzék programjával. 1920-tól önálló ügyvéd, emellett publicisztikai és irodalmi tevékenységet is kifejtett. Műveiben szélsőségesen

keveredtek a polgári demokrata és liberális nézetek az éles kommunista- és szovjetellenességgel. A parlamentben számos alkalommal felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak tevékenysége és az antiszemitizmus ellen. 1934-ben fellépett a Szovjetunió diplomáciai elismerése ellen. A német megszállás idején letartóztatták és koncentrációs táborba hurcolták. Nem tért vissza Magyarországra, az USA-ban telepedett le, ahol a jobboldali magyar emigráció egyik vezéralakja lett. 1966-ban hunyt el.

Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus. Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítéldbírájának nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője, kommandátora lett. 1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közszolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztiszteletben álló jobboldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben a szélsőjobbra tolódás

jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot, az 1944. októberi nyilas puccs után pedig a nyilas törvényhozó testület felsőháza, a Felsőházi Tagok Nemzeti Szövetsége elnöke lett. A világháború után aktívan részt vett a jobboldali magyar emigráció tevékenységében. 1949-ben, Németországban hunyt el. Életéről bővebben lásd: ARDAY Géza, *Elvhűség és jellem. Első kommandátorunk, Feilitzsch Berthold pályaképe*, in uő, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014, 39–43.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszthelyetesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevével jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes letartóztatásba

helyezték egy razziát követően, amikor elfogták. Előbb 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Tábora elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem

szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Grösz József koncepció perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadművelleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kiscgazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista

mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztársait fontos politikai és

katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, Gömbös Gyula, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Görgey György (1882–?) ezredes, később tábornok. 1919-ben az ellenforradalmi Nemzeti Hadsereg egyik tisztí különítményének parancsnoka, az úgynevezett szegedi kapitányok egyike. Horthy Miklós bizalmas katonatársaként 1920 és 1927 között a kormányzóí testőrség parancsnoka, majd a Magyar Királyi Honvédség méneskari felügyelője.

Gratz Gusztáv (1875–1946), magyar politikus, gazdasági szakember, történész. 1917-ben Magyarország külügyminisztere, a Tanácsköztársaság alatt a Bécsben székelő antikommunista magyar emigráció, az Antibolsevista Comité tagja volt. Az ellenforradalmi rendszer hatalomra kerülése után 1919 novemberétől 1921 januárjáig bécsi magyar nagykövet volt. 1921 januárjától áprilisáig külügyminiszter volt Teleki Pál első kormányában, ezt követően IV. Károly király az uralkodó magyar trónra való visszatérését előkészítő magyarországi megbízottja volt. Legitimista elkötelezettsége miatt a két királypuccs és IV. Károly trónfosztása után politikailag háttérbe szorult, 1926-tól visszatérhetett a politikai életbe, újra országgyűlési képviselő lett. 1946-ban hunyt el Budapesten.

Habsburg-Lotharingiai Albrecht vagy Albert (1897–1955) magyar királyi herceg, földbirtokos, politikus. 1926-ban a frankhamisítási

per egyik vádlottja, 1927-től a magyar országgyűlés felsőházának tagja. 1930-ban rangon aluli házasságot kötött, ezért a Habsburg család hagyományai szerint utódait már nem illette meg a főhercegi cím. Hitler 1933-as hatalomra kerülése után a szélsőjobboldal aktív politikusa lett, egyike a vállaltan nácibarát magyar politikusoknak. Baráti kapcsolatok fűzték a Harmadik Birodalom elitjéhez, különösen Heinrich Himmler SS-vezetőhöz, a világháború alatt az SS és a Gestapo társadalmi kapcsolataként működött, a háború vége felé pedig már aspirált a magyar kormányzói címre is. 1945-ben a Vörös Hadsereg elől Ausztriába, majd Argentínába menekült, ahol emigrációban hunyt el 1955-ben.

Hatvany Lajos (1880–1961) eredetileg Deutsch, majd Hatvany-Deutsch, végül Hatvany Lajos, báró, író, irodalomtörténész, újságíró, lapkiadó, mecénás. Gazdag gyártulajdonos családban nőtt fel, családja előszeretettel támogatta a kultúrát. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1905-ben bölcsészdoktori diplomát szerzett. 1908-ban Ignotussal és Fenyő Miksával megalapították a Nyugat című folyóiratot, mely a 20. század első harmadában a legnagyobb hatású irodalmi lap volt. 1911-ben Osvát Ernővel való személyes összetűzése miatt megvált a Nyugattól, és több évre Berlinbe költözött. 1917-ben tért vissza Magyarországra, ekkortól a Pesti Napló, majd az Esztendő című lapok szerkesztője volt. Az 1918-19-es polgári forradalom alatt a Magyar Nemzeti Tanács tagja és a Vörösmarty Akadémia egyik alapítója volt. A tanácsköztársaság végén Bécsbe emigrált, majd Berlinben és Párizsban élt. 1927-ben költözött vissza Magyarországra, ekkor a Horthy-rendszert bíráló írásai miatt bíróság elé állították és másfél év börtönre ítélték, de külföldi nyomásra végül kegyelmet kapott.

1938-ban újra emigrált, előbb Párizsban, majd Oxfordban élt. 1947-ben tért újra haza Magyarországra. A budapesti egyetem bölcsészettudományi karán tanított, 1959-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. 1960-ban, 80 éves korában hunyt el Budapesten.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíraskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben mint detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg.

A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Rendőri működését megírta emlékirataiban: HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kiscgazda, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

Homlok Sándor (1892–1963) született Holmok, katonatiszt, ezredes, később vezérőrnagy. Az I. világháborúban a 70. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnöke volt, majd a Kormányzó Katonai Irodájánál, illetve a Honvéd Vezérkarnál töltött be különböző pozíciókat. 1927 és 1934 között Párizsban volt katonai attasé, 1935 és 1945 között a Honvéd Vezérkar 5., sajtó- és propagandaosztályát vezette, mely a valóságban a szomszédos államok területén végrehajtott szabotázs- és diverzánsakciók kivitelezésével is foglalkozott. 1940-től újra katonai attaséi szolgálatot teljesített különböző államokban, többek között Németországban, Svédországban, Finnországban és Svájcban. 1945-ben nyugállományba helyezték. Amerikai emigrációban hunyt el 1963-ban. Pályájáról lásd: SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés*

és kémelhárítás történetéről, 1918–1945, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015, 158–159.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéréként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlás-sorozatban, a több száz ember életét követelő

fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, így módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarország kormányzó-jává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hú, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztek hadseregen belüli túlsúlyának köszönhetően ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrzetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek

ellene. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnan élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Rudolf Kanzler (1873–1956) német nacionalista politikus, paramilitáris vezető. 1905 és 1918 között a bajor tartományi törvényhozás (Landtag) képviselője. A bajor szocialista forradalom leverésére jobboldali nacionalista milíciát szervezett (Bürgerwehr), és a korai német Freikorps-mozgalmak egyik vezetőjévé vált. Szoros kapcsolatok fűzték Georg Escherich paramilitáris vezetőhöz, akinek milíciája (ORGESCH = Organisation Escherich) mintájára végül megalakította a saját radikális jobboldali, félkatonai szervezetét (ORKA = Organisation Kanzler). Szoros kapcsolatok fűzték az osztrák Heimwehr-milíciákhoz és a hasonló, magyar radikális jobboldali szervezetekhez (Ébredő Magyarok Egyesülete, Kettős-kereszt Vérszövetség). Alapvetően monarchista nézeteket vallott, ezért az 1933-as nemzetiszocialista hatalomátvétel után háttérbe szorult, egy időre be is börtönözték. 1956-ban hunyt el.

Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte, mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügy-

minisztersége alatt ment végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemoniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-ei német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyminiszterségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el. Pályájáról lásd bővebben: TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Kárpáthy Kamilló (1876–1952) katonatiszt, tábornok, felsőházi képviselő. Kassán és Pécsen járt gimnáziumba, majd a bécsi helyi katonai akadémiát és a bécsi hadiakadémiát végezte el. 1914-ben a 37. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnökeként vonult be a háborúba. 1915-ben a galíciai fronton szolgált alezredesként, majd 1917-ben ezredessé léptették, elő és kinevezték a 306. gyalogezred parancsnokává. 1918-ban a Honvédelmi Minisztérium I. osztályának

főnöke lett. Október 31-én, Budapesten a forradalom foglya lett. 1919-ben szolgálati nyugállományba vonult. 1920-ban visszahe-lyezték katonai tényleges állományba, 1921-ben a budapesti 1. honvéd gyalogezred parancsnoka lett. 1922-ben vitézzé avatták és tábornokká léptették elő. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság vezetőségi tagja volt. 1923–1926 között a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia parancsnoka volt. 1925. májusától altábornagyi rendfokozatban az 1. honvéd vegyesdandár parancsnoka lett. 1930-ban gyalogsági tábornokká léptették elő, és öt éven keresztül a Magyar Királyi Honvédség vezérkari főnöke. 1935-ben vonult végleg nyugállományba. Az 1938-as eucharisztikus világkongresszus egyik főbizottságának elnöke volt. 1941-től nyugállományú vezérezredes és magyar királyi titkos tanácsos, 1942–1944 között felsőházi tag volt. A háború után, 1950-ben kitelepítették Beszenszegrre, itt hunyt el 1952-ben.

Klebensberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919 februárjában Bethlen István gróffal együtt megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-ától 1922. június 16-áig belügyminiszter, 1922. június 16-ától 1931. augusztus 24-éig vallás- és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is

a Bethlen-kormányban. A Magyar Történelmi Társulat és több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket. Pályájáról bővebben lásd: UJVÁRY Gábor, „Egy európai formátumú államférfi”. Klebelsberg Kuno (1875-1932), Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

Kozma Miklós (1884–1941), katonatiszt, politikus. A Ludovika Akadémia elvégzése után huszár hadnagyként szolgált, emellett jogot is tanult. 1919-ben Szegeden a Nemzeti Hadsereg propaganda- és védelmi osztályának vezetője volt, majd 1922-ben Horthy kinevezte a Magyar Távirati Iroda élére. 1934-től felsőházi tag lett, majd 1935. március 4-étől 1937. február 3-áig a Gömbös-, majd Darányi-kormány belügyminisztere. Ő irányította az 1935. évi választásokat. Darányi kezdetben mérsékelt, a parlamentre támaszkodó politikájával nem értett egyet, és ez vezetett lemondásához. 1937 márciusában ismét az MTI és az érdekkörébe tartozó vállalatok elnökévé választották. 1938 őszén a Kárpátalja visszafoglalására indult diverziós vállalkozás egyik vezetője, 1940–41-ben a visszafoglalt Kárpát-Ukrajna (Kárpátalja) kormányzói biztosa volt. Kormányzói biztosként fontos szerepe volt az első magyarországi zsidódeportálás elindításában, melynek értelmében mintegy 15 ezer, a zöldhatáron át Magyarországra menekült úgynevezett hontalan galíciai zsidót, aki nem rendelkezett hivatalos iratokkal, visszatoloncoltak a határon túlra, ahol azonban többségüket a megszálló német hadsereg meggyilkolta. 1941-ben hunyt el. Irathagyatéka a korszak igen értékes, sokat kutatott történelmi forrása:

HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, az Egységes Párt, majd a belőle kiváló Fajvédő Párt nemzetgyűlési képviselője.

Liszka Béla (1895–1978) katona, köztisztviselő, politikus, Kecskemét polgármestere. Középiskoláit és a jogot Kecskeméten végezte. Még a doktorátus megszerzése előtt, 1915-ben katonai szolgálatra vonult be. Előbb az orosz fronton harcolt, ahol 1916 júniusában fogságba került, de megszökött. Ezután a román fronton harcolt. A Tanácsköztársaság alatt részt vett az ellenforradalmi mozgalmakban, 1919 áprilisában élére állt a szentkirályi felkelésnek. A felkelést leverték, Liszka Béla Szegedre menekült és belépett a Nemzeti Hadseregbe. 1921. május 9-én leszerelt, május 10-én Kecskemét város szolgálatába lépett. 1922-től aljegyzőként működött, 1938-ban Kecskemét város polgármesterévé választották. 1944-ben fogadta a német megszállókat, együttműködött a Gestapóval, beleegyezésével kezdte meg működését a nyilasok kecskeméti szervezete. 1944. október 20-án az elsők között tett esküt a Szálasi-kormányra. A háború után nyugatra menekült, Münchenben hunyt el 1978-ban.

Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff (1865–1937), az első világháború kiemelkedő német tábornoka, a weimari köztársaság ideje alatt radikális jobboldali politikus, a német szélsőjobb egyik vezetője, aki folyamatosan a köztársaság megbuktatásán dolgozott. Az 1920-as Kapp-puccs és az 1923. november 8-án végrehajtott

müncheni sörpuccs egyik vezéralakja és értelmi szerzője. Hitler mellett a feltörekvő Nemzetiszocialista Német Munkáspárt egyik vezetője és parlamenti képviselője. 1925-ben visszavonult a politikai élettől, és egyre zavarosabb, okkult tudományokkal foglalkozott. A nemzetiszocialista pártvezetés élete végén elhatárolódott tőle. 1937-ben hunyt el.

Márffy József (1898–1971 (?)) az első világháborúban katona, majd banktisztviselő, terrorista, paramilitáris vezető, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának parancsnoka. Társaival 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való szabadulása után Kőszegen előbb, mint a kormányzó Egységes Párt, majd, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. Halálának pontos ideje nem ismert, valamikor 1945 után hunyt el, valószínűleg az 1970-es évek környékén.

Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőrtiszt, 1921 és 1928 között a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitánya.

Mészáros Gyula (1883–1957) etnográfus, turkológus, egyetemi tanár. 1904–06-ban török nyelvi tanulmányokat folytatott Konstantinápolyban. 1906-tól másfél évet töltött a Volga vidéki csuvasok és tatárok között folklórgyűjtéssel. 1909-ben Budapesten doktorált török-tatár nyelvből. 1909–15 között az Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályán dolgozott. 1916-tól az I. világháború végéig egyetemi tanár, a magyar tanszék vezetője Konstantinápolyban. 1920–21-ben részt vett a szokolhamisításban, Bécsben letartóztatták, majd óvadék elletében szabadon bocsátották. Tevékeny szerepet játszott a frankhamisítás előkészítésében is. A 20-as évek közepétől az ankarai néprajzi múzeum tudományos vezetője. 1932-ben hazatérve a Műemlékek Országos Bizottságának munkatársa. 1943–44 közt az újvidéki keleti kereskedelmi főiskola tanára. Később Törökországban, 1951-től New Yorkban élt emigrációban. Elméleti eredményeit a turkológiai kutatás nem fogadta el, csak néprajzi anyaggyűjtése, elsősorban csuvas anyaga képvisel jelentős tudományos értéket.

Miklós Andor (1880–1933), született Klein Ármin, újságíró, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízták meg. 1910-ben megalapította az Az Est című politikai napilapot, melyet a 20-as, 30-as években a középrétegek népszerű és rendkívül elterjedt napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával tűnt ki, emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna, aki lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalatára érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország c. lapokat.

Sikerét annak is köszönhetette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadójának. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

Nádossy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is. Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Nagy Pál (1864–1927) katonatiszt, tábornok. A pozsonyi hadapródiskola elvégzése után a győri 11. vadászzászlóaljhoz osztották be. 1890–91-ben Budapesten elvégezte a felsőbb tiszti tanfolyamot, ezt követően 1891–93-ban a bécsi vezérkari akadémiát. 1895-ben századosi rendfokozatban a budapesti Ludovika Akadémia tanára lett. 1907 és 1911 között a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium osztályvezetőjeként dolgozott, közben 1910-ben vezérkari ezredessé léptették elő. 1915-re már tábornok volt, és a 20. honvéd gyaloghadosztály élére nevezték ki. A monarchia összeomlása után Károlyi Mihály köztársasági kormánya nem tartott igényt szolgálataira. A Tanácsköztársaság bukása és az ellenforradalom kitörése után 1919-ben reaktiválták, és a miskolci

katonai körzet parancsnokává nevezték ki. 1921 októberében, a második királypuccs hírére Horthy megbízható parancsnokaként ismét visszatért a tényleges katonai szolgálatba. Az október 23-ai budaörsi csatában ő irányította a Horthyhoz hű kormánycsapatokat. 1921-ben gyalogsági tábornokká léptették elő, és kinevezték a budapesti katonai körzet parancsnokává, illetve a kormányzó vitézi címet adományozott neki. Lojalitása jutalmául Horthy Miklós kormányzó 1922-ben kinevezte ki a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokává. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vér szövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője is volt. 1925-ben vonult végleg nyugdíjba. Élete során több hadászati szakmunkát írt. 1927-ben hunyt el Budapesten.

Nagyatádi Szabó István (1863-1924) kigazda politikus, miniszter. 1908-tól parlamenti képviselő, 1918 – 19-ben az Országos Kigazdapárt elnöke. Az 1918. október utolsó napjaiban alakuló Hadikormányban vállalta a földművelésügyi tárcát. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom győzelme után a Berinkey-kormányban a földreform ügyeivel megbízott tárcanélküli, majd népgazdasági miniszter. A Tanácsköztársaság bukása után 1919. augusztus 15-étől augusztus 27-éig a Friedrich-kormány földművelésügyi minisztere. 1919. szeptember és november között többször kilátásba helyezte az ellenzéki Liberális Blokkhoz való csatlakozást, míg végül Horthy nyomására a Sokorópátkai Szabó-féle Kigazdapárttal egyesült, és a Keresztény Blokk tagja lett. 1919-től kezdve lényegében folyamatosan betöltötte az agrárügyekért felelős miniszteri tisztséget a Huszár-, a Simonyi-Semadam-, a Teleki- és a Bethlen-kormányokban. Fokozatosan lemondott a párt 1909-ben, majd 1918 novemberében megfogalmazott demokratikus agrárprogramjáról. Nevé-

hez fűződik az 1920. XXXVI. tc., amely a földbirtok „helyesebb” megoszlását tűzte ki célul, de a reform összes fő kérdését homályban hagyta, így csupán egyfajta kerettörvény volt. 1922 elején Bethlen miniszterelnök és volt munkapárti politikusok beléptek a Kiszgazdapártba, így a párt vezetése a kezükbe került, létrejött az úgynevezett Egységes Párt. 1924 októberében titkára, Eskütt Lajos révén korrupciós ügybe keveredett, ami miatt lemondásra kényszerült. Ezután szülőfalujában vonult vissza, ahol nem sokkal később hirtelen elhunyt.

Ostenburg-Moravek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradhasson. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta

Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Pakots József (1877–1933) jogász, újságíró, író, parlamenti képviselő. 1896-tól Budapesten jogot hallgatott, ebben az időben az egyetemi ifjúság mozgalmainak egyik vezetője és az Egyetemi Lapok szerkesztője volt. 1916 és 1920 között Petőfi Társaság titkára és a Petőfi-ház igazgatója, 1922-től nemzetgyűlési, 1926-tól országgyűlési képviselő volt demokrata párti programmal. 1932-ben megszervezte az Írók Gazdasági Egyesületét, melynek haláláig elnöke volt. Dramaturgia volt a Star filmgyárnak, illetve számos regénye és novelláskötete jelent meg. Szoros barátság fűzte Vázsonyi Vilmoshoz, a liberális irányzat híveként az 1920-as években erélyesen felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak ellen.

Papp Dezső (?–?) katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további motívumai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, i. m. 358.

Prohászka Ottokár (1858–1927) Székesfehérvár püspöke, teológus professzor, hitszónok, politikus, a parlament felsőházának tagja, a dualizmus és a Horthy-korszak elejének egyik legnagyobb köztiszteletnek örvendő egyházi személyisége. Az 1920-as években gyakran feltűnt az Ébredő Magyarok Egyesülete rendezvényein,

vállalt politikai antiszemitizmusa miatt személye és munkássága a mai napig élénk viták tárgya. Pályájáról bővebben lásd: SZABÓ Ferenc SJ, *Prohászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*, Budapest, Szent István Társulat, 2007.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirottantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az

1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Rád / Raád Árpád (1896–1950) erdélyi származású katonatiszt, különítményparancsnok. Az első világháborúban hadnagyként a Székely Hadosztály soraiban harcolt, majd Héjjas Iván különítményéhez csatlakozott, annak egyik alparancsnokaként az izsáki és az orgoványi gyilkosságok egyik felelőse. A nyugat-magyarországi felkelésben is osztagparancsnokként vett részt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja volt. A két világháború között különböző közlekedési vállalatoknál forgalmi felügyelőként dolgozott, a csendőrségnél és a légierőnél szolgált, illetve számos szélsőjobboldali párt és egyesület alapításában játszott szerepet. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. A fehérterrorban való részvételéért, elsősorban izsáki és orgoványi gyilkosságokért a népbíróság 1949-ben halálra ítélte, 1950-ben kivégezték.

Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját, mint

közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el, mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormányval. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztosa. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), ily módon pedig szerepe lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus. Jogi tanulmányai után pályáját Turóc vármegye szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, 1920-tól 1935-ig egységes párti képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítási botrány miatt lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. 1941. április 28-ától a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag volt. 1944. augusztus 29-étől október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik

a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény.

Rassay Károly (1886– 1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügyi minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. nov. 25. – 1920. márc. 15.) az igazságügyi minisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve, és mint mérsékelt, több esetben a kormányokkal szemben lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerk. az *Esti Kurir* című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el. Életpályájáról lásd részletesebben: L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja*. *Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Anton Rintelen (1876–1946) osztrák jogász, egyetemi tanár, radikális jobboldali politikus. Keresztényszocialista színekben 1919 és 1926 között Stájerország tartományi miniszterelnöke, majd 1926-ban, illetve 1932–1933 között ugyanitt tartományi oktatási miniszter.

Élénken támogatta a radikális jobboldali, nacionalista milíciákat, pl. a Heimwehrt, illetve kapcsolatot tartott a bajor ORKA és ORGESCH paramilitáris alakulatokkal, valamint a magyar radikális jobboldali képviselőivel, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társasággal. Végül a nemzetiszocializmus és az Anschluss gondolatának támogatója lett, de Németország és Ausztria 1938-as egyesülése után már nem vett részt a politikai életben.

Rupert Rezső (1880–1961) politikus, jogász, újságíró. Tanulmányait az egri jogakadémián és a budapesti tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi oklevél megszerzése után 1909-ben Veszprémben nyitott ügyvédi irodát, és szerkesztője lett a katolikus-konzervatív irányzatú Veszprémi Hírlapnak. A polgári demokratikus forradalom győzelmét rokonszenvvel fogadta, a Tanácsköztársasággal azonban szembefordult, le is tartóztatták. Megszökve Bécsben, majd Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz. A Tanácsköztársaság bukása után Veszprémben a Kisgazdapártot szervezte, az 1920-as választásokon ennek programjával lett képviselő. A párton belüli szabadkirályválasztó ellenzéki csoporthoz tartozott, később már a köztársaság eszméjével rokonszenvezett. Szemben állt Horthy és Gömbös csoportjával, kezdettől fogva támadta a fehérterrort. 1921 májusában kilépett a Kisgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kisgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki csoportjához. Síkraszállt az 1918-as forradalom októberi programjáért, a politikai szabadságjogok kiterjesztéséért földreformot, általános és titkos választójogot, a rendszer demokratizálását követelte. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, amely a liberálisok baloldali képviselőit, a hazai októberista politikusokat tömörítette, kapcsolatot tartott a baloldali emigrá-

cióval. Írásai nagyrészt a Pester Lloydban és a Világban jelentek meg, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult és ismét mandátumhoz jutott. 1961-ben hunyt el.

Ruszkay Jenő (1887–1946), született Ranzenberger, katonatiszt, tábornok, diplomata, szélsőjobboldali politikus. A Horthy Miklós belső köréhez tartozó Ruszkay (Ranzenberger) Viktor őrnagy testvére. Az első világháborúban a fronton harcolt, később a Nemzeti Hadsereg katonája lett. 1922–1924 folyamán a törökországi magyar követség felállításával bízták meg, 1924 februárjától októberig ankarai katonai szakelőadó (rejtett attasé) volt. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1924–1925 folyamán katonai szakelőadóként szolgált Szófiában, majd 1933 és 1935 között az országos légvédelem parancsnoka volt. Politikai tevékenysége miatt 1940-ben nyugállományba helyezték, 1940 szeptembere és 1942. február 23-a között a Nyilaskeresztes Párt tagja, a pártkülügyek vezetője volt. 1944. november 6-án nyugállományú altábornagyként visszavették a hadseregbe, 1945. február 1-jén *SS-Obergruppenführer*, a Waffen SS tábornoka lett, 1945. március 1-jétől a magyar SS-alakulatok főfelügyelője volt. 1945. május 5-én amerikai fogságba került, akik kiadták Magyarországnak, mint háborús bűnöst. 1946-ban a népbíróság háborús bűnökért halálra ítélte és kivégezték.

Salló János (1906–?) radikális jobboldali politikus, fiatalkorúként a Márffy-per egyik vádlottja. Később jogi egyetemet végzett, majd a Turul Szövetség nacionalista ifjúsági szervezet egyik vezetőjeként működött, majd a Magyar Nemzeti Front nevű magyar nemzeti-

szocialista pár egyik alapítójaként tűnt fel 1936-ban, mely 1940-ben beolvadt a Szálasi Ferenc vezette Nyilaskeresztes Pártba. Halálának pontos időpontja ismeretlen. Vö. KARSAI László, *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, Budapest, Balassi Kiadó, 2016, 502.

Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Sigray Antal (1879–1947) gróf, nagybirtokos, legitimista politikus. Tanulmányait Angliában és Budapesten végezte. 1904-től főrendi-

házi tag volt. 1919-ben Bécsben az Antibolsevista Comité egyik vezetője lett, a Friedrich-kormány Nyugat-Magyarország fő-kormánybiztosává nevezte ki. A második királypuccs alakalmával, 1921 októberében csatlakozott IV. Károlyhoz, a puccs összeomlása után tíz hétig vizsgálati fogságban tartották. Ezután a legitimista politikai erők egyik vezetője lett. 1920-tól 1939-ig keresztény ellenzéki programmal nemzetgyűlési, illetve. országgyűlési képviselő, 1939-től a felsőház tagja. 1943. dec. 14-én felsőházi képviselőként fellépett Magyarország háborúból való kilépése és a békekötés mellett. 1944. március 19-én, a német megszálláskor a németek elhurcolták és a mauthauseni koncentrációs táborba zárták. A tábor felszabadulásakor már súlyos betegen emigrált Svájcba, majd onnan az Egyesült Államokba, ahol 1947-ben elhunyt.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgá-

latok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Sombor-Schweinitzer József (1895–1953) jogász, rendőrtiszt, főkapitány-helyettes, 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán különböző magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője. Politikai nézeteit tekintve középutas volt, idegenkedett a szélsőségektől, keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a szélsőbaloldali mozgalmakkal szemben. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta, és egy német koncentrációs táborba deportálták. A háború után az OSS, az amerikai katonai titkosszolgálat, a CIA elődszervezetének munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Amerikai emigrációban hunyt el 1950-ben. Történetileg értékes feljegyzést hagyott hátra a korabeli szélsőjobboldali szervezetekről, mely forráskiadvány formájában is megjelent: *SOMBOR-SCHWEINITZER József, Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932-1943, forráskiad.* Kovács Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

Szmrecsányi György (1876–1932), legitimista politikus, Pozsony vármegye főispánja, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője. Jogi tanulmányainak befejezése után a statisztikai hivatalban, később a kereskedelmi minisztériumban dolgozott. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával választották országgyűlési képviselővé, de hamarosan a Néppárt-

hoz csatlakozott. 1917 és 1918 között Pozsony város és vármegye főispánja volt. A Tanácsköztársaság alatt, 1919-ben Bécsbe menekült, és élénken részt vett a Bethlen István által vezetett Antibolsevista Comité tevékenységében. A legitimista mozgalom egyik legaktívabb szereplőjeként, tagja volt a Tanácsköztársaság bukása utáni első és második nemzetgyűlésnek, amelynek 1920-tól 1921-ig az alelnöke is volt. IV. Károly visszatérési kísérleteit élénken támogatta, emiatt mind a politikában, mind az Ébredő Magyarok Egyesületében háttérbe szorult. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikálta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypartba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasoló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsők közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-

magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérelmet, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott, a Nyilaskeresztes Párt jogtanácsosa lett. A második világháború végén sok más nyilas politikussal

együtt Németországba menekült, ahonnan feltehetően nem tért haza. Halálának helye és ideje nem ismert, valamikor 1945 utánra tehető, feltehetőleg emigrációban hunyt el.

Váry Albert (1875–1953) jogász, ügyész, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Budapesten végezte a jogi egyetemet. Diplomája megszerzése után rövid ideig ügyvédként dolgozott, majd 1904-ben vidéki bíró lett. 1908-tól Budapesten királyi ügyész, 1914-től sajtóügyekkel foglalkozó ügyész volt, lényegében a háborúellenes sajtó cenzúrázásával foglalkozott. A tanácsköztársaság alatt nem vállalt szolgálatot, annak bukása utána újra elfoglalta hivatalát és a budapesti királyi ügyészség vezetőjévé nevezték ki. A Friedrich-kormány Váryt bízta meg azon személyek ellen felkutatásával és felelősségre vonásával, akik a tanácsköztársaság alatt politikai tevékenységet végeztek. Váry Albert nyomozati tevékenysége révén körülbelül 8-10 ezer embert tartóztattak le, azonban ennél lényegesen kevesebb került később ténylegesen börtönbe. A vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1921-ben megjelenő könyvét, mely szerint a kommunista kormányzat tevékenysége 587 dokumentált halálos áldozatot követelt. A vörösterroret követő fehérterror idején a kormány Váry kezdeményezésére hozta meg azon rendeletét, mely szerint a katonai hatóságoknak polgári személyekkel szembeni intézkedési jogköre egyértelműen megszűnt. A kormány megbízásából a fehérterror tetteinek és áldozatainak felderítését is elkezdte, munkáját azonban Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztia-rendelete szimbolikussá alacsonyította. 1923 és 1926 között az emigráns magyarok hazatérésének elősegítésén fárado-

zott, erre megnyerte Nagy Emil és Pesthy Pál igazságügyi minisztereket, illetve a miniszterelnököt, Bethlen Istvánt is. 1926 novemberében falusi otthona, Csengőd felkerlte, vállalja el az 1926. évi novemberi-decemberi választásoknál az országgyűlési képviselőiséget. Váry, mivel egyetértett Bethlen irányelveivel, eleget tett a felkérésnek. Országgyűlési képviselőként a Nemzeti Egység Pártjának volt tagja, s a párt liberális szárnyához tartozott. Első felszólalása 1927. május 4-én hangzott el, és ebben szót emelt a politikai elítéltekkel szembeni megbocsátás érdekében. Emiatt Wolff Károly képviselő a képviselőház folyosóján vörös főügyésznek nevezte. A sajtóban és a képviselőházban egyaránt küzdött a munkanélküliség ellen, szociális intézkedések bevezetését szorgalmazta. Cikkeit többek közt a Pesti Napló közölte. Váryt háromszor, 1926-ban és 1931-ben és 1935-ben is megválasztották országgyűlési képviselővé. Váry nem értett egyet Gömbös Gyula fajvédő politikájával, az ország németbaráttá válásával és szélsőjobbra sodródásával pedig 1938-ban visszavonult a politikától. 1944. március elején leköltözött Balatonfüredre, majd eljárást indítottak ellene nyilasellenes nyilatkozatai és magatartása miatt. Feleségével megkíséreltek Svájcba emigrálni, sikertelenül. Ezután visszaköltöztek Budapestre, s Váry itt vészelté át az ostromot. Magyarország szovjet megszállása után a politikai rendőrség kihallgatta. 1947-ben fontos tanúvallomást tett Héjjas Iván és társai népbíróági perében. A kommunista hatalomátvétel után kitelepítették Hunyára, ám a kitelepítés feloldása után sem térhetett vissza a fővárosba, így Csengődre költözött, és itt is hunyt el 1953-ban. Pályájáról lásd részletesebben Nánási László monográfiáját: NÁNÁSI László, *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld (1868–1926) ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot, azután ügyvéd lett. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, és még ugyanebben az évben bekerült Budapest törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutassztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat, majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a Lukács-féle panamaperben is. 1917. június 15-től augusztus 18-áig az Eszterházy-, majd 1918. január 25-től május 8-áig igazságügyminiszter a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megelégnélő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata védte az uralkodó körök érdekeit. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges sovinizta, nacionalista körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobboldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

Zadvarecz István (1884–1965) hitszónok, ferences szerzetes, tábori püspök. Tizennégy éves korában lépett be a ferences közösségbe, teológiából és filozófiából doktorált, 1907-ben szentelték pappá. Baján és Gyöngyösön tanított teológiát, majd a szegedi ferences plébánia házfőnöke lett. Az 1919-es kommunista diktatúra idején nyíltan szót emelt az embertelenséggel szemben Lőw Immanuel szegedi rabbival együtt. Az ellenforradalom idején, Szegeden alakult ki szoros barátsága Horthy Miklóssal, Magyarország későbbi kormányzójával. Horthy felkérésére Csernoch János hercegprímás Zadvareczet felterjesztette Rómánál tábori püspöki kinevezésére, egyben felkérte őt a magyar tábori püspökség megszervezésére. Tábori püspökként aktívan részt vett a politikában, támogatta a kormányzat irredenta céljait. A királypuccsok idején legitimista álláspontra helyezkedett, ezért barátsága Horthyval meggyengült. 1925–26-ban valószínűleg részt vett a frankhamisításban is. 1927-ben lemondott a tábori püspökségről, ezután papi tevékenységet folytatott, pasztorációs úton kétszer járt Amerikában, egyszer a Szentföldön. Könyveket írt, beszédeket tartott. A nyilas uralom alatt jelentős zsidómentő tevékenységet folytatott. 1945-ben letartóztatták és két év börtönre ítélték, 1947 tavaszán szabadult. 1947 és 1950 között a máriagyúdi ferences kolostorban lakott, 1950-ben a kolostor bezárása után Budapestre, a Lotz Károly utcába költözött. A Kádár-korszakban Budapestről kitiltották, a politikai rendőrség folyamatosan megfigyelte. 1965. november 13-án hunyt el Zsámbékon.

Titokban működő szervezeteket történetét kutatni meglehetősen hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy rosszabb esetben egyáltalán nem képeznek iratot. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek a politikai életre is befolyással rendelkeztek. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező társadalmi egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket. A Kettőskereszt Vérszövetség névre hallgató katonai titkos társaság / titokban szerveződő irreguláris katonai alakulat ezen szervezetek közül is különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos baljóslatú eseményt (önbíráskodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, valamint a kisantant államok területén végzett szabotázs- és diverziós tevékenységet) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, így a létezésén kívül a történészek máig igen keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig részben feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul. A források tükrében azonban a semminél így is több tudható a szervezetről, mely úgy tűnik, titkos katonai alakulatként nem csupán önszerveződő titkos társaságként, hanem állami, vagy legalábbis kvázi állami szervezetként működött.

Kántás Balázs 1987-ben született Budapesten. Gérecz Attila-díjas irodalom- és művelődéstörténész, 2015-ben szerzett PhD-fokozatot összehasonlító irodalomtudományból. 2016 óta levéltárosként dolgozik a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, kutatóként a kortárs magyar irodalom mellett elsősorban a Horthy-korszak első éveinek radikális jobboldali mozgalmi és a hozzájuk köthető paramilitáris alakulatok történetével foglalkozik.